

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut ekonomických studií

..

Rigorózní práce

2011

Veronika Holá

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut ekonomických studií

Rigorózní práce

Pojištění vkladů v Evropské unii

Autorka: Veronika Holá

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Petr Jakubík Ph.D.

Akademický rok: 2010/2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 7.2.2011

Veronika Holá

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Ing. Petrovi Jakubíkovi Ph.D. za odborné vedení mé práce a čas, který mi věnoval.

Komentář

Tato rigorózní práce se skládá z diplomové práce a z přílohy, kterou tvoří IES Working Paper 5/2011 (viz Příloha č. 4) vzniklý na základě práce diplomové. K diplomové práci neměli vedoucí práce ani oponent žádné připomínky.

Anotace

Tato práce se zabývá otázkou, zda nekoordinovaná opatření některých států měnící parametry národních systémů pojištění vkladů zavedená v polovině roku 2008 mohla vést k přesunu vkladů mezi členskými státy Evropské unie. Pozornost je věnována především důsledkům zavedení neomezené výše pojistných limitů a možnému přesunu vkladů do zemí, které je zavedly. Detailně jsou rozebrány změny z podzimu 2008 a novelizovaná Směrnice o pojištění vkladů. Provedená empirická analýza naznačuje vliv zavedených garancí na tempa růstu vkladů v jednotlivých zemích. Práce se dále soustřeďuje na důsledky zavedených opatření a posuzuje možnosti budoucího vývoje.

Klíčová slova

Pojištění vkladů, pojistný limit, Evropská unie, státní garance, finanční krize, morální hazard.

Annotation

This thesis examines the question whether uncoordinated steps of some EU states changing their deposit insurance schemes in the middle of 2008 could have led to shifts of deposits among EU countries. The paper deals mainly with changes of the rules which were introduced at the end of year 2008, and concerns with the amended Directive on Deposit Guarantee Schemes. Empirical analysis concentrates on the impact of state guarantees on the deposit grow rate in individual states. In the final part, we discuss the consequences of recent development and possible future progress.

Keywords

Deposit insurance, coverage limit, European Union, state guarantee, financial crisis, moral hazard.

Obsah

OBSAH	1
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A BOXŮ:	3
ÚVOD	4
1. PŘEHLED SOUVISEJÍCÍ LITERATURY	6
2. TEORIE POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	10
2.1. DŮVODY PRO ZAVEDENÍ SYSTÉMU POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	10
2.1.1. <i>Finanční stabilita</i>	10
2.1.2. <i>Ochrana drobných vkladatelů</i>	11
2.2. NEPŘÍZNIVÝ VÝBĚR A MORÁLNÍ HAZARD JAKO DŮSLEDEK POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	12
2.2.1. <i>Nepříznivý výběr</i>	12
2.2.2. <i>Morální hazard</i>	13
2.3. MOŽNÉ PODOBY SYSTÉMŮ POJIŠTĚNÍ VKLADŮ A JEJICH ROLE PŘI OMEZOVÁNÍ NEPŘÍZNIVÝCH DOPROVODNÝCH JEVŮ	14
2.3.1. <i>Zavedení systému pojištění vkladů</i>	14
2.3.2. <i>Financování pojistného fondu a jeho správa</i>	15
2.3.3. <i>Druhy pojištěných vkladů, limity, spoluúčast</i>	18
2.3.4. <i>Změny systémů pojištění</i>	19
3. POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V EVROPSKÉ UNII A JEHO VÝVOJ V SOUVISLOSTI S FINANČNÍ KRIZÍ	22
3.1. SBLIŽOVÁNÍ SYSTÉMŮ POJIŠTĚNÍ V EU (SMĚRNICE 94/19/ES)	22
3.2. PROBLEMATIKA BANK PŮSOBÍCÍCH VE VÍCE ČLENSKÝCH STÁTECH.....	24
3.2.1. <i>Vliv rozdílných systémů pojištění vkladů na fungování vnitřního trhu</i>	24
3.2.2. <i>Konflikty zájmů v případě úpadku banky působící na území více států</i>	26
3.3. SYSTÉMY POJIŠTĚNÍ V EU PŘED PŘÍCHODEM KRIZE	30
3.3.1. <i>Pojistné krytí</i>	30
3.3.2. <i>Financování systémů pojištění vkladů</i>	33
3.3.3. <i>Administrace systémů pojištění vkladů</i>	37
3.4. EVROPSKÉ SYSTÉMY POJIŠTĚNÍ V DOBĚ NEKLIDU NA FINANČNÍCH TRŽÍCH	38
3.4.1. <i>Fungování systémů pojištění vkladů v krizových časech</i>	38
3.4.2. <i>Zvyšování limitů a zavádění garancí v EU</i>	41
3.5. NOVÉ ZKUŠENOSTI A JEJICH DŮSLEDKY NEJEN PRO EVROPSKÉ SYSTÉMY POJIŠTĚNÍ VKLADŮ.....	46
3.5.1. <i>Přehodnocování systémů pojištění</i>	46
3.5.2. <i>Rušení spoluúčasti</i>	47
3.5.3. <i>Dřívější vyplácení odškodnění vkladatelům</i>	48
3.5.4. <i>Financování systémů pojištění</i>	49

3.5.5. Vliv rozdílných systémů pojištění vkladů na fungování vnitřního trhu.....	51
4. EMPIRICKÁ ANALÝZA	53
4.1. MOŽNÉ DŮVODY PRO PŘESUNY VKLADŮ	53
4.2. ZÁRUKY NA VKLADY ZAVEDENÉ NA PODZIM ROKU 2008	54
4.3. EKONOMETRICKÁ ANALÝZA	59
4.3.1. Specifikace modelu.....	59
4.3.2. Výsledky.....	61
4.4. ZÁVĚRY EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	64
5. DOPADY ZAVEDENÝCH OPATŘENÍ	65
5.1. ÚČINNOST GARANCÍ A JEJICH RIZIKA.....	65
5.2. PŘECHOD ZPĚT K LIMITOVANÉMU POJIŠTĚNÍ VKLADŮ.....	66
5.2.1. Nové pojistné limity a zveřejňování změn.....	66
5.2.2. Možnost dodatečného pojištění vkladů.....	69
5.3. OBDOBÍ PO ODSTRANĚNÍ ZÁRUK	70
ZÁVĚR	73
POUŽITÉ ZDROJE	75
POUŽITÁ LITERATURA:.....	75
INTERNETOVÉ ZDROJE A DATABÁZE DOSTUPNÉ V OBDOBÍ PROSINEC 2009 AŽ DUBEN 2010.....	80
INFORMACE O SYSTÉMECH POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE.....	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	83
PŘÍLOHY	84

Seznam tabulek, grafů a boxů:

TABULKA 1: VÝVOJ POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
TABULKA 2: ROKY ZALOŽENÍ FONDŮ POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V ZEMÍCH EU	22
TABULKA 3: ROZDĚLENÍ ODPOVĚDNOSTI ORGÁNŮ DOHLEDU, POJIŠTĚNÍ VKLADŮ A REORGANIZACE ČI LIKVIDACE V PŘÍPADĚ RŮZNÉ PRÁVNÍ FORMY A STÁTU PŮSOBNOSTI BANK V EU	25
TABULKA 4: STANOVISKA ODPOVĚDNÝCH ORGÁNŮ DOMOVSKÉ A HOSTITELSKÉ ZEMĚ K POSKYTNUTÍ PODPORY FINANČNÍ INSTITUCI PŮSOBÍCÍ NA ÚZEMÍ OBOU STÁTŮ	27
GRAF 1: LIMITY VÝPLATY POJISTNÉHO KRYTÍ V ZEMÍCH EU V POLOVINĚ ROKU 2008 (V EUR).....	31
GRAF 2: LIMITY POJISTNÉHO KRYTÍ KU HRUBÉMU DOMÁČÍM PRODUKTU NA OBYVATELE V ROCE 2008 (PŘED ZMĚNAMI LIMITŮ)	32
GRAF 3: VZTAH MEZI POJISTNÝMI LIMITY A HDP NA OBYVATELE (ZA ROK 2008, PŘED ZMĚNAMI LIMITŮ)	33
TABULKA 5: FINANCOVÁNÍ SYSTÉMŮ POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V ZEMÍCH EU	34
TABULKA 6: PŘEHLED STÁTŮ UPLATŇUJÍCÍCH ROVNÉ A RIZIKOVĚ ODLIŠENÉ PŘÍSPĚVKY	35
TABULKA 7: POMĚR PROSTŘEDKŮ V POJISTNÝCH FONDĚCH KU VKLADŮM PODLÉHAJÍCÍM POJIŠTĚNÍ V NĚKTERÝCH ČLENSKÝCH STÁTECH UPLATŇUJÍCÍCH FINANCOVÁNÍ EX ANTE (ÚDAJE ZA ROK 2004).....	36
BOX 1: DOBROVOLNÁ SCHÉMATA POJIŠTĚNÍ VKLADŮ V NĚMECKU.....	37
TABULKA 8: LIMITY POJIŠTĚNÍ JEDNOTLIVÝCH STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE PŘED A PO ZMĚNÁCH NA PODZIM 2008.....	43
TABULKA 9: PŘEHLED ZÁRUK NA VKLADY ZAVEDENÝCH V REAKCI NA FINANČNÍ KRIZI	44
TABULKA 10: STÁTY, KTERÉ ZRUŠILY SPOLUÚČAST	47
TABULKA 11: VÝVOJ VKLADŮ V ZEMÍCH, KTERÉ ZAVEDLY ZÁRUKY NA VKLADY	54
TABULKA 12: SROVNÁNÍ VÝVOJE VKLADŮ VE VELKÉ BRITÁNII A V ÍRSKU	57
TABULKA 13: VÝVOJ VKLADŮ V ZEMÍCH, KTERÉ NA PODZIM 2008 ZVÝŠILY LIMIT NA 100 000 EUR	58
TABULKA 14: 1-STEP ARELLANO-BOND ODHAD (ODHADNUTÉ KOEFICIENTY A PŘÍSLUŠNÉ P-HODNOTY) ...	62
TABULKA 15: 2-STEP ARELLANO-BOND ODHAD (ODHADNUTÉ KOEFICIENTY A PŘÍSLUŠNÉ P-HODNOTY) ...	63
BOX 2: HROMADNÉ VÝBĚRY VKLADŮ ČÍNSKÝMI IMIGRANTY Z ABACUS FEDERAL SAVING BANK.....	69

Úvod

Zájem o institut pojištění vkladů v dobách finanční nestability vždy roste, což potvrdily i nedávné události na finančních trzích, kdy byly změny systémů pojištění vkladů využity jako jedno z klíčových opatření. Globální finanční krize znamenala pro systémy pojištění vkladů zkoušku, která měla ověřit jejich fungování v době, kdy důvěra v národní bankovní systémy prudce klesala. Od vzniku národních systémů pojištění vkladů uplynula dlouhá doba, aniž by došlo k jejich zásadnější revizi. Mezitím se zvýšila integrace finančních trhů a vzrostl počet finančních institucí působících na území více států. Naskytla se otázka, zda mohou systémy pojištění vkladů navržené původně pouze podle charakteristik národních trhů fungovat i za těchto nových podmínek. Čerstvé události naznačily, že určité modifikace potřebné jsou.

Situace v Evropské unii je specifická tím, že národní systémy pojištění vkladů členských států podléhají minimální harmonizaci. Některé základní charakteristiky systémů pojištění vkladů jsou upraveny směrnicemi, v ostatních rysech se však národní systémy velmi odlišují. A právě odlišnosti neupravené či nedostatečně upravené směrnicemi Evropské unie jsou základním předmětem našeho zájmu. Velká pozornost je věnována rozdílům v pojistném krytí a také problémům vznikajícím při působení finančních institucí na území více států. V minulém roce prošla Směrnice o pojištění vkladů prvními změnami od roku 1994, kdy vstoupila v platnost, a v současné době probíhá diskuze o dalším možném sblížování národních systémů. Současná situace v Evropské unii je totiž v mnoha ohledech velmi zmatečná. Drobní vkladatelé institutu pojištění příliš nerozumí, k čemuž přispívá především rozdílný přístup k pobočkám a dceřiným společnostem evropských bank. Liší se výše pojistných limitů a druhy pojištěných vkladů, některé evropské státy stále aplikují záruky na vklady zavedené na podzim roku 2008. To vytváří nerovné podmínky na společném vnitřním trhu. Systémům pojištění vkladů se věnujeme především v těchto ohledech a v širším kontextu finančních záchranných sítí se snažíme identifikovat nejpálčivější problémy současného uspořádání.

Práce je strukturována do pěti základních kapitol. První kapitola obsahuje stručný přehled literatury týkající se pojištění vkladů a uvádí zdroje, se kterými pracujeme. Druhá kapitola se zabývá shrnutím teorie pojištění vkladů, ale není zdaleka vyčerpávající, neboť není cílem naší práce věnovat se dopodrobna všem existujícím variantám systémů pojištění vkladů. Jde spíše o definice pojmů a problémů, které dále

používáme. Třetí kapitola se již plně věnuje systémům pojištění vkladů v Evropské unii. Nejprve zkoumá jejich vývoj, Směrnici o pojištění vkladů a problematiku odlišné aplikace systémů pojištění pro pobočky a dceřiné společnosti bank. Dále se zabývá událostmi podzimu 2008 a opatřeními, která následovala. Obsahem čtvrté kapitoly je empirická analýza. Ta se zaměřuje na možné přesuny vkladů mezi členskými státy z titulu zavedených záruk na vklady. Pátá a poslední kapitola shrnuje dopady zavedených opatření a definuje naléhavé otázky budoucího směřování systémů pojištění vkladů v Evropě.

Pojmy banka, finanční instituce a úvěrová instituce¹ jsou v celé práci používány shodně pro instituce přijímající vklady veřejnosti a podléhající systému pojištění vkladů.

¹ Směrnice č. 94/19/ES používá definici úvěrové instituce, kterou se rozumí „podnik, jehož činnost spočívá v přijímání vkladů nebo jiných splatných peněžních prostředků od veřejnosti a poskytování úvěrů na vlastní účet“ (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

1. Přehled související literatury

Současné zdroje literatury týkající se pojištění vkladů je možné rozčlenit do několika více či méně spolu souvisejících skupin. Tyto skupiny se liší pojetím pojištění vkladů především s ohledem na šíři kontextu, metodu výzkumu a zdroje dat.

První okruh literatury tvoří instrukce vytvořené mezinárodními organizacemi. Ty si kladou za cíl poskytnout jasný a přehledný souhrn mezinárodně využívané praxe systémů pojištění vkladů. Jsou určeny jak pro státy, které zamýšlejí systémy pojištění vkladů zavést, tak pro státy, které se rozhodly z nějakých důvodů své systémy reformovat. Zdrojem informací jsou praktické zkušenosti jednotlivých zemí, často získávané např. na základě dotazníků. Výsledkem jsou manuály zakládající se na konkrétní osvědčené praxi. Mnohdy je zdůrazňována potřeba nespoléhat se jen na zkušenosti jiných států, ale nutnost zaměřit se zejména na požadavky dané země s ohledem na stav její ekonomiky či institucionálního prostředí. Součástí některých publikací jsou i statistické přílohy dokumentující situaci v jednotlivých státech. Mezi nejnovější literaturu tohoto druhu patří Stěžejní principy (Core principles) publikované Bankou pro mezinárodní platby a Mezinárodní asociací pojistitelů vkladů v červenci 2009. Podobné studie vydává také Světová banka, Evropské fórum pojistitelů, Mezinárodní měnový fond či Fórum finanční stability.

Druhý okruh literatury se zaměřuje na systémy pojištění vkladů v širším kontextu finančních záchranných sítí či krizového managementu. Liší se v tom, co jednotliví autoři do finanční záchranné sítě zahrnují a jakou roli každému z jednotlivých opatření přiřkládají. Schich (2008) nebo Hoelscher, Taylor, Klueh, (2006) zmiňují pojištění vkladů, důslednou bankovní regulaci a dohled, funkci věřitele poslední instance a postup při likvidaci či reorganizaci problémové finanční instituce. Rozsáhlá část soudobé literatury se v souvislosti s pojištěním vkladů věnuje rychlému vyřešení situace v případě úpadku bank, a to nejen co se odškodnění vkladatelů týče, ale i z hlediska rozdílných právních úprav v jednotlivých zemích a problémů, které s právními odlišnostmi v případě likvidace banky působící ve více státech souvisí. Např. Krimmiger (2004) se zaměřuje na nesoulad mezi sbližováním regulace finančních subjektů a naprosto rozdílnými právními rámci, v kterých tyto subjekty působí. Existuje totiž pouze minimum mezinárodně uznávaných pravidel uplatňovaných v případech, kdy se finanční instituce působící ve více zemích stane nesolventní.

Do této skupiny literatury patří jak práce teoretické (např. Morrison, White, 2006) a analyticko deskriptivní (např. Mayes, 2004), tak i některé empirické výzkumy. Např. Demirgüç-Kunt a Huizinga (1999) ve své práci docházejí na základě ekonometrické analýzy k závěru, že vysoké limity pojištění vkladů a systémy, které jsou explicitní² a vládou financované, snižují tržní disciplínu. To je ale v rozporu s výsledky analýzy autorů Groppa a Vesaly (2004), ze které plyne, že explicitní pojištění vkladů tržní disciplínu naopak zvyšuje. Obě dvojice testují své hypotézy na jiných skupinách států, ale i tak je zřejmé, že výsledky empirických analýz v této oblasti nejsou prozatím jednoznačné. Hoelscher, Taylor a Klueh (2006) srovnávají větší množství empirických analýz k tomuto tématu a vyvozují, že systém pojištění vkladů je pouze součástí záchranné finanční sítě, a zpochybňují možnost zkoumat ho nezávisle na dalších opatřeních. Tyto práce poukazují na fakt, že samotné pojištění vkladů není všelékem a že může dobře a efektivně fungovat pouze tehdy, pokud se lze spolehnout na další opatření v systému finanční záchranné sítě.

Do třetí skupiny literatury patří práce, které se zabývají konkrétními systémy pojištění vkladů v jednotlivých zemích či srovnáním systémů v několika státech. Zaměřují se na konkrétní znaky daných systémů, důsledky jejich změn, důvody jejich selhání či na celkový historický vývoj. Některé práce jsou čistě popisné (Např. Bradley, 2000, Thies, Gerlowski, 1989), další si ovšem kladou za cíl ověřit hypotézy na konkrétních datech. Wheelock, Kubhaker (1995) ve své analýze nacházejí důkazy existence morálního hazardu i nepříznivého výběru po zavedení systému pojištění vkladů v americkém státě Kansas v letech 1909-1929. Užitečné srovnání pak ve své práci provedl Beck (2003), který srovnával systémy Německa, Brazílie a Ruska, tedy tři naprosto rozdílně vyspělé státy, s rozdílnou stabilitou finančních systémů a odlišnými institucionálními podmínkami. Výsledkem je zjištění, že při stanovení vhodného systému pojištění vkladů pro danou zemi je nutné vzít v úvahu všechny relevantní charakteristiky státu (jako jsou institucionální podmínky, makroekonomické charakteristiky, struktura bankovního sektoru, další součásti finanční záchranné sítě, právní vyspělost, vynutitelnost práva apod.) a není možné v jedné zemi dobře fungující model jednoduše aplikovat na jiný rozdílně vyspělý stát.

² Explicitní pojištění vkladů je založeno na předem určených pravidlech ukotvených v zákonech, kde jsou přesně specifikovány výše, rozsah a podmínky vyplacení vkladů v případě úpadku banky. Aplikuje-li stát explicitní pojištění vkladů, platí banky jasně určené pojistné. Existuje-li naopak pouze implicitní pojištění, nejsou dopředu určena žádná pravidla a o případné výplatě a o tom, zda bude vůbec

Další skupina literatury se zaměřuje na situaci v Evropské unii, kde jsou systémy pojištění vkladů částečně harmonizovány. Evropská situace je typická tím, že všechny členské státy musely zavést systémy pojištění vkladů a tyto systémy se v minimálních charakteristikách daných evropskou legislativou shodují. Autoři se zaměřují na sporné body této harmonizace, především na problémy vznikající z rozdílných systémů (výše limitů pojištění, jiný rozsah pojištění apod.) při činnosti finančních institucí na území více členských států (např. Mayes 2004, Eisenberg, Kaufman, 2007). Změnám v souvislosti s navýšením limitů v roce 2008 se věnuje např. Schich (2008). Garance a jejich účinnost během bankovních krizí zkoumají Laeven a Valencia (2008). Pojištěním vkladů v České republice v porovnání se systémy EU se zabývá Jiří Hlaváček (2006). Podobně, ale méně podrobně, je tématika vyložena i v některých učebnicích (např. Revenda, 2001). Aktuální informace o systémech pojištění v EU je však možné najít pouze na internetových stránkách jednotlivých pojistných fondů či jiných agentur, které systém pojištění vkladů v dané zemi spravují. Tyto stránky proto slouží jako hlavní zdroj informací o současných charakteristikách jednotlivých systémů. Mnohé studie je možné najít také na stránkách Evropské komise. K přístupu k evropské legislativě je používán portál Eurlex.

Další práce k tématice pojištění vkladů není možno jednoznačně přiřadit do žádné z předcházejících skupin. Zajímavá je práce Laevena (2004), který pracuje s modelem politické ekonomie. Výsledky jeho ekonometrické analýzy podporují hypotézu, že soukromé zájmy jsou signifikantní vysvětlující proměnnou pro rozsah pojištění vkladů v dané zemi. Pojištění vkladů je vyšší v zemích, kde jsou hojně zastoupeny špatně kapitalizované, a tedy rizikovější banky.

Několik málo prací se věnuje tomu, nakolik rozdíly mezi systémy pojištění vkladů ovlivňují toky vkladů nebankovních subjektů mezi státy. Vyšší limity pojištěných vkladů, nižší sazby pojistného a širší pojetí pojištění (ve smyslu zahrnutí více druhů vkladů) by totiž mělo být pro vkladatele přitažlivější. Huizinga a Nicodème (2002) testují tuto hypotézu na datech Banky pro mezinárodní platby a jejich výsledky potvrzují, že systémy s explicitním pojištěním vkladů, spoluúčastí, s nízkou sazbou pojistného a soukromou správou systému jsou pro mezinárodní nebankovní vkladatele přitažlivější.

uskutečněna, se rozhoduje až tehdy, když se konkrétní finanční instituce dostane do nesnáží (Revenda, 2001, Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).

Huizingova a Nicodèmová (2002) práce slouží jako inspirace pro empirickou část této diplomové práce. Informace jsou ale výběrově čerpány ze všech uvedených okruhů literatury. Především starší údaje o systémech pojištění vkladů byly čerpány ze souhrnných tabulek, které jsou často přílohami odborných prací. V některých případech jsme od systémů pojištění vkladů obdrželi informace také jako odpovědi na e-mailem zaslané dotazy. Ostatní data (hrubý domácí produkt, úrokové míry, výše vkladů) jsou stažena z volně dostupné databáze Eurostat anebo z webových stránek Evropské centrální banky.

2. Teorie pojištění vkladů

2.1. Důvody pro zavedení systému pojištění vkladů

Většina pramenů literatury uvádí dva základní cíle pojištění vkladů: zajištění finanční stability a ochranu drobných vkladatelů (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006 nebo Financial Stability Forum, 2001). Někteří autoři uvádějí i další důvody: zvýšení úspor a podporu ekonomického růstu, jasné vymezení účasti státu na případné pomoci bankám a požadavek příspěvku prosperujících bank na vypořádání se s bankou v úpadku (Garcia, 2000b). Podrobněji se ale budeme věnovat jenom prvním dvěma výše uvedeným cílům.

2.1.1. Finanční stabilita

Výjimečná role bank v ekonomice je dána jejich funkcí zprostředkovatele mezi věřiteli a dlužníky, účastí na systému platebního styku a funkcí agenta v transmisním měnovém mechanismu (Financial Stability Forum, 2001). Podstata jejich činnosti ale vede k tomu, že stane-li se dostatečně velká banka či více bank nelikvidní či nesolventní, může to ohrozit celý systém. Státy se proto snaží chránit fungování bankovního systému celou řadou opatření záchranné finanční sítě (bankovní regulace, dozor, věřitel poslední instance). Pojištění vkladů má zabránit hromadným výběrům vkladů (run na banku) v případě, že banka je sice solventní, ale dočasně nelikvidní. Kolaps některých bank se pak totiž může šířit na další, dosud zdravé banky (Reventa, 2001).

„Hromadné výběry na banku jsou jasným případem racionální paniky. Když mnoho vkladatelů spěchá vybrat své vklady z banky, je racionální udělat totéž, žádná banka totiž nemůže na požádání vyplatit všechny vklady“ (Wyplosz, 1998, str. 3, překlad autorka). V případě krachu a uzavření banky se každý vkladatel stane pouze jedním z mnoha věřitelů banky a jeho pohledávky již pravděpodobně nebudou vyplaceny v plné výši. To motivuje věřitele spěchat vybrat své vklady a být tedy „prvními ve frontě“. „Runy na banku vznikají na základě koordinačního problému mezi vkladateli. Pokud budou chtít všichni vkladatelé vybrat své vklady najednou, banka zkrachuje“ (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006, str. 5, překlad autorka).

Pojištění vkladů zaručuje věřitelům výplatu jejich vkladů i v případě, že dojde k úpadku banky. To odstraňuje snahu vkladatelů vybírat své vklady, kdykoli se zdá

nějaká banka oslabena, a chrání stabilitu finančního systému. Do jaké míry je ale pojištění vkladů účinné, záleží také na jeho charakteristikách (limit, druhy pojištěných vkladů), věrohodnosti a povědomí veřejnosti o samotné existenci institutu pojištění vkladů.

Důležité je zdůraznit, že systémy pojištění vkladů nejsou zaváděny, aby se vyrovnaly se systematickou krizí, ale spíše se selháním jednotlivých bank. V případě úpadku více bank je úkolem všech institucí finanční záchranné sítě podílet se na vyřešení situace. V takových případech svými zdroji často vypomáhá i stát (Basel Committee on Banking Supervision, International Association of Deposit Insurers, 2009).

2.1.2. Ochrana drobných vkladatelů

Druhým nejčastěji uváděným cílem pojištění vkladů je ochrana drobných vkladatelů a jejich odškodnění v případě úpadku banky. Běžně se předpokládá, že existuje významné množství drobných věřitelů, kteří nemají (a ani nemohou) mít znalosti potřebné k tomu, aby mohli činnost banky monitorovat, nebo jsou jejich vklady natolik nízké, že se jim to ani nevyplatí. Těmto drobným vkladatelům může ale i ztráta poměrně malé částky způsobit značné problémy. Cílem je proto v tomto případě pojištění vkladů typické domácnosti dané ekonomiky a ochrana jejího finančního majetku (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).

Někteří autoři si kladou otázku, zda není možné drobné vkladatele chránit i jinými opatřeními, než je pojištění vkladů. Chu (2003) např. argumentuje, že stejného cíle by bylo možné dosáhnout i státními cennými papíry a to s mnohem nižšími náklady. Státy nicméně většinou zavádějí pojištění vkladů z více důvodů, mnohdy se hlavní cíle v čase mění a podle toho se systémy upravují.³ Stanovení cílů systému pojištění vkladů je důležité, protože tyto záměry je nutné zakotvit do navrhovaného systému tak, aby jim mohl co nejlépe sloužit (Basel Committee on Banking Supervision, International Association of Deposit Insurers, 2009). Zároveň by měl být systém v souladu s celkovou politikou finanční záchranné sítě.

³ Např. Garcia (2000) ve své práci uvádí, že hlavním cílem pojištění vkladů v EU je ochrana drobných vkladatelů. Změny evropských systémů v polovině roku 2008 však nastaly zcela evidentně z důvodu posílení stability a zvýšení důvěryhodnosti bank.

2.2. Nepříznivý výběr a morální hazard jako důsledek pojištění vkladů

Pojištění vkladů s sebou přináší některé nepříznivé doprovodné jevy: morální hazard a nepříznivý výběr. Ty plynou z informační asymetrie mezi pojistným fondem, vkladateli a bankami. Existují však způsoby, jak je alespoň částečně zmírňovat.

2.2.1. Nepříznivý výběr

System pojištění vkladů je jako každé pojištění spojen s projevy nepříznivého výběru. Je zřejmé, že pokud bude pojištění vkladů dobrovolné, budou se ho chtít účastnit především rizikovější banky s větší pravděpodobností úpadku. To ale v konečném důsledku povede ke zvyšování pojistných sazeb vybíraných pojistným fondem a pravděpodobně i ke krachu celého systému pojištění z důvodu nedostačujících prostředků v pojistném fondu.

To dokazuje studie Wheelocka a Kumbhaker (1995), kteří zkoumali data jednotlivých bank v americkém státě Kansas a prokázali nepříznivý výběr provázející zdejší systém na začátku 20. století. V Kansasu bylo v roce 1909 v důsledku narůstajícího počtu úpadků zavedeno pojištění vkladů na dobrovolné bázi. Státní úředníci si byli vědomi toho, že pokud bude pojištění dobrovolné, budou do systému vstupovat hlavně rizikovější banky. Aby se tomu vyhnuli, stanovili jasné podmínky, které banky musely splňovat, aby vůbec mohly být do systému začleněny (doba fungování na trhu, přiměřenost kapitálu, kontrola činnosti). Přesto se ukázalo, že tato regulace nebyla dostatečná a množství úpadků pojištěných bank převyšovalo množství úpadků nepojištěných bank. Wheelock a Kumbhaker (1995) na základě informací z rozvah bank z roku 1908, tedy z roku před zavedením pojištění vkladů, docházejí k závěru, že rizikovější (hůře kapitalizované) banky vstupovaly do systému mnohem častěji.

Omezit nepříznivý výběr lze vybudováním bariér, které brání vstupu do systému. Těmito bariérami mohou být zpřísnění podmínek pro udělování bankovní licence nebo zvýšení postihu členů vedení a hlavních akcionářů v případě úpadku banky (Reveda, 2001). Svou roli hraje také účinná bankovní regulace a dozor. Jak ale ukazuje případ státu Kansas, nemusí bariéry vstupu do systému pojištění stačit. Řešením je potom povinná účast bank v tomto systému. To ale znamená, že silné banky přispívají

do fondu, jehož prostředky budou s největší pravděpodobností použity pro kompenzaci vkladatelů nějaké rizikovější banky (cross-subsidization). Na druhou stranu ale i méně rizikové banky nakonec profitují ze systému povinného pojištění vkladů, protože ten zvyšuje stabilitu a důvěryhodnost celého finančního systému (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Aby nebyly méně rizikové banky na trhu znevýhodněny, lze navíc zavést rizikově odlišené sazby pojistného (viz. kapitola 2.3.2.). Naprostá většina všech systémů pojištění vkladů dnes již povinnou účast nařizuje (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).⁴

2.2.2. Morální hazard

Morální hazard v případě pojištění vkladů lze rozdělit na morální hazard na straně vkladatelů a morální hazard na straně bank (Reventa, 2001).

Morální hazard na straně vkladatelů spočívá v omezení kontroly činnosti banky vkladateli, jejichž veškeré vklady (nebo značná část jejich vkladů) jsou pojištěny. Tito vkladatelé totiž nejsou nadále motivováni vyhledávat informace o finančním zdraví své banky, protože vědí, že v případě jejího úpadku jim budou jejich vklady pojistným fondem promptně vyplaceny (Financial Stability Forum, 2001). To platí zejména tehdy, pokud je systém pojištění vkladů důvěryhodný v tom smyslu, že pojistný fond nashromáždil dostatečné množství prostředků, vyplácení náhrad je jasně ukotveno v zákoně a že v případě nedostatku prostředků ve fondu je zaručena finanční pomoc státu. V takovém případě vkladatelé vybírají mezi bankami spíše podle výše úročení vkladů než podle rizikového profilu banky. Banky s vyššími úrokovými sazbami jsou ale zpravidla ty, které nemají dostatek zdrojů (Reventa, 2001).

Morální hazard bank se vztahuje k rizikovějšímu chování bank v důsledku pojištění vkladů. Rizikovější banky by v případě absence pojištění vkladů musely vkladatele získávat vyšším úročením vkladů, protože vkladatelé by za vyšší riziko očekávali také vyšší výnos (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Za existence pojištění vkladů ale vkladatelé, jejichž vklady jsou pojištěny, nejsou motivováni riziko banky zjišťovat nebo ho ani nedbají. Vkladatelé pak banky žádným způsobem nevedou k disciplíně. Proto se „banky, resp. akcionáři a management, kterých se povinné pojištění týká, nemusejí tolik obávat rizikovějších operací. Případné ztráty vkladatelů uhradí pojistný fond.“ (Reventa, 2001, str. 508). Morální hazard by samozřejmě odstranilo zrušení pojištění vkladů, potom by ale zase nebyly naplněny cíle pojištění.

⁴ Snad jen v případě, kdy jsou si vkladatelé sami vědomi výhod pojištění vkladů a dostatečně motivují banky, aby se součástí tohoto systému staly, nemusí být účast nařizována zákonem. (Financial Stability

Jedná se tedy o trade off mezi morálním hazardem a ochranou stability finančního systému a drobných vkladatelů.

Morální hazard může být omezován pečlivě navrženým systémem pojištění vkladů, a to především skrze jeho atributy, které se vztahují k limitům, spoluúčasti, druhům pojištěných vkladů a rizikově odlišeným premiím. Současně hrají důležitou roli také bankovní regulace a dohled a právní úprava, v jejímž rámci banky působí (Financial Stability Forum, 2001). Záleží tedy na celé konstrukci a fungování finanční záchranné sítě, do jaké míry se bude morální hazard projevovat. Jeho výskyt či intenzita bude vyšší v těch zemích, které trpí nízkou vynutitelností smluv či celkově nízkou úrovní smluvního prostředí (Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven, 2008).

2.3. Možné podoby systémů pojištění vkladů a jejich role při omezování nepříznivých doprovodných jevů

2.3.1. Zavedení systému pojištění vkladů

Systém pojištění vkladů není všelékem na stávající nedostatky bankovního sektoru či finanční záchranné sítě. Pokud je ale dobře navržen, může úspěšně plnit předem stanovené cíle. Zavedení systému pojištění vkladů se doporučuje v době, kdy je bankovní sektor zdravý, aby měl pojistný fond dostatek času k získání finančních prostředků (Garcia, 2000a).

Pojistné fondy mohou být spravovány jak privátně, tak veřejně. Fond může fungovat samostatně nebo může být přidružen k centrální bance nebo k orgánu dohledu. Mandát a šíře pravomocí závisí většinou na charakteristikách a tradicích dané země. Pokud jsou pravomoci úzké, pak je pojistný fond oprávněn pouze k výběru příspěvků od bank, správě prostředků a k případnému odškodnění vkladatelů. V případě širších pravomocí může pojistný orgán např. i sám rozhodovat o vstupu instituce na trh, zasáhnout v případě rizikových operací nebo být pověřen případnou likvidací bank. Podle statutu a pravomocí pojistného fondu musí být zajištěna výměna informací mezi orgány finanční záchranné sítě a zavedena opatření proti jejich úniku.

Zajištění výměny informací mezi jednotlivými články záchranné finanční sítě však nestačí. Jednotlivé orgány mohou mít ohledně finanční instituce v nesnázích rozdílné zájmy a i takovou situaci je nutné ošetřit. Např. opakované poskytování likvidity ze strany věřitele poslední instance bankám, které se ocitly v potížích, může

Forum, 2001).

být v rozporu se zájmy agentury spravující systém pojištění vkladů. Centrální banky poskytují nelikvidním (ale dosud solventním) bankám oproti odpovídajícímu kolaterálu likviditu. Zvyšující se požadavky na likviditu však mohou ukazovat na nesolventnost instituce a prodlužovat dobu do jejího uzavření (Garcia, 2000a). Kolaterál snižuje prostředky, které budou v insolvenčním řízení věřitelům (a tedy v některých legislativách i pojistnému fondu) k dispozici (Schich, 2008a). Proto bude mít pojistný fond pramalý zájem na tom, aby byla bankám další likvidita poskytována. Jednotlivé orgány musí tedy spolupracovat i v tomto ohledu.

Při zavádění pojištění vkladů je nutné myslet i na to, jaké typy institucí budou do systému začleněny. Zda to budou pouze banky nebo i jiné instituce přijímající vklady. Možné je dokonce vytvořit různé pojistné fondy pro různé typy institucí. Samostatnou kapitolou jsou pak státem vlastněné banky. Jejich účast sice nemusí být věrohodná, protože je již implicitně předpokládáno, že vklady v těchto institucích jsou státem garantovány. Na druhou stranu je v zájmu zachování soutěžního prostředí, aby byly pojistné sazby vybírány i od státem vlastněných bank (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Důvěryhodnost fondu závisí z velké části na tom, jak je jeho činnost transparentní (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).

2.3.2. Financování pojistného fondu a jeho správa⁵

V případě úpadku banky musí mít pojistný fond k dispozici dostatečné množství prostředků, aby mohl kompenzovat vkladatele, jejichž vklady jsou pojištěny. Tyto prostředky může fond nashromáždit buď předem (financování ex ante) anebo teprve až tehdy, když se daná banka dostane do potíží (financování ex post). Možná (a také velice častá) je kombinace obou způsobů (Garcia, 2000b). Pak se jedná o tzv. hybridní či kombinované financování. Jednotlivé metody mají samozřejmě své výhody a nevýhody.

Financování ex post bývá označováno jako méně nákladné, protože odpadají náklady se správou a administrací prostředků ve fondu, které vyžadují jisté finance a také odbornou pracovní sílu po celou dobu existence pojištění. Financování ex post je ale oproti financování ex ante méně spravedlivé, protože na nákladech s úpadkem banky

⁵ V celé práci předpokládáme, že pojistné je placeno bankami. Naprostá většina literatury to považuje za spravedlivé, protože jsou to nakonec banky, které profitují ze stabilnějšího prostředí a většího množství vkladů. Morrison a White (2006) si ale kladou otázku, jak by mělo být pojištění vkladů financováno, aby bylo společensky prospěšné, a poskytují teoretický model podle kterého by pojištění muselo být financováno skrze všeobecné zdanění.

se svými příspěvky podílí pouze zdravé banky, zkrachovalá banka již žádným způsobem nepřispívá. Vybírání příspěvků od bank ve zhoršující se ekonomické situaci může navíc pro dosud zdravé banky znamenat neadekvátní zátěž a zvyšovat systematické riziko.

V případě financování ex ante jsou prostředky získávány předem pomocí příspěvků bank anebo průběžně vybíráním pojistných sazeb z vkladů u jednotlivých bank. Výhodou je, že prostředky určené k odškodnění vkladatelů jsou okamžitě k dispozici. Existence prostředků ve fondu také zvyšuje důvěryhodnost systému v očích veřejnosti, k čemuž přispívá i fakt, že tento způsob je založen na jasnějších pravidlech, co se vybírání sazeb týče. Je také spravedlivější, neboť do fondu přispívají všechny instituce, jejichž vklady jsou pojištěny. Financování ex-ante nepůsobí procyklicky, protože prostředky jsou čerpány tehdy, když jsou ekonomické podmínky příznivé. Na druhou stranu je nutné počítat s nemalými náklady spojenými se správou a administrací. Samotná existence prostředků ve fondu může také umocňovat morální hazard (International Association of Deposit Insurers, 2009b).

S existencí pojistného fondu souvisí stanovení příspěvků či sazeb, které budou od bank vybírány, a určení základny pro tyto sazby. Je nutné stanovit cílovou částku pojistného fondu a výši sazeb. Za tímto účelem provádí státy analýzu všech relevantních faktorů a rozbor dat týkajících se bankovního sektoru. Roli hrají jak charakteristiky bank, jejich počet na trhu daného státu, jejich závazky a pravděpodobnost úpadku, tak i ostatní součásti finanční záchranné sítě či obecné makroekonomické podmínky. Příliš vysoké sazby by mohly snižovat konkurenceschopnost domácích bank vůči bankám zahraničním (International Association of Deposit Insurers, 2009a).

Základnou pro sazby pojistného může být nominální výše aktiv či pasiv anebo nominální výše vkladů (Revenda, 2001). Pokud je základnou nominální výše vkladů, je ještě nutné stanovit, zda jde o výši všech vkladů, vkladů, na které se pojištění vztahuje, anebo pouze pojištěných vkladů. Pokud je pojistné vybíráno pouze z pojištěných vkladů, je systém samozřejmě nejspravedlivější, ale mnohem komplexnější a administrativně náročnější.

Morální hazard bank je možné zmírňovat zavedením rizikově odlišených sazeb pro jednotlivé banky. Sazby pro rizikovější banky jsou vyšší, obezřetné banky tedy nepodporují rizikovější banky tak, jako v případě jednotných sazeb. Vyšší sazby jsou pro rizikovější banky motivací zaměřit se více na řízení rizik a přistupovat k nim prozíravěji.

Systém s rizikově odlišenými sazbami je považován za spravedlivý, protože rizikovější banky přispívají do pojistného fondu vyššími částkami. Je ale značně administrativně náročný. Rizikovost může být ohodnocována metodami typu CAMEL, na základě množství klasifikovaných úvěrů (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006), podle aktiv přepočtených vahami rizikovosti nebo podle kapitálové přiměřenosti (Garcia, 2000b). Nejde však jen o vyhodnocení rizikovosti aktiv, ale také o jejich přeceňování a o včasné předávání důvěrných informací mezi bankami, orgánem bankovního dozoru a samotným pojistným fondem (Revenda, 2001). Proto většina států k rizikově odlišeným sazbám přistupuje až po určité době fungování pojistného fondu, která je nutná k získání potřebných zkušeností (International Association of Deposit Insurers, 2009b). Záleží na vyspělosti státu (jejího bankovního systému, orgánech dohledu apod.), zavedenosti systému pojištění, odborné pracovní síle a na hlavním účelu systému pojištění, zda stát zvolí sazby rizikově odlišené či neodlišené (International Association of Deposit Insurers, 2009b).

Většina systémů je ve své počáteční fázi nějakým způsobem financována státem do doby, než fond nahromadí dostatečné zdroje z pojistného od bank.⁶ Počáteční příspěvky jsou často půjčkou, která je později splacena. Bývá ale zcela běžnou součástí systému pojištění, že v případě nějaké nepředvídatelné události, kdy se fond dostane do finanční nouze, vypomáhá svými zdroji stát. Ale „banky by měly být chráněny jen v takové míře, která nepovede k poklesu jejich finanční disciplíny. Jinými slovy, banky by neměly spoléhat, například na základě minulých případů, na to, že v případě nesnází mohou vždy očekávat pomoc, ať již od centrální banky nebo od státu.“ (Revenda, 2001, str. 518). V praxi může být politicky neúnosné neposkytnout pomoc některé velké a významné bance (too-big-to-fail). Jak ovšem uvádí Garcia (2000b), opakovaná pomoc tohoto typu není dlouhodobě udržitelná. Pokud je zřejmé, že banka není či ani po pomoci státu nebo restrukturalizaci nebude životaschopná, měly by být podniknuty zásadnější kroky (rozdělení, likvidace apod.).

Cílovou částku fondu je možné stanovit na základě historické zkušenosti s úpadky bank v daných státech. To ale nemusí být úplně spolehlivá možnost, protože nebere v úvahu měnící se podmínky a další okolnosti. Druhá metoda využívá přístupu na bázi portfolia (credit portfolio approach). Podle ní podléhají jednotlivé vklady

⁶ V některých případech může počáteční částka pocházet také z některé z mezinárodních organizací jako je Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka (International Association of Deposit Insurer, 2009b).

kreditnímu riziku jako v případě portfolia bankovních půjček (International Association of Deposit Insurers, 2009b).

Protože pojistný fond musí disponovat dostatečným množstvím likvidních aktiv, aby je mohl v případě úpadku jedné či více bank promptně použít a vyplátit majitele pojištěných vkladů, drží fondy likvidnější, méně riziková aktiva, většinou krátkodobé vládní cenné papíry (Garcia, 2000b). Pokud subjekt zajišťující pojištění vkladů disponuje širším mandátem než pouze vyplácení prostředků vkladatelům v případě úpadku banky, je nutné počítat také s prostředky potřebnými k vyřešení situace nesolventní banky (její přeměně, prodeji, likvidaci) (International Association of Deposit Insurers, 2009b).

2.3.3. Druhy pojištěných vkladů, limity, spoluúčast

Pojištěny nebývají všechny vklady, ale pouze některé jejich druhy. Co se formy týče, jsou nejčastěji pojišťovány neanonymní vklady v bankách v domácí měně. Některé státy pojišťují také vklady v zahraniční měně nebo měnách a vklady v podobě cenných papírů (Revenda, 2001). To, zda bude pojištění zahrnovat i vklady v zahraničních měnách, záleží na tom, do jaké míry je cizí měna v daném státě používána. Pokud je využívána hodně, nemělo by pojištění, které by cizí měnu nezahrnovalo, smysl. Aby se ovšem stát vyhnul kurzovému riziku plynoucímu z měnicího se směnného kurzu, bývají náhrady vkladatelům vypláceny v domácí měně (Financial Stability Forum, 2001).

Mezi subjekty, jejichž vklady bývají pojištěny, patří fyzické osoby, případně některé či všechny právnické osoby. Vyňaty by měly být ty subjekty, které jsou schopny posoudit rizikovost bank a banky disciplinovat. Mezibankovní vklady většinou nejsou předmětem pojištění stejně tak jako vklady vládních orgánů, profesionálních investorů či vklady vlastníků a managementu dané banky (Financial Stability Forum, 2001).

Výše náhrad bývá nejčastěji limitována tak, aby větší vkladatelé disciplinovali banky. Pokud je podpora finanční stability či zvýšení důvěryhodnosti bank cílem pojištění vkladů, budou limity vyšší. Má-li systém chránit spíše drobné vkladatele, budou stanovené limity nižší, ale tak aby pojištění chránilo dostatečné procento vkladů běžných obyvatel. Vyšší limity snižují tržní disciplínu, zvyšují morální hazard a vyžadují vybírání vyšších pojistných sazeb od bank a tím snižují jejich ziskovost. Pokud jsou limity naopak nízké, nesnižují tržní disciplínu, ale nechraňují banky před

hromadnými výběry (International Association of Deposit Insurers, 2009a).⁷ V praxi jsou výše náhrady definovány rozdílně. Někdy se např. jedná o 100% náhradu v rámci limitu a nic nad limit, jindy o 100 % v rámci limitu, nad limit je pak vyplaceno méně než 100 %. Existují ale i mnohé další kombinace. Pokud je vkladateli vyplaceno méně než 100 % jeho vkladu v rámci limitu, jedná se o pojištění se spoluúčastí. To má alespoň částečně zvyšovat tržní disciplínu všech vkladatelů (Garcia, 2000).

Roli hraje také to, zda jsou v rámci limitu pojištěni vkladatelé nebo vklady. Pokud jsou v rámci limitů pojištěny vklady, může vkladatel toto opatření teoreticky obejít tím, že si otevře více účtů, na kterých bude mít vklady do výše stanovených limitů. Pokud je v rámci limitu pojištěn vkladatel, je ještě nutné určit, zda je pojištěn pouze jeden jeho účet v rámci každé banky nebo pouze jeden účet v rámci celého bankovního systému. Poslední možnost dává z hlediska tržní disciplíny největší smysl, je ale poněkud těžkopádná a nákladná. Proto většina států uvažuje pojištění jednoho vkladatele v rámci každé banky (International Association of Deposit Insurers, 2009a). Případným nejasnostem může zabránit pouze jasná definice v zákoně, která pojištěné vklady jasně definuje (Basel Committee on Banking Supervision, International Association of Deposit Insurers, 2009).

Ve snaze uklidnit situaci v průběhu systematických bankovních krizí státy někdy zavádějí garanci veškerých vkladů (full coverage) nebo dokonce celoplošnou garanci (blanket coverage) zahrnující nejen vklady, ale i pohledávky veškerých věřitelů. Takové opatření vrací důvěru v bankovní systém a umožňuje oprávněným autoritám získat potřebný čas na vyřešení situace. Požadavky na financování takové garance již ale nejsou v možnostech pojistného fondu a garanci přebírá stát. Pokud není takové opatření včas opět zrušeno, může být později velice obtížné limity opět snížit, přičemž se zvyšují rizika spojená s morálním hazardem (International Association of Deposit Insurers, 2009a).

2.3.4 Změny systémů pojištění

Průběžné změny v systému pojištění týkající se stanovených limitů, druhů pojištěných vkladů, výše pojistných sazeb, cílové částky fondu apod. jsou nevyhnutelné, protože souvisí s vývojem ekonomiky v čase. Možnými důvody mohou být inflace, změny reálného důchodu, skladba a výše vkladů, vznik nových finančních instrumentů

⁷ Hoelscher a kolektiv (2006) uvádí, že za adekvátní je možné považovat limit, který zahrnuje alespoň 80 % vkladatelů a 20 - 40 % veškerých vkladů. I zde ale opět záleží na specifikách dané země

nebo dodatečná potřeba prostředků v pojistném fondu (International Association of Deposit Insurers, 2009a).

Jako příklad pro změny limitů v čase může posloužit systém pojištění vkladů v USA, který byl zaveden v roce 1933,⁸ aby pomohl zvýšit stabilitu finančního systému. Původní limit 2500 dolarů byl mnohokrát zvýšen, důvody pro změnu limitu se však lišily. Často byly změny ovlivněny událostmi, které souvisely spíše s vývojem ekonomiky v širším slova smyslu než se samotným bankovním sektorem. Jako příklady mohou posloužit změny z let 1950, 1966, 1969 a 1974.

V roce 1950 bylo zvýšení limitu z 5 000 na 10 000 dolarů zapříčiněno nárůstem velkoobchodního cenového indexu a snahou ochránit stejné procento vkladů jako tomu bylo v roce 1935. V roce 1966 bylo zvýšení na 15 000 dolarů motivováno cílem povzbudit spoření a vrátit důvěru ve Spořitelní a úvěrové sdružení (Savings and Loan Association). V souvislosti s probíhající válkou ve Vietnamu, nárůstem celkových výdajů a tím pádem vzrůstem úrokových měr na trhu cenných papírů totiž došlo k poklesu prostředků ukládaných ve spořitelnách, které nebyly schopny konkurovat komerčním bankám. Ani limit 15 000 dolarů však dlouho nevydržel, zvýšen byl v roce 1969, opět ve snaze poskytnout pomoc spořitelnám. Další změna v roce 1974 už ale nesouvisela jen se zvyšujícími se úrokovými mírami na trhu cenných papírů. Rostoucí inflace, recese a neustále se snižující důvěra v americký bankovní systém vedly k zvýšení limitu na 40 000 dolarů, tentokrát ve snaze obnovit důvěru veřejnosti v americké finanční instituce (Bradley, 2000).

Takových příkladů změn z různých států a z různých období by mohlo být nalezeno mnoho. Vývoj českého systému pojištění je uveden v Tabulce 1. Důsledky rozdílných systémů pojištění v Evropské unii a zvyšování limitů v souvislosti s finanční krizí se budeme zabývat v následujících kapitolách.

Na tomto místě ještě zdůrazněme, že neodmyslitelnou součástí institutu pojištění vkladů je komunikace s veřejností, protože znalost systému je podmínkou k tomu, aby byl účinný. Dle výsledků průzkumu veřejného mínění zveřejněného na internetových stránkách Fondu pojištění vkladů v polovině roku 2009 ale více než 40 % občanů České republiky netuší, že jsou jejich vklady pojištěny. Maximální částku náhrady ve výši 50 000 eur pak neznají čtyři pětiny lidí (Fond pojištění vkladů). Přitom právě povědomí

(International Association of Deposit Insurers, 2009a).

⁸ Už dříve ale byly zaváděny systémy pojištění vkladů na úrovni jednotlivých států. Tyto systémy se však ukázaly neúčinné či nesolventní (Bradley, 2000).

o tomto institutu a znalost podmínek pojištění vkladů je nesmírně důležitá v čase, kdy se bankovní sektor dostane do potíží (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Jakékoli změny je proto nutné zveřejňovat prostřednictvím médií. Pokud by ale ke změnám docházelo příliš často, znamenalo by to spíše zmatení veřejnosti (Financial Stability Forum, 2001). Jestliže už je limit nutné změnit, je vhodné s jeho zavedením počkat tak, aby byla limitní částka lehce zapamatovatelná (International Association of Deposit Insurers, 2009a).

Tabulka 1: Vývoj pojištění vkladů v České republice

Rok	Změna	Maximální limit výplaty (na jednoho vkladatele u jedné banky)	Spoluúčast
1.1.1995	Pojištěny bankovní vklady fyzických osob vedených v českých korunách na jméno, příjmení, adresu a datum narození vkladatele.	100 000 CZK	20%
1.7.1995	Pojištěny vklady ve stavebních spořitelnách.	100 000 CZK	20%
6.2.1998	Zvýšení maximálního limitu na 300 000 Kč.	300 000 CZK	20%
1.9.1998	Rozšíření pojištění na vklady fyzických osob vedených na identifikační číslo fyzické osoby-podnikatele, nově pojištěny i na vklady právnických osob vedených v českých korunách na jméno nebo název právnické osoby, její sídlo a identifikační číslo.	400 000 CZK	10%
7.9.2001	Nově pojištěny i devizové vklady.	25 000 EUR	10%
15.12.2008	Zvýšení limitu pojištění vkladů na 50 000 eur, zrušení spoluúčasti vkladatele.	50 000 EUR	spoluúčast zrušena

Zdroje: Fond pojištění vkladů, Česká bankovní asociace, Hlaváček, 2006.

3. Pojištění vkladů v Evropské unii a jeho vývoj v souvislosti s finanční krizí

3.1. Sbližování systémů pojištění v EU (Směrnice č. 94/19/ES)

Do roku 1994 nebyly charakteristiky pojištění vkladů v rámci evropské legislativy nijak řešeny. První doporučení ze strany Evropské komise přišlo roku 1986 (Bernet, Walter, 2009), ale trvalo další osm let, než byla přijata příslušná směrnice. Již před rokem 1994 však byly v téměř všech tehdejších členských zemích zavedeny národní systémy pojištění vkladů. To, jakým způsobem systémy do té doby fungovaly a jaké byly jejich vlastnosti, vyplývalo pouze z tradic a podmínek dané země. Roky založení fondů pojištění vkladů v jednotlivých státech EU uvádí následující Tabulka 2.

Tabulka 2: Roky založení fondů pojištění vkladů v zemích EU

Německo	1966	Dánsko	1988	Litva	1996
Finsko	1969	Irsko	1989	Rumunsko	1996
Belgie	1974	Lucembursko	1989	Švédsko	1996
Španělsko	1977	Portugalsko	1992	Bulharsko	1998
Nizozemsko	1979	Řecko	1993	Estonsko	1998
Rakousko	1979	Maďarsko	1993	Lotyšsko	1998
Francie	1980	Česká republika	1994	Kypr	2000
Velká Británie	1982	Polsko	1995	Slovinsko	2001
Itálie	1987	Slovensko	1996	Malta	2003

Zdroj: Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006.

Nové státy Evropské unie začaly systémy pojištění zavádět od poloviny 90. let, přičemž je již konstruovaly tak, aby vyhovovaly požadavkům evropské Směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů.⁹ Systémy ve starých členských státech musely být modifikovány.

Cílem směrnice bylo posílit stabilitu bankovní soustavy a zajistit ochranu věřitelů. Definovala pojmy jako vklad, společný účet, úvěrová instituce či pobočka. Stanovila, že souhrn všech vkladů vkladatele u téže úvěrové instituce musí být pojištěn do výše 20 000 eur. Toto pojištění mohlo být dle směrnice omezeno na určité procento z výše vkladů, to však muselo představovat nejméně 90 % všech vkladů, pokud částka,

⁹ V roce 1997 byla přijata také Směrnice o systémech pro odškodnění investorů (EURLEX, Směrnice č. 97/9/ES) a v některých státech jsou systémy pojištění vkladů a pojištění investorů (a případně i jejich prostředky) spravovány v rámci jedné právnické osoby (European Commission, Joint Research Centre, 2008a).

jež měla být vyplacena z pojištění, nedosáhla 20 000 eur. Z ochrany byly vyjmuty vklady uskutečněné úvěrovými institucemi, vklady související s trestnou činností a vklady, na které se vztahuje definice vlastního kapitálu úvěrových institucí. Členské státy mohly vyjmout další vkladatele nebo vklady, uvedené v příloze směrnice. V tomto seznamu lze najít např. anonymní vklady, vklady finančních institucí, vklady pojišťoven, státu, krajských či regionálních orgánů, vklady ředitelů a vedoucích pracovníků úvěrové instituce apod. (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

Směrnice se také zaměřila na problematiku bank působících ve více státech. To, jakým systémem pojištění a regulací kterého státu se bude banka řídit, záleží totiž na tom, ve které zemi získala daná banka svoji licenci. Vzhledem k tomu, že směrnice stanovila pouze minimální limit pojištění, mohly si státy s vyšší ochranou své limity ponechat. To však v případě bankovní pobočky působící v jiném než svém domovském státě znamená, že může čelit jiným soutěžním podmínkám, než ostatní banky v hostitelské zemi. Protože vklady u pobočky zahraniční banky licencované v některém z ostatních států EU již jsou pojištěny tak, že splňují minimální požadavky stanovené Směrnicí 94/19/ES, nemůže být pobočka nucena přijmout pravidla hostitelské země (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

To, že pobočky působící na území hostitelského států podléhají systému pojištění vkladů domovské země, se zdá být logické, protože pobočky jsou právně součástí úvěrové instituce a jejich solventnost a likvidita nemůže být oddělena, protože se jedná o jediný subjekt (EURLEX, Směrnice č. 2001/24/ES). Domácí vkladatelé při pohybu po členských státech navíc předpokládají, že pobočka jejich banky v jiné zemi bude mít pojištěné vklady ve stejném rozsahu, jaký nabízí domovská instituce (International Association of Deposit Insurers, 2009a).

Pokud je ale ochrana v hostitelské zemi vyšší či většího rozsahu než v její domácí zemi, může se pobočka rozhodnout pro dodatečnou ochranu vyplývající ze systému pojištění hostitelské země (za předpokladu, že přijme a bude splňovat podmínky tohoto systému). Tím mohou pobočky „nabídnout svým vkladatelům stejnou ochranu, jakou nabízejí systémy zemí, v nichž se nacházejí“ (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

Aby se předešlo možným nejasnostem vyplývajících z odškodnění vkladatelů v případě pobočky působící v hostitelské zemi, která se rozhodla pro dodatečnou ochranu vkladů, definovala směrnice také rozdělení odpovědnosti mezi systémy pojištění v domovské a hostitelské zemi. Z důvodu usnadnění „výpočtu doplňkového

pojistného, může systém hostitelského členského státu předpokládat, že jeho závazek je za všech okolností omezen na rozdíl mezi výší pojištění, které poskytuje, a výší pojištění poskytovaného domovským členským státem, bez ohledu na to, zda domovský členský stát ve skutečnosti vyplatí nějakou náhradu za vklady uložené na území hostitelského státu“ (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

Co se poboček zřízených úvěrovou institucí, která má sídlo mimo Společenství, týče, mohou členské státy v případech, kdy pojistné krytí není rovnocenné s krytím, které stanovuje Směrnice o pojištění vkladů, stanovit, že se tyto pobočky musí připojit k systému pojištění vkladů hostitelského státu (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

3.2. Problematika bank působících ve více členských státech

3.2.1. Vliv rozdílných systémů pojištění vkladů na fungování vnitřního trhu

Se zvyšující se integrací evropských finančních trhů vzrostlo množství bank působících na území více členských států. Získá-li finanční instituce v některém státu EU bankovní licenci, může pak pobočku založit v kterémkoli jiném členském státě a je pro ni rozhodující bankovní regulace a systém pojištění vkladů domovské země. Jiná situace nastává u dceřiné společnosti. Ta se řídí pravidly hostitelské země. Dozor nad konsolidovaným celkem však zůstává v kompetenci domovského státu. Dle jednoho názorového proudu může tato situace vést ke sblížení regulatorního rámce (a systémů pojištění vkladů), a tedy přispívat k regulérním podmínkám v rámci vnitřního trhu. Rozšířenější je však názor, že tato situace spolu s různě navrženými systémy finančních záchranných sítí přináší mnoho problémů (Eisenbeis, Kaufman, 2006). Přehled o odpovědnosti za bankovní dozor, pojištění vkladů a případnou reorganizaci či likvidaci podle právní formy a státu působnosti dané finanční instituce shrnuje Tabulka 3.

Tabulka 3: Rozdělení odpovědnosti orgánů dohledu, pojištění vkladů a reorganizace či likvidace v případě různé právní formy a státu působnosti bank v EU

Právní forma a stát působnosti	Bankovní dozor	Pojištění vkladů	Reorganizace, likvidace
Mateřská společnost licencovaná v domovské zemi	domovská země	domovská země	domovská země
Dceřiná společnost licencovaná v jiném státě EU	domovská země (dozor nad mateřskou společností na konsolidovaném základu), hostitelská země (samostatný dozor nad dceřinou společností)	hostitelská země	hostitelská země
Pobočka v jiném než domovském státě mateřské společnosti	domovská země mateřské společnosti (konsolidovaný dozor, solventnost), hostitelská země (likvidita)	domovská země (možnost dodatečného pojištění v hostitelské zemi)	domovská země

Zdroj: Garcia, Nieto, 2005.

Směrnice z roku 1994 sice stanovila základní pravidla pro pobočky bank působící v hostitelské zemi, ale řeší jen zlomek v praxi vznikajících problémů. Pokud např. je v domovském státě finanční instituce ochrana vkladatelů vyšší než v zemi hostitelské, znamená to výhodu pobočky této instituce v hostitelské zemi. Další problém vzniká, pokud je systém jednoho státu financován ex-ante a druhého ex-post. Potom může nastat situace, kdy některé z institucí působících na území jednoho státu pojistné odvádět musí a jiné nemusí. Podobná situace nastává i tehdy, pokud je pojistné odváděno z jiných pojistných základů, či se sazby odlišují. Jednotlivé instituce pak operují v rámci jiných podmínek.

Národní systémy pojištění fungují především v zájmu své země, může se tedy stát, že budou chtít své banky nějakým způsobem zvýhodnit, takže zde existuje možnost soutěže mezi členskými státy (Eisenbeis, Kaufman, 2006). Rozdílná konstrukce systému pojištění vkladů oproti okolním státům může plnit i další cíl. „Poskytování pojištění vkladů stejných či srovnatelných parametrů uzákoněných v sousedních státech může být součástí strategie k posílení finančního systému s cílem zabránit odlivu depozit ze země,

jejíž bankovní systém je slabý či v nedávné době prošel krizí.“ (International Association of Deposit Insurers, 2009a, str. 24, překlad autorka).¹⁰

Uplatňují-li státy rozdílné limity a působí-li v jedné zemi více zahraničních poboček, může samozřejmě docházet k tomu, že vklady jsou u každé banky chráněny v jiném rozsahu. Takový stav je pro drobného střadatele značně matoucí, mnohdy si rozdílů nemusí být ani vědom (Eisenbeis, Kaufman, 2006). Přitom je to právě drobný vkladatel, kterému má institut pojištění vkladů sloužit. Čelí-li ale na území jednoho státu různým rozsahům pojištění, stává se pro něj situace značně nepřehlednou.

3.2.2. Konflikty zájmů v případě úpadku banky působící na území více států

Pojištění vkladů nelze striktně oddělit od ostatních částí finanční záchrané sítě. To proto, že odškodnění vkladatelů přichází na řadu tehdy, když už k úpadku některé z bank dojde. Dalším důvodem je to, že správa institutu pojištění vkladů není v některých státech samostatná, ale je součástí orgánů, které mají regulaci či dozor na starost.

Problém je, že tyto orgány jednotlivých členských států mohou mít různé priority a fungovat spíše v zájmu dané země než vnitřního trhu. V případě, že v jedné zemi působí mnoho zahraničních poboček a ty v systému převažují, mohou se odpovědné orgány ocitnout v situaci, kdy sice odpovídají za finanční stabilitu na území svého státu, ale chybí jim nástroje, jak činnost zahraničních bank ovlivňovat. Finanční instituce jsou totiž čím dál tím víc řízeny na konsolidovaném základu a pro hostitelskou zemi může být problém získat včas nezbytné informace o pobočkách působících na jejím území. Ten samý problém může vznikat i u dceřiných společností, za jejichž dozor je ale již daný orgán zodpovědný (Eisenbeis, Kaufman, 2006).

Rozdílné zájmy se nejvíce projeví tehdy, dostane-li se banka působící ve více zemích do potíží. O tom, zda bude zahájena reorganizace či likvidační řízení (a kdy se tak stane), rozhoduje domovský stát (EURLEX, Směrnice č. 2001/24/ES). Pobočka takové banky v hostitelské zemi však může mít pro fungování bankovního systému v hostitelské zemi naprosto zásadní význam (např. z důvodu své velikosti).

¹⁰ Pokud chce členský stát změnit své limity či rozšířit druhy pojištěných vkladů dle vzoru sousední země, musí nejprve zvážit, zda je něco takového v jeho možnostech (International Association of Deposit Insurers, 2009a). Aby bylo vyšší krytí důvěryhodné, musí být totiž celý systém pojištění vkladů koncipován tak, aby byl věrohodný.

Je pravděpodobné, že odpovědné orgány budou mít společný zájem podpořit banku působící ve všech státech, pokud bude její postavení v těchto zemích významné (too-big-to-fail). Pokud tomu tak nebude, bude těžké najít nějakou shodu (Mayes, Nieto, Wall, 2008). Situaci shrnuje následující Tabulka 4.

Tabulka 4: Stanoviska odpovědných orgánů domovské a hostitelské země k poskytnutí podpory finanční instituci působící na území obou států

Hostitelský stát → Domovský stát ↓	Postavení banky je v hostitelské zemi významné	Postavení banky není v hostitelské zemi významné
Mateřská společnost má v domovské zemi významné postavení	společný zájem banku podpořit	rozdílné zájmy (domovský stát je pro, hostitelský proti podpoře)
Mateřská společnost nemá v domovské zemi významné postavení	rozdílné zájmy (hostitelský stát je pro, domovský proti podpoře)	společný zájem banku nepodpořit

Zdroj: Borchgrevink, Moe v Goldberg, Sweeney, Wihlborg, 2005.

Postupy týkající se úpadku bank jsou řešeny ve Směrnici č. 2001/24/EC, kde je vymezeno, že se všemi věřiteli musí být zacházeno stejně, což dává věřitelům v hostitelském státě stejná práva jako mají věřitelé ve státě domovském (EURLEX, Směrnice č. 2001/24/ES). Směrnice však neřeší, jak postupovat tehdy, pokud kroky domovské země mají na hostitelský stát systémový dopad (Eisenbeis, Kaufman, 2006, Mayes, 2004). Pokud se státy rozhodnou udržet systémově důležitou banku, budou muset řešit, který stát poskytne finanční výpomoc a případnou garanci. Záchrana takové banky může navíc u tržních subjektů vyvolat očekávání, že každá významná banka bude v budoucnu zachráněna (Mayes, 2004).

Protože platební schopnost bankovní instituce sledují domovské orgány, ztráty nepojištěných věřitelů budou záležet na tom, jakým způsobem bude s nesolventní bankou v domácím státě naloženo. Pokud domácí orgány nezasáhnou včas, mohou se ztráty zvýšit. Hostitelská země nejen že nemůže ovlivnit, jakým způsobem bude s bankou naloženo, ale v případě dodatečného pojištění vkladů bude muset pojištěné vkladatele odškodnit (Eisenbeis, Kaufman, 2006). Nebude-li banka navíc uzavřena včas, hrozí, že se ztráty pojišťovací agentury zvýší, protože se jí v insolvenčním řízení nedostane téměř žádných prostředků (právní úpravy jednotlivých států se liší, takže

některé úpravy umožňují, aby se pojistný fond stal jedním z věřitelů v insolvenčním řízení, jiné ovšem nikoli¹¹ (Bernet, Walter, 2009)).

Mezi státy existují dohody (tzv. Memoranda of Understanding), které by měly zajišťovat výměnu informací a stanovovat spolupráci států. Nejsou ale právně vynutitelné (Garcia, Nieto, 2005) a je tedy otázkou, jakým způsobem mohou fungovat v krizových časech, kdy se jednotliví regulátoři chovají především v zájmu svých občanů (Eisenbeis, Kaufman, 2006). Reorganizace či likvidace nesolventních bankovních konglomerátů je složitá, protože neexistují žádné předem stanovené závazné postupy a o osudu banky se tedy musí rozhodovat případ od případu. V čím více státech navíc banka působí, tím více orgánů činných v otázkách regulace, dozoru, pojištění vkladů, reorganizace a finanční pomoci bankám musí vzniklý problém řešit, přičemž koordinace a kooperace mezi těmito orgány může zásadně ovlivnit výslednou dohodu. Ztracený čas přitom prodlužuje období do odškodnění pojištěných vkladatelů. Lhůty na vyplacení tohoto odškodnění se navíc v členských státech donedávna lišily¹² a dlouhodobější nedostupnost prostředků mohla mít pro některé vkladatele zásadní důsledky (Mayes, 2004).

Příkladem finanční instituce, která je systematicky významná pro více zemí a slouží k demonstraci možných problémů evropského modelu bank působících ve více státech, je severská banka Nordea. Ta má hlavní sídlo ve Švédsku, prostřednictvím dceřiných společností operuje v Norsku, Dánsku a Finsku. Pobočky má v Estonsku, Polsku, USA (v New Yorku) a Singapuru. V roce 2004 činil její podíl na bankovním trhu 40 % ve Finsku, 25 % v Dánsku, 20 % ve Švédsku a 15 % v Norsku. Podíl na trhu pojišťovnictví byl menší, ale i tak nezanedbatelný: 35 % ve Finsku, 20 % v Dánsku, 9 % v Norsku a 6 % ve Švédsku. Celá bankovní skupina podléhá dozoru ve Švédsku, jednotlivé dceřiné společnosti dozoru v hostitelských státech. Situace je ale ještě složitější tím, že dceřiná společnost Nordea ve Finsku má pobočku v Estonsku a v New Yorku. Tím se stává dozor nad skupinou komplexnější, protože pobočky v Estonsku a New Yorku¹³ jsou pod dohledem finského orgánu dozoru (Mayes, 2004).

¹¹ V případech, kdy má pojistný fond možnost získat v insolvenčním řízení nějaké prostředky, bývají pojistné sazby výrazně nižší (Bernet, Walter, 2009).

¹² V rámci novelizace Směrnice o pojištění vkladů na jaře 2009 byla maximální lhůta pro vyplacení odškodného zkrácena a výplata náhrad smí nyní trvat maximálně 20 pracovních dní (EURLEX, Směrnice č. 2009/14/ES).

¹³ Za pojištění vkladů finské pobočky jsou odpovědné dva systémy pojištěné vkladů - finský i americký, které se v podstatě překrývají. Pobočky zahraničních bank ve Spojených státech fungují de facto jako dceřiné společnosti, neboť jsou donuceny dodržovat pravidla amerického systému pojištění vkladů (Goldberg, Sweeney, Wihlborg, 2005).

Mayes, Nieto, Wall (2008) uvádí, že Nordea do budoucna plánuje změnit své dceřiné společnosti v pobočky a fungovat pod centrálou ve Švédsku. Obecně je pro banky takový krok výhodný především v případech, kdy jsou preference klientů podobné a banky tak mohou realizovat úspory z rozsahu a úspory ze škály sortimentu při poskytování služeb na integrované bázi, což je přesně případ severských zemí (Goldberg, Sweeney, Wihlborg, 2005). Hostitelské státy by po takové reorganizaci přestaly dohlížet na původní dceřiné společnosti, které by se změnilly na pobočky (Mayes, Nieto, Wall, 2008). To by pro švédské orgány dohledu znamenalo dohlížet na celou bankovní skupinu působící z velké části v jiných státech než domovském, operující navíc v různých jazycích a v různém prostředí. Ostatní státy by se navíc musely spoléhat pouze na oficiální informace švédských orgánů, i když by zůstaly odpovědné za stabilitu finančního systému ve své zemi (Finsko by potom dohlíželo na méně než polovinu finančního systému) (Mayes, 2004).

Nesolventnost této bankovní skupiny by zřejmě vyvolala mnoho komplexních otázek ohledně odpovědnosti dozorových orgánů, poskytování likvidity, reorganizace, likvidace či rozdělení nákladů s likvidacích spojených. Podívejme se ale podrobněji na možné důsledky pádu této instituce pro systémy pojištění vkladů, které jsou předmětem našeho zájmu. Co se otázky případného odškodnění vkladatelů týče, bylo by za výplaty v případě úpadku banky odpovědné Švédsko. Limity pojištění vkladů jsou nyní ve Švédsku stejné jako ve Finsku a Estonsku (Federation of Finnish Financial Services, Tagatisfond), takže by dodatečné pojištění nehrálo roli. S přeměnou dceřiných společností v pobočky by instituce přešly pod švédský systém pojištění vkladů, aniž by si Švédsko mohlo nárokovat část prostředků dosud nashromážděnou v pojistných fondech hostitelských států a doplnit tak prostředky ve vlastním pojistném fondu (Mayes, 2004). Pokud by se tedy bankovní skupina dostala do potíží dříve, než by švédský systém byl schopen prostředky doplnit, nemusely by prostředky na odškodnění stačit.

Mayes (2004) vidí jako možné řešení současné situace založení specializované evropské agentury, která by řídila reorganizaci či likvidaci bank působících na území více členských států. Něco takového by jistě zamezilo narušování soutěžních podmínek v rámci vnitřního trhu, zrychlilo bankovní reorganizaci či likvidaci a v případě jasně stanovených cílů takové agentury a pravidel jednotných pro celé Společenství zamezilo zájmovému vlivu jednotlivých zemí na vyřešení dané situace. V současné době se však právní předpisy pro reorganizaci či likvidaci bank stát od státu liší, bankovní regulace,

dozor i funkce věřitele poslední instance zůstávají na národní úrovni a systémy pojištění vkladů mají různě široké mandáty. Za takových podmínek by bylo zřízení Mayesem navrhované agentury zřejmě velmi složité, nová agentura bez jasně vymezených pravomocí by se mohla stát pouze dalším článkem v již složité struktuře orgánů finančních záchranných sítí, která musí v krizových situacích koordinovaně kooperovat. Přitom právě tato spolupráce se během doznívající krize ukázala být nedostatečná.

Goldberg, Sweeney, Wihlborg (2005) navrhuje zavedení speciálních společných pojistných fondů zemí, na jejichž území významná přeshraničně aktivní banka působí. To jde proti celému modelu, který v Evropě prozatím funguje. Otázkou je, jakým způsobem by vůbec byly takové fondy spravovány, jaký by byl jejich právní status a jaké by pak bylo pojistné krytí a financování fondu. Nehledě na to, že přeshraničních fúzí může i nadále přibývat a musely by být tvořeny nové a nové fondy.

Domníváme se, že pokud by již měla nějaká agentura řešící pojištění vkladů mezinárodně aktivních finančních institucí vzniknout, měla by být součástí podobně zamýšleného orgánu bankovního dozoru a mít co největší přístup k informacím ohledně bank působících ve více státech. Bez dalšího sblížení systémů pojištění v EU bude ale jakýkoli krok vpřed velmi složitý. Konkrétní informace o nedávném vývoji systémů pojištění vkladů a rozdílech mezi členskými státy shrnuje následující kapitola.

3.3. Systémy pojištění v EU před příchodem krize

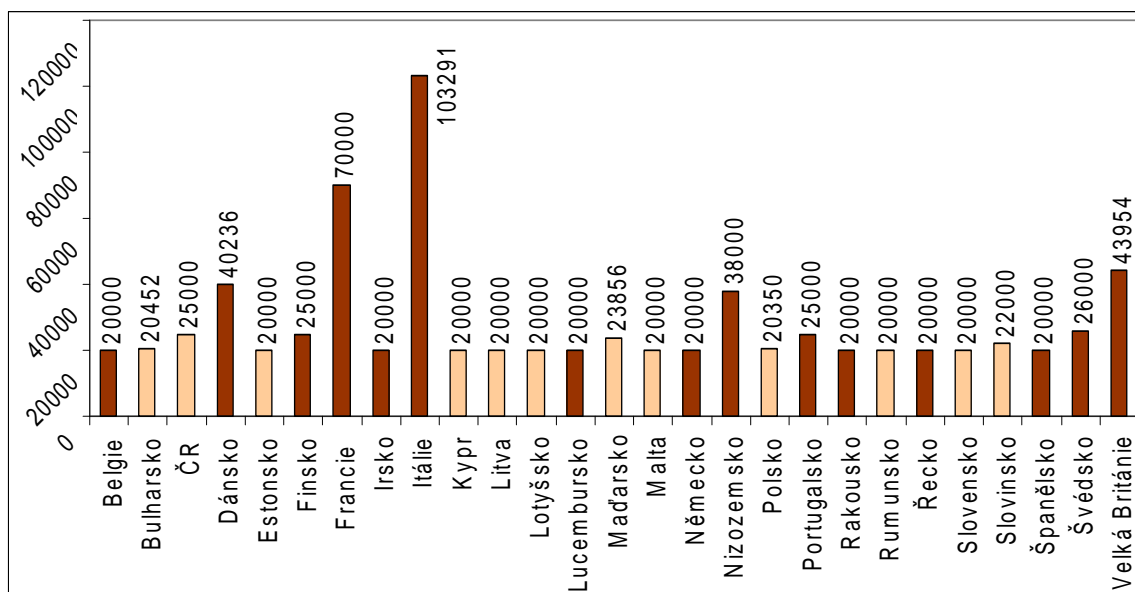
3.3.1. Pojistné krytí

Systémy pojištění vkladů v zemích EU vykazovaly v letech 2000-2008 plynulý vývoj. Nově byly systémy zavedeny pouze na Kypru (v roce 2000), ve Slovinsku (v roce 2001) a na Maltě (v roce 2003) (Taylor, Hoelscher, Klueh, 2006). Nejvíce své systémy měnily nově přistupující země, protože musely splňovat požadavky Směrnice č. 94/19/ES. Jejich pojistné limity byly proto postupně zvyšovány a měnil se rozsah pojistného krytí. Staré členské státy kromě Velké Británie a Nizozemska své limity neupravovaly (vlastní šetření).¹⁴

¹⁴ V některých státech kromě zákonného pojištění vkladů fungovalo a funguje také dobrovolné pojištění. A tak např. v Německu, Rakousku a Velké Británii jsou někteří klienti pojištění i prostřednictvím soukromých pojišťoven (Hlaváček, 2006, Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht). Německý systém je popsán v Boxu 1 na konci kapitoly 3.3. Dále uváděné údaje dobrovolné pojištění nezahrnují, pracujeme pouze se zákonným pojištěním, i když konečné pojistné krytí může být z důvodu dobrovolného pojištění vyšší.

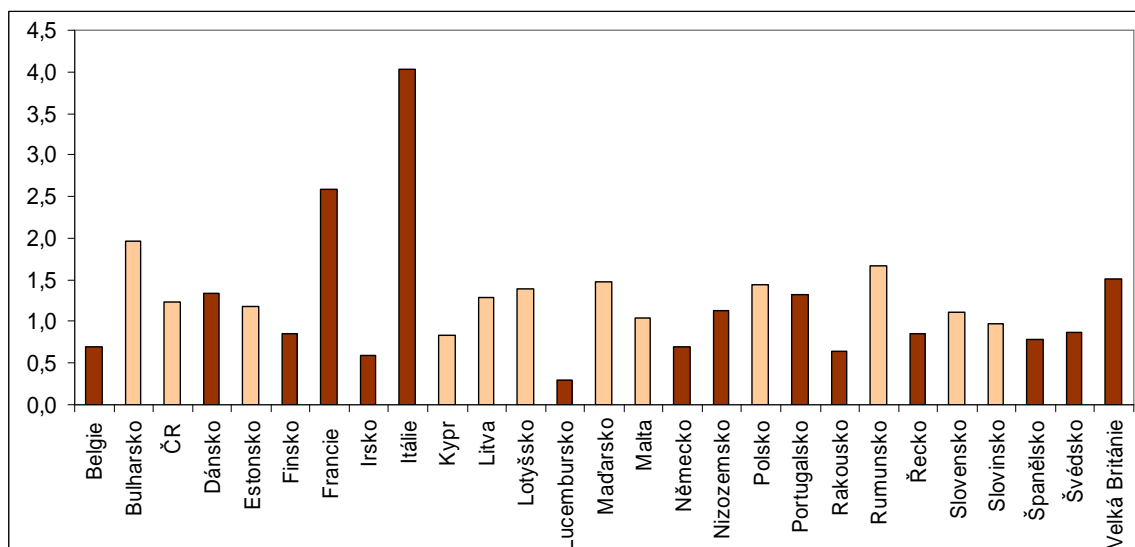
Srovnání maximálních limitů výplaty zákonného pojištění v zemích EU v roce 2008 zobrazuje následující Graf 1. Je nutné zdůraznit, že se opravdu jedná o maximální limity výplaty (payout limits) a ne o limity před uplatněním spoluúčasti (coverage levels). K nedorozumění ohledně těchto dvou konceptů dochází i na úrovni členských států (European Commission, Joint Research Centre, 2007) a bohužel ani v rámci některých prací nejsou pojmy striktně odděleny. Staré členské státy jsou v grafu označeny tmavší barvou.

Graf 1: Limity výplaty pojištění v zemích EU v polovině roku 2008 (v EUR)

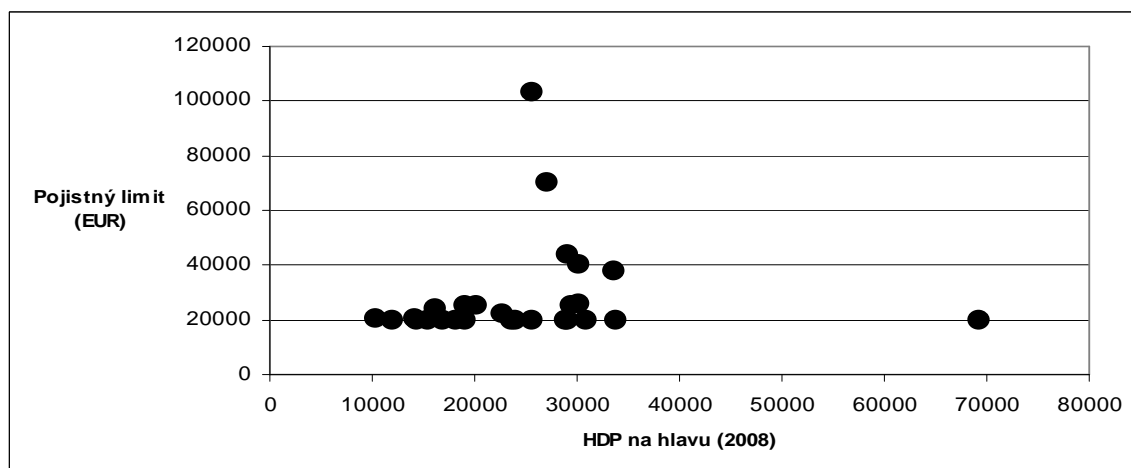
Zdroje: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, CESinfo, Schich, 2008a.

Před změnami systémů pojištění na podzim roku 2008 měly nejvyšší limity výplaty Itálie (103 291 eur) a Francie (70 000 eur), nadprůměrné platily také ve Velké Británii (43 954 eur), v Dánsku (40 236 eur) a v Nizozemí (38 000 eur). Limity ostatních států se pohybovaly v rozmezí od 20 000 do 26 000 eur. Kromě výše limitů samotných je však zajímavé i porovnání limitů vzhledem k hrubému domácímu produktu na obyvatele, které pro rok 2008 zobrazuje Graf 2. Staré členské státy jsou opět označeny tmavší barvou.

Graf 2: Limity pojistného krytí ku hrubému domácímu produktu na obyvatele v roce 2008 (před změnami limitů)

Zdroje: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), CESinfo, Eurostat, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a, vlastní propočty.

I v tomto porovnání zůstává Itálie a Francie na špici. Mezi státy vykazující nadprůměrné pojistné krytí ku hrubému domácímu produktu na hlavu ale nyní patří mnoho nových členských států: Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko. Česká republika má tento poměr lehce podprůměrný. Mezi pojistným limitem a hrubým domácím produktem na obyvatele je pouze velice nízká pozitivní korelace, která činí 0,094 (vlastní propočty), jak ukazuje Graf 3. Nebýt minimální hranice limitu upravené Směrnicí č. 94/19/ES, pojistné limity nově přistoupivších států by zřejmě bývaly zůstaly na nižší úrovni.

Graf 3: Vztah mezi pojistnými limity a HDP na obyvatele (za rok 2008, před změnami limitů)

Zdroje: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), CESinfo, Eurostat, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a, vlastní propočty..

Kromě výše pojistných limitů rozhoduje o celkovém pojistném krytí také to, jaké druhy vkladů jsou pojištěny. Zpráva pracovní skupiny Evropského fóra pojistitelů z roku 2008 uvádí, že i když mezi státy existují rozdíly, co se uplatňování výjimek povolených Směrnicí č. 94/19/ES týče, nejsou rozdíly v rozsahu pojistného krytí výrazné. Protože se v jednotlivých státech liší životní úroveň obyvatel, je přípustný i rozdílný rozsah pojistného krytí (EFDI, 2008).

Problematické však může být pojetí pojmu „vklad“, protože v některých případech je hranice mezi vkladem a investicí nejasná. Investice jsou sice také pojištěny (dle Směrnice o systémech pro odškodnění investorů), ale rozdílné pojetí zhoršuje srovnatelnost dat (EFDI, 2008). Sama Směrnice č. 94/19/ES navíc nechává prostor k poměrně kreativnímu výkladu některých výjimek, takže i v případě, kdy státy uplatňují stejné výjimky a pojištěny by tedy měly být stejné druhy vkladů, se může výsledné pojistné krytí jednotlivých členských států lišit. Pracovní skupina Evropského fóra pojistitelů proto Komisi doporučila dobrovolné výjimky jasněji interpretovat (EFDI, 2008).

3.3.2. Financování systémů pojištění vkladů

Podíváme-li se dále na financování systémů pojištění vkladů v EU, zjistíme, že u žádného systému se v letech 2000-2008 způsob financování nezměnil (vlastní šetření). Převážná většina členských států se spoléhá na financování ex ante. U pěti států se jedná

o financování ex post a ve zbylých pěti zemích funguje smíšené financování. Přehled financování v jednotlivých členských zemích uvádí Tabulka 5.

Tabulka 5: Financování systémů pojištění vkladů v zemích EU

Financování ex ante		
Belgie	Irsko	Rumunsko ¹⁵
Bulharsko	Litva	Řecko
Česká republika	Lotyšsko	Slovensko
Estonsko	Maďarsko	Španělsko
Finsko	Německo	Švédsko
Francie	Portugalsko	
Financování ex post		
Itálie	Nizozemsko	Slovinsko
Lucembursko	Rakousko	
Kombinované (smíšené) financování		
Dánsko	Kypr	Malta
Polsko	Velká Británie	

Zdroje: Bernet, Walter, 2009, Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), European Commission, Joint Research Centre, 2007.

Financování ex ante i ex post mají své výhody i nevýhody, nedá se ale říci, že by výhody jednoho způsobu výrazně převyšovaly výhody toho druhého (Hlaváček, 2006, Groeneveld, 2009). Přesto však někteří autoři preferují financování ex ante (např. Bernet, Walter (2009)). Vybírání rizikově odlišených poplatků umožňují oba způsoby financování. Přehled zemí, v kterých platí banky rovné a ve kterých rizikově odlišené pojistné (rizikově odlišené příspěvky do fondu v případě financování ex post) uvádí Tabulka 6.

¹⁵ V případě některých zemí není zařazení jednoznačné, a tak např. Evropská komise řadí Rumunsko do skupiny financované smíšeně (European Commission, Joint Research Centre, 2007), ale Bernet a Walter (2009) do skupiny financované ex ante. Údaje se nám bohužel nepodařilo ověřit.

Tabulka 6: Přehled států uplatňujících rovné a rizikově odlišené příspěvky

Rovné příspěvky		
Belgie	Kypr	Rakousko
Bulharsko	Litva	Řecko
Česká republika	Lotyšsko	Slovensko
Dánsko	Lucembursko	Slovinsko
Estonsko	Malta	Španělsko
Irsko	Nizozemsko	Velká Británie
Rizikově odlišené příspěvky ¹⁶		
Finsko	Itálie	Portugalsko
Francie	Německo	Švédsko

Zdroje: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), Bernet, Walter, 2009, European Commission, Joint Research Centre, 2007.

Ve zbývajících třech státech, Maďarsku, Polsku a Rumunsku, se jedná o kombinaci obou způsobů. Např. v Polsku jsou pravidelné příspěvky do asistenčního fondu pojištění vkladů rizikově odlišené, ale příspěvky v případě úpadku některé z bank rovné (Bank Gzarantee Fund). V Maďarsku a Rumunsku sazby odlišené nejsou, ale v určitých případech rizikového chování členských institucí mohou být mimořádně předepsány vyšší příspěvky (European Commission, Joint Research Centre, 2007). Itálie uplatňuje rizikově odlišené příspěvky, i když financuje svůj systém pojištění ex post (Fondo interbancario di tutela dei depositi).

Rizikově odlišené pojistné je běžně určováno na základě poměrových ukazatelů z rozvahy, dat z ostatních finančních výkazů a účetnictví. Pozornost je zaměřena na kapitálovou strukturu bank, jejich solventnost, vystavení se riziku a ziskovost (European Commission, Joint Research Centre, 2008b). Např. ve Finsku a Portugalsku je rizikovost posuzována na základě solventnosti, ve Švédsku na základě kapitálové přiměřenosti, ve Francii, Itálii či v Rumunsku rozhoduje celý index ukazatelů (Groeneveld, 2009). Skutečný rozdíl mezi sazbami pro méně rizikové a rizikovější banky je v praxi velmi malý (Garcia, 2005 v Groeneveld, 2009), což může banky jen velmi málo motivovat ke snížení jejich rizikového chování (Groeneveld, 2009). Pojistné je v některých zemích pro rizikovější banky zvyšováno, v jiných zemích se snižuje pro méně rizikové instituce. Odlišené pojistné se potom pohybuje v rozmezí od 75 do 140 % standardní sazby (European Commission, Joint Research Centre, 2008b).

¹⁶ Německo a Itálie uplatňují rizikově odlišené sazby pouze na některé typy finančních institucí, neboť v těchto zemích vedle sebe existuje více systémů pojištění (European Commission, Joint Research Centre, 2007).

Samotná výše sazeb je mezi státy těžko porovnatelná, protože jednotlivé systémy aplikují sazby na jiné pojistné základny. V některých zemích jsou to vklady podléhající pojištění, jinde pojištěné vklady (případně jsou tyto základny i nějakým způsobem upravovány dle rizikovosti) anebo rizikově vážená aktiva (European Commission, Joint Research Centre, 2008b). V případě smíšeného financování jsou sazby samozřejmě nastaveny jinak než v případě čistého financování ex ante. Výše pojistných sazeb v České republice činí 0,1 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za předchozí rok pro banky a 0,05 % pro stavební spořitelny (Fond pojištění vkladů).

Čím více prostředků v pojistném fondu, tím je ochrana vkladů věrohodnější a tím méně je pravděpodobné, že prostředky nebudou v případě úpadku nějaké banky dostačovat. Ale na druhou stranu může vyšší hodnota disponibilních prostředků umocňovat morální hazard na straně vkladatelů i bank (Bernet, Walter, 2009). Nejde však o samotnou absolutní výši prostředků ve fondu, ale spíše o poměr prostředků v pojistném fondu ku celkovému množství vkladů podléhajících pojištění. Tento poměr byl v roce 2004 pro členské země v průměru 0,52 %, v nových členských státech to bylo zhruba 0,89 % (European Commission, Joint Research Centre, 2007). Tyto průměrné hodnoty obsahují i údaje ze zemí, kde funguje smíšené financování. Domníváme se, že lze smysluplně srovnávat pouze země se stejným systémem financování. I tak však mohou být údaje zkresleny rozdílnými způsoby administrace apod. Tabulka 7 uvádí tyto poměry za rok 2004 pro některé evropské státy uplatňující financování ex ante. Slovenský pojistný fond byl v tomto roce v deficitu (European Commission, Joint Research Centre, 2007), v tabulce proto není uveden.

Tabulka 7: Poměr prostředků v pojistných fondech ku vkladům podléhajícím pojištění v některých členských státech uplatňujících financování ex ante (údaje za rok 2004)

Stát	Poměr (v procentech)	Stát	Poměr (v procentech)
Belgie	0,35	Litva	2,55
Bulharsko	1,61	Lotyšsko	0,48
Česká republika	0,33	Maďarsko	0,65
Estonsko	1,72	Řecko	0,58
Finsko	0,46	Portugalsko	1,11
Francie	0,16	Švédsko	1,09
Irsko	0,21	Španělsko	0,84

Zdroj: European Commission, Joint Research Centre, 2007.

Většina členských států investuje prostředky nashromážděné v pojistném fondu do národních či evropských dluhopisů, prostředky jsou ukládány také jako krátkodobá depozita. Pokud v dané legislativě připadají v úvahu rizikovější investice, je jejich objem striktně omezen (European Commission, Joint Research Centre, 2008a).

3.3.3. Administrace systémů pojištění vkladů

Ani administrace systémů pojištění není v zemích EU jednotná. Nalezneme jak veřejnoprávní, tak čistě soukromé varianty. V případě Irsko, Nizozemska, Portugalska a Slovinska tento institut spravují centrální banky. K centrální bance je pojistný fond částečně přidružen také v Dánsku, Lotyšsku a ve Španělsku. Orgány dozoru spravují systém pojištění v Belgii, Finsku a Německu (Garcia, Nieto, 2005). V České republice funguje Fond pojištění vkladů jako samostatná právnická osoba. Je řízen pětičlennou správní radou, kterou jmenuje a odvolává ministr financí. Nejméně jeden člen je jmenován z řad zaměstnanců České národní banky a nejméně dva z řad členů představenstva bank. Funkční období členů správní rady je pětileté, každý rok je jmenován jeden nový člen (Fond pojištění vkladů).

Box 1: Dobrovolná schémata pojištění vkladů v Německu

Ve Spolkové republice Německo existují kromě zákonného pojištění vkladů také dobrovolná schémata, která zajišťují ochranu věřitele nad zákonný limit (dříve 20 000, dnes 50 000 eur). Je zde několik dobrovolných schémat pro jednotlivé druhy finančních institucí, založených zejména na vzájemném ručení institucí stejného druhu mezi sebou navzájem. Dozor nad těmito schématy vykonává Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami (Bafin).

Do roku 1998 existovala v Německu pouze tato dobrovolná schémata. Byla čistě soukromá, fungovala bez státního dohledu a případného financování z veřejných prostředků (Beck, 2003). I přes téměř stoprocentní garance vkladů fungovala tato schémata velmi spolehlivě. Z důvodu vysokého pojistného krytí to nemohli být vkladatelé, kteří by banky monitorovali. Protože však byl systém čistě privátní, prostředky na odškodnění věřitelů v případě selhání některé banky musely být zaplacený v rámci daného schématu, tedy bankami, které byly jeho členy. To motivovalo banky daného schématu monitorovat se navzájem, což spolu s rizikově odlišenými premii zabraňovalo rizikovějšímu chování bank (Beck, 2003).

Protože dobrovolná schémata v Německu velmi dobře fungovala, protestovali

Němci proti implementaci Směrnice o systémech pojištění vkladů. Nesouhlasili především s povinnou účastí všech bank a s možností dodatečného pojištění. Se svojí stížností u Evropského soudního dvora však neuspěli a v roce 1998 se zpožděním uzákonili povinné pojištění vkladů. Dobrovolná schémata ovšem nezrušili (a ani nemuseli, protože něco takového Směrnice o systémech pojištění vkladů nevyžadovala). Ta nadále fungují paralelně se zákonným pojištěním (Deutsche Bundesbank, Monatsbericht Juli 2000).

Nejznámějším schématem je to, do kterého spadá většina privátních bank (private Banken). Garantuje vklady do výše 30 % vlastního kapitálu dané banky, přičemž minimální výše vlastního kapitálu v Německu činí 5 miliónů eur. Garance se vztahuje na vklady na viděnou, termínované a spořicí vklady (Bundesverband deutscher Banken). Případnou náhrada nedostupného vkladu ve výši nad rámec zákonného pojištění zajišťuje pojistný fond spravovaný asociací privátních bank (Konto.com).

Mimo Německo je však velmi známé také pojištění vkladů německých spořitelen a zemských bank (Sparkassen, Landesbanken). Je založeno na čtyřstupňovém systému a zaručuje ochranu veškerých vkladů. Zatímco první dva fungují na systému fondů, které stojí bankám v jednotlivých regionech v případech nouze k dispozici, zaručuje třetí stupeň také nadregionální výpomoc. Čtvrtý stupeň platil již jen do konce roku 2015 a pouze pro vklady uložené do 19. července 2005. Spočíval v ručení obcí, měst, okresů či spolkových zemí, pokud by první tři stupně ochrany selhaly (Konto.com). Výpomoc těchto subjektů by však představovala poskytnutí veřejné pomoci, což nebylo z hlediska soutěžních podmínek přijatelné. Čtvrtý stupeň byl proto na základě stížnosti Evropské bankovní federace po konzultaci s Evropskou komisí zrušen. (Konto.com).

3.4. Evropské systémy pojištění v době neklidu na finančních trzích

3.4.1. Fungování systémů pojištění vkladů v krizových časech

To, zda mohou systémy pojištění efektivně předcházet hromadným výběrům vkladů, záleží na tom, zda jsou vkladatelé, jejichž vklady nejsou pojištěny, schopni posoudit solventnost jednotlivých bank a stabilitu bankovního systému. To je

problematické tehdy, pokud v systému převládá krátkodobé financování. V takových případech se může stát zvyšování limitů, rozšiřování druhů pojištěných vkladů anebo dokonce celoplošná garance nezbytná k navrácení důvěry investorům, zabránění systematickým důsledkům (International Association of Deposit Insurers, 2009a) a k zajištění fungování platebního systému v zemi (Garcia, 2000b). Tato opatření ovšem neřeší příčiny krize, pouze dávají vládám států čas zanalyzovat situaci a připravit potřebné kroky k nápravě problémů samotných. Využita byla během krizí v 90. letech ve Finsku, Japonsku anebo Švédsku. Svě zkušenosti s nimi mají též v Koreji, Indonésii či Mexiku (Feyen, Vittas, 2009, Garcia 2000b, Schich, 2009a).

Celoplošné garance poskytují ochranu i vkladatelům, jejichž vklady nejsou ze zákona pojištěny. Někdy kryjí také mezibankovní vklady, podle vážnosti krize mohou zahrnovat kromě vkladů i dluhy. Platí ale, že „schopnost zabránit hromadným výběrům vkladů závisí na důvěryhodnosti garancí“ (Feyen, Vittas, 2009, str. 2, překlad autorka). Pokud země např. nemá dostatek zahraničních rezerv a podmínky garance nejsou jasně stanoveny, nebudou záruky účinné. Navíc se zvyšuje riziko morálního hazardu a zvýšení celkových fiskálních nákladů spojených s krizí (Feyen, Vittas, 2009).

Zvyšování limitů, rozšiřování druhů pojištěných vkladů anebo celoplošné garance jsou v průběhu krize zaváděny, aniž by bylo upuštěno od původních cílů pojištění (International Association of Deposit Insurers, 2009a). Dočasné změny mohou pomoci k navrácení důvěry veřejnosti i finančních zprostředkovatelů v bankovní systém a tím zajistit bankám stálý zdroj financování.¹⁷ Riziko morálního hazardu není v danou chvíli nejpodstatnější, protože během probíhající krize se vlády snaží především zajistit opětovné fungování finančního systému (Schich, 2008b). Plné pojištění vkladů je ale využíváno až v nejnútnejších případech, kdy už nejsou k dispozici jiné možnosti, jak zabránit dalšímu prohlubování krize. Nemusí být využito celoplošně na všechny banky, ale např. jen na určitý počet významných bank či dokonce na jedinou finanční instituci, jako nedávno v případě Northern Rock ve Velké Británii (Laeven, Valencia, 2008).

Nakolik mohou záruky pomoci zvýšit důvěru v bankovní systém, zkoumají ve své empirické analýze Laeven a Valencia (2008). Míru důvěry měří prostřednictvím výše likvidity, kterou je v daném období bankovní systém podporován. Docházejí k závěru, že celoplošné garance jsou skutečně účinné. Účinnější jsou ale v případech, kdy jsou záruky poskytovány všem bankám, a ne pouze konkrétní instituci. Jak garance

¹⁷ Přínos rozšířeného pojistného krytí vkladů pro banku závisí na tom, jaký podíl na jejím financování představují nově pojištěné vklady (Schich, 2008b).

zvyšují fiskální výdaje, není už z empirické analýzy tolik zřejmé. To je dáno tím, že záruky jsou zaváděny tehdy, kdy už je situace kritická a je přijímána i řada jiných opatření. V tu dobu je již bankovnímu systému dodávána likvidita a je těžké určit, nakolik samotné zavedení záruk zvýší celkové fiskální výdaje. Pokud je předem zřejmé, že se situace nezlepšuje, je z hlediska minimalizace nákladů lepší zavést záruky dříve, než čekat, až se nervozita ještě zvýší. Později by totiž bylo mohlo být mnohem těžší důvěru obnovit (Laeven, Valencia, 2008).

Po skončení doby neklidu na finančních trzích je nutné přejít zpět k limitovanému pojištění, aby nebyla narušena tržní disciplína. Takový přechod bývá většinou postupný, změny musí být pravidelně a srozumitelně sdělovány veřejnosti. Ta musí změnám a cílům této politiky rozumět (International Association of Deposit Insurers, 2009a). Je nezbytné, aby se vlády jasně vyjádřily, že se v případě garancí a dočasně zvýšených pojistných limitů jedná o ustanovení přechodné, a specifikovaly, kdy bude opět odstraněno (Schich, 2008b). Odstranit garance, u kterých nebyla jasně specifikována doba platnosti bývá totiž mnohem těžší. Pokud je trvání záruk předem jasně určeno, snižuje se riziko morálního hazardu, protože velcí vkladatelé a ostatní věřitelé nepřestávají sledovat finanční kondici bank, aby mohli před ukončením garancí své pohledávky přesunout. Kromě jasně stanoveného trvání záruk může být morální hazard omezován také zpřísněním bankovního dohledu či vybíráním příspěvků od finančních institucí, které z garance profitují (Garcia, 2000b).

Návrat k limitovanému pojištění je možný tehdy, když dojde ke zlepšení situace na finančních trzích. Pokud by byly garance odstraněny příliš brzo, hrozí riziko opětovného znepokojení účastníků trhu obávajících se o zdraví finančního systému (Schich, 2009a). Dle Garcie (2000b) by „garance neměly být odstraněny dokud nebyla obnovena důvěra veřejnosti, nebyl úspěšně restrukturalizován bankovní systém, krize zcela nepominula, ekonomika se nezačala zotavovat, makroekonomické podmínky nadále zhoršují stav bank, vlády nepřijaly potřebná nápravná opatření a nezesílily bankovní regulaci a dohled a dokud nebyla veřejnost s předstihem informována o ukončení záruk“ (Garcia, 2000b, str.52, překlad autorka). Tyto ideální podmínky však nikdy nemusí nastat. A problémem je i to, že žádná vládní autorita dopředu netuší, jak dlouho bude krize trvat (Schich, 2008b). Důležitější je tedy posouzení, zda se země vypořádala s nejpálčivějšími problémy a zda byly přijaty kroky k provedení dalších změn (Garcia, 2000b). Jestliže by vlády otálely s odstraněním přechodných ochranných opatření příliš dlouho, mohlo by být později velmi těžké je zrušit.

To se stalo v Japonsku během bankovní krize v devadesátých letech. Po splasknutí bubliny na japonském akciovém a realitním trhu v roce 1990 se dostaly mnohé banky do potíží. Vláda nejprve vyčkávala, připravila několik stimulačních balíčků, ale teprve po zhoršení situace v polovině devadesátých let, kdy se krize stala systematickou, zavedla potřebná opatření k restrukturalizaci bankovního systému. Celoplošná garance vkladů byla zavedena v roce 1997 (Laeven, Valencia, 2008), protože se ale delší dobu nedařilo japonský bankovní systém ozdravit, zůstala přechodná opatření v platnosti velmi dlouho a původně plánované odstranění garancí bylo odkládáno. Japonsko původně oznámilo záměr postupně odstraňovat záruky od roku 2001, ve skutečnosti však začalo o rok později (Garcia, 2000b). K úplnému odstranění došlo až v dubnu 2005 (Bank of Japan).

Určit předem přesné datum odstranění záruk může být ošemetné. Je těžké předpovědět, jak dlouho bude finanční krize trvat, natož pak, kdy se začnou podmínky na trzích zlepšovat. Rizika hrozí ať již dojde k odstranění záruk příliš brzy nebo naopak příliš pozdě. Z toho důvodu volí státy v praxi často postupné odstraňování garancí (na jednotlivé druhy vkladů) či postupné snižování limitů (Garcia, 2000b).

3.4.2. Zvyšování limitů a zavádění garancí v EU

Obavy z možného šíření systematického rizika v Evropské unii se rozšířily po pádu banky Lehman Brothers v září 2008. V tu dobu již nebyli účastníci trhu schopni rozeznat banky nesolventní od bank nelikvidních. Stejně tak bylo těžké posoudit případnou státní podporu a to podkopávalo důvěru investorů. S prohlubující se krizí a zvyšující se nejistotou většina evropských států kromě vydatné podpory likvidity přistoupila také k rozšíření pojištění vkladů, aby zabránila hromadným výběrům vkladů velkých vkladatelů (Feyen, Vittas, 2009).

Členské státy v otázce rozšiřování pojištění vkladů postupovaly nejprve jednotlivě, ale zvyšující se nervozita v září a říjnu 2008 je přiměla, aby začaly jednat také společně. Na začátku října 2008 se ministři financí států EU dohodli na zvýšení minimálních limitů na 50 000 eur a novelizaci Směrnice o pojištění vkladů, ke které došlo v březnu 2009. Kromě zvýšení původního minimálního limitu na 50 000 eur bylo naplánováno i další zvýšení z 50 000 na 100 000 eur do 31.12.2010. To bylo vázáno na stanovisko Evropské komise (EURLEX, Směrnice č.2009/14/ES). Záporný posudek se nám na stránkách Komise nepodařilo najít, je tedy zřejmé, že toto další zvýšení bude od všech členských států vyžadováno do konce tohoto roku.

Dle dohody zvedly pojistné limity na podzim roku 2008 všechny státy, jejichž limity byly dříve nižší než 50 000 eur. Guvernér Evropské centrální banky Jean-Claude Trichet vyjádřil souhlas se zvýšením pojistného limitu na 50 000 a později na 100 000 eur, zdůraznil však potřebu koordinace změn na evropské úrovni, bez níž by mohlo dojít k narušování soutěžních podmínek v rámci jednotného vnitřního trhu. Vyslovil i souhlas s dalším sblížením evropských pojistných systémů v zájmu zvýšení důvěryhodnosti bankovního systému (Evropská centrální banka, Stanovisko Evropské centrální banky 2008/C314/01). I přes novou úpravu legislativy se totiž rozsah opatření jednotlivých zemí velmi liší, protože na evropské úrovni byla sjednocena pouze některá ustanovení a stejně jako ve směrnici z roku 1994 se jedná především o minimální limit pojistného krytí.

Některé země se na podzim roku 2008 rozhodly zvýšit limity rovnou na 100 000 eur, jiné zvolily plné krytí určitých typů vkladů. Své limity zvedly všechny státy Evropské unie kromě Itálie a Francie. Itálie i Francie ale už dříve zavedly limity převyšující novou minimální úroveň ve výši 50 000 eur, Itálie ve výši 103 291 eur, Francie ve výši 70 000 eur (Fondo interbancario di tutela dei depositi, Fond de garantie des dépôts), přičemž evropský průměr v polovině roku 2008 činil 28 264 eur (vlastní propočty).

Původní limity před změnami na podzim roku 2008 a nové limity po těchto změnách uvádí následující Tabulka 8. Pro srovnání je uveden i limit systému pojištění vkladů Spojených států amerických. Pokud bylo nutné převádět limity na eura, byly použity roční průměrné kurzy publikované v databázi Eurostat.

Tabulka 8: Limity pojištění jednotlivých států Evropské unie před a po změnách na podzim 2008

Stát	limit před změnou (EUR)	limit po změně (EUR)
Belgie	20 000	100 000
Bulharsko	20 452	51 130
Česká republika	25 000	50 000
Dánsko	40 236	bez omezení
Estonsko	20 000	50 000
Finsko	25 000	50 000
Francie	70 000	70 000
Irsko	2 0000	bez omezení
Itálie	103 291	103 291
Kypr	20 000	100 000
Litva	20 000	100 000
Lotyšsko	20 000	50 000
Lucembursko	20 000	100 000
Maďarsko	23 856	50 000
Malta	20 000	100 000
Německo	20 000	bez omezení
Nizozemsko	38 000	100 000
Polsko	20 350	50 000
Portugalsko	25 000	100 000
Rakousko	20 000	bez omezení
Rumunsko	20 000	50 000
Řecko	20 000	bez omezení
Slovensko	20 000	bez omezení
Slovinsko	22 000	bez omezení
Španělsko	20 000	100 000
Švédsko	26 000	50 000
Velká Británie	43 954	56 120
Směrnice EU	20 000	50 000
USA	67 990	179 237

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), CESinfo, European Commission, 2008, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a.

Pokud je v tabulce uveden limit bez omezení, znamená to, že na určité typy vkladů (nejčastěji na soukromé vklady či na vklady, které podléhají zákonnému pojištění) byly zavedeny garance státu nad limity zákonného pojištění. Zda však byly garance uzákoněny či nikoli se stát od státu liší (Schich, 2008b). Takže např. německá záruka spočívá pouze v prohlášení kancléřky Angely Merkelové (Bernet, Walter, 2009), irská i slovenská záruka byly ale uzákoněny (Seib, 2008, Schich, 2009b). V případě Maďarska a Řecka nejsou garance uvedeny na oficiálních stránkách pojistných fondů daných zemí a informace je obtížné na internetu jednoznačně dohledat (vlastní šetření).

V případě Řecka by bylo možné záruky zpochybnit, neboť jak uvádí Garcia (2000b), záruka je vždy jen tak dobrá, jak dobrá je finanční pozice dané země. A tak vzhledem k řeckému zadlužení a nynějšímu skandálu s falšováním statistických údajů působí záruka velmi nevěrohodně. Přehled garancí na vklady v uvedených státech uvádí Tabulka 9.

Tabulka 9: Přehled záruk na vklady zavedených v reakci na finanční krizi

Stát	druhy vkladů, na které se vztahuje garance státu	plánované ukončení garance
Dánsko	neomezená garance všech vkladů	30.10.2010
Irsko	garantovány soukromé, korporátní, institucionální, mezibankovní vklady	září 2010
Maďarsko	premiér vyslovil garanci všech vkladů	informace není k dispozici
Německo	neomezená garance soukromých vkladů	nespecifikováno
Rakousko	neomezená garance soukromých vkladů	31.12.2009 ukončeno
Řecko	politický příslib garantovat vklady všech občanů	informace není k dispozici
Slovensko	neomezená garance vkladů fyzických osob a některých typů vkladů právnických osob	nespecifikováno
Slovinsko	neomezená garance vkladů	31.12.2010

Zdroj: European Commission, 2008, Schich, 2008b, Schich, 2009a, Einlagensicherung der Banken & Bankier, Bundesverband öffentlicher Banken Deutschlands, BBC News.

Vklady bankovních klientů (fyzických i právnických osob) jsou považovány za nejdůležitější a nejstabilnější zdroj financování bank. Jejich podíl na bankovním financování se však v jednotlivých členských zemích liší. Protože značnou část financování bank tvoří také financování emisí dluhopisů, zavedly kromě záruk na vklady některé státy také garance na jiné bankovní závazky než vklady a na některá bankovní aktiva (Schich, 2009a). Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie¹⁸, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie zavedly záruky na nové nezajištěné dluhy ve formě dluhopisů (Schich, 2009a, European

¹⁸ Evropská komise Itálii mezi státy, které zavedly garanci na nové nezajištěné dluhy ve formě dluhopisů, neuvádí (European Commission, 2008), Schich (2009) a Noia a Micossi (2009) naopak ano.

Commission, 2008, Noia, Nicossi, 2009). Dánsko a Irsko rozšířily garance dokonce i na existující nezajištěné dluhy ve formě dluhopisů (Feyen, Vittas, 2009, Schich, 2009a). Záruky na vklady a na dluhopisy dohromady představovaly ochranu značné části bankovních závazků (Schich, 2009a). Opatření k ochraně aktiv přijalo Španělsko a Velká Británie (European Central Bank).

Zavedení garancí a zvyšování pojistných limitů bylo klíčovým opatřením mnohých vlád.¹⁹ Samotné garance s sebou nepřinášejí přímé výdaje států, pokud nedojde k událostem, kdy by bylo nutné odškodnění vyplatit (IMF, 2001 v Schich, 2009a). V důsledku zavedení záruk však vznikají náklady spojené se zvyšujícím se rizikem morálního hazardu, narušením soutěžních podmínek na trhu a v případě záruk na emitované dluhopisy vzniká také ovlivnění spreadů státních dluhopisů, protože riziko bankovního sektoru, jehož závazky jsou garantovány státem, je transformováno do ratingu dané země (Schich, 2009a).

Členské státy zavedly garance jako opatření přechodná, v některých případech ovšem nebyly specifikovány lhůty pro jejich trvání. Lhůty pro odstranění záruk na vklady v členských státech Evropské unie jsou uvedeny v Tabulce 8. V Rakousku již byla státní záruka na soukromé vklady zrušena a země se k 1.1.2010 vrátila zpět k limitovanému pojištění vkladů s limity 100 000 eur pro fyzické osoby a 50 000 eur pro právnické osoby (Einlagensicherung der Banken & Bankier). V ostatních případech je termín stanoven na podzim tohoto roku nebo není dosud specifikován. Pokud vládní autority termín odstranění záruk nezveřejnily, mohou banky nabýt dojmu, že zavedená opatření zůstanou v platnosti i mnohem delší dobu, než bylo původně předpokládáno, a přizpůsobí tomu své chování. Pro vlády se potom může ukončení záruk stát ještě složitějším.

Vzhledem k uklidňující se situaci na finančních trzích se domníváme, že je nejvyšší čas oznámit závazné termíny ukončení garancí v těch státech, ve kterých se tak dosud nestalo. Otřesy na evropských finančních trzích však již změnilo očekávání finančních institucí o vládní pomoci v krizových časech. To může výrazně ovlivnit jejich chování v budoucnosti, především omezit podněty k minimalizaci rizik a opatrnickému chování (Feyen, Vittas, 2009). Včasné odstranění záruk bez odkladů by v tomto směru mohlo pomoci vládám ukázat, že i přes veškerou pomoc, kterou

¹⁹ Z mimoevropských států zavedla pojištění vkladů i Austrálie (Feyen, Vittas, 2009) a státní garanci vkladů Nový Zéland (Mayes, 2009), přičemž ani v jedné z těchto zemí zákonné pojištění vkladů do té doby neexistovalo (Schich, 2009).

poskytly, nelze s jejich ústupky a pomocí počítat vždy. Pokud se ale v případě bank jedná o finanční instituce velké a významné (too-big-to-fail nebo too-complex-to-fail), je těžké si představit, že by vlády v případě dalších potíží k pomoci opět nepřistoupily. Pokud by se zdálo obtížné garance odstranit, je možným řešením zavést realistické příspěvky, nejlépe rizikově odlišené, které musely banky za tuto nadstandardní ochranu platit. Potom je pravděpodobné, že by banky samy nechtěly nadále těmto zárukám podléhat (Schich, 2009a).

Nakolik má morální hazard na straně bank za přítomnosti záruk možnost se rozvinout, záleží i na tom, jak dobře fungují ostatní součásti finanční záchrané sítě. Tržní disciplína je přitom důležitější tam, kde jsou regulace a dozor méně účinné (Schich, 2008b). Nedávné otřesy na finančních trzích ale též upozornily na nedostatky bankovního dozoru nad bankami působících na území více členských států. Z tohoto důvodu považujeme ukončení záruk za nezbytné, protože i přes plánované změny přeshraničního dozoru nad bankami v EU zřejmě nebudou nové instituce schopné ihned fungovat tak efektivně, aby nahradily tržní disciplínu.

3.5. Nové zkušenosti a jejich důsledky nejen pro evropské systémy pojištění vkladů

3.5.1. Přehodnocování systémů pojištění

Změny limitů a zavádění záruk nebyly ani přes snahu Evropské komise pečlivě koordinovány mezi státy. Nízké pojistné limity v některých státech se ukázaly být nedostatečné a nemohly pomoci zabránit hromadným výběrům vkladů (Bernet, Walter, 2009, Schich, 2008a). Ne všechny země ale zvyšovaly své limity během krize proto, že by ty své považovaly za nedostatečné. Důvodem byla také soutěžní nevýhoda, které by domácí banky čelily, pokud by byly limity v sousedních státech vyšší. Kromě toho, že nespolupracovaly vládní špičky jednotlivých zemí, nespolupracovaly efektivně ani jednotlivé orgány záchraných finančních sítí. A to nejen v rámci mezinárodní spolupráce (Bernet, Walter, 2009), ale ani v rámci některých členských států. V průzkumu pracovní skupiny Evropské komise z roku 2008 uvedlo 13 % systémů pojištění vkladů, že se potýkají s nedostatečnou spoluprací autorit na své domácí půdě (European Commission, Joint Research Centre, 2008a).

Krize ukázala také na chyby v konstrukci systémů pojištění vkladů (nejen) ve státech Evropské unie a vedla buď rovnou ke změnám některých úprav nebo alespoň

k zahájení diskuze o možných přeměnách v budoucnosti. Přehodnocovány jsou i dobrovolné systémy pojištění vkladů, jejichž příznivci jsou především státy, ve kterých tato schémata léta bezproblémově fungují. Otázkou je, zda by neměly také podléhat minimální regulaci dané směrnicemi, aby nenarušovaly fungování vnitřního trhu (European Commission, 2009c).

3.5.2. Rušení spoluúčasti

Během krize vyšlo najevo, že spoluúčast oslabuje účinnost pojištění vkladů, protože drobní vkladatelé tomuto opatření dost dobře nerozumí. Pro některé z nich je navíc i ztráta malého procenta vkladů zásadní. To vyzdvihl případ banky Northern Rock ve Velké Británii, k jejímuž selhání přispěl právě run na banku. Fronty úzkostlivých střadatelů proto přiměly britskou vládu spoluúčast zrušit (Feyen, Vittas, 2009). Pojištění vkladů bylo ve Velké Británii velmi slabým článkem finanční záchranné sítě a případ Northern Rock spustil obavu z možných systematických důsledků (Schich, 2008b).

Pokud mělo pojištění do budoucna bránit hromadným výběrům vkladů, nebylo možné spoluúčast zachovat. „Ukázalo se, že tato možnost podryvá důvěru vkladatelů a měla by proto být zrušena“ (EURLEX, Směrnice č.2009/14/ES). Nyní již spoluúčast neaplikuje žádný z členských států. Přehled států, které v souvislosti v finanční krizi zrušily spoluúčast uvádí Tabulka 10.

Tabulka 10: Státy, které zrušily spoluúčast

Státy, které v souvislosti s finanční krizí zrušily spoluúčast vkladatele		
Česká republika	Litva	Polsko
Estonsko	Maďarsko	Rakousko
Irsko	Malta	Slovensko
Kypr	Nizozemsko	Velká Británie

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění (viz. tabulka ve Zdrojích literatury), International Association of Deposit Insurers, 2009a, Groeneveld, 2009, Schich, 20008a.

Groeneveld (2009) se domnívá, že by spoluúčast měla být součástí všech systémů pojištění vkladů, na druhé straně ale přiznává, že mnoho drobných věřitelů limity a procenta spoluúčasti nezná. Spoluúčast samozřejmě může limitovat morální hazard, pokud bude motivovat vkladatele k monitorování bank. Nicméně bez dostatečné znalosti systémů pojištění vkladů ze strany drobných vkladatelů nemůže omezovat riziko hromadných výběrů vkladů. A to ani v případě, že drobný vkladatel podmínky

pojištění vkladů zná, protože i částka, o níž kvůli spoluúčasti může přijít, pro něj může znamenat nezanedbatelnou ztrátu. Jak uvádí Evropská komise, není zmatení ohledně spoluúčasti pouze problémem drobných vkladatelů. Definiční problémy se objevily i mezi členskými státy (European Commission, Joint Research Centre, 2007) Z tohoto pohledu má zrušení spoluúčasti zcela jistě nespornou výhodu, protože umožní jednodušší srovnání a interpretaci limitů mezi členskými státy.

3.5.3. Dřívější vyplácení odškodnění vkladatelům

Zaručení včasného přístupu k prostředkům se projevilo jako kritické. Dříve bylo v Evropské unii stanoveno, že systémy pojištění vkladů musí být schopny vyplatit řádně ověřené pohledávky vkladatelů týkající se nedisponibilních vkladů do tří měsíců ode dne, kdy příslušné orgány rozhodnou o ukončení činnosti dané instituce (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES). Přitom však existovala možnost tuto lhůtu prodloužit (European Commission, Joint Research Centre, 2008a). V praxi bylo v tříměsíční lhůtě průměrně vyplaceno odškodnění 70 % vkladatelů, ostatní byli vyplaceni se zpožděním (European Commission, Joint Research Centre, 2008a). Nové zkušenosti poukázaly na fakt, že dosavadní lhůta je příliš dlouhá²⁰ a že systém pojištění s takto dlouhými termíny pro odškodnění vkladatelů nemůže předcházet hromadným výběrům vkladů (Schich, 2008b). Nová směrnice lhůtu zkracuje na dvacet pracovních dnů, protože původní lhůta k výplatě je „v rozporu s potřebou udržet důvěru vkladatelů a nenaplnuje jejich potřeby“ (EURLEX, Směrnice č. 2009/14/ES).

S příchodem internetového bankovníctví a mnohem lepší informovanosti nemohly dosavadní lhůty zabránit hromadným výběrům vkladů. Podmínky na trzích se změnilly. Pokud má pojištění vkladů zamezit runům na banky, musí být zajištěn nepřetržitý přístup vkladatelů k jejich prostředkům (Mayes, 2009). Dojde-li k úpadku banky, je nutné buď zajistit činnost počítačových systémů a tím umožnit výběr prostředků z pojištěných vkladů anebo musí odpovědné autority zabezpečit přístup vkladatelů k prostředkům jiným způsobem (přesunem prostředků do jiné finanční instituce, zasláním šeků či otevřením provizorních účtů u některé státem vlastněné finanční instituce). Převzetí počítačových systémů se však zdá nejjednodušší, především převažuje-li internetové bankovníctví (Mayes, 2009).

²⁰ Nevětším problémem je zřejmě pozastavení přístupu k běžným účtům, protože tak ztrácí vkladatelé možnost využívat běžné bankovní služby (European Commission, 2009a).

Urychlení výplaty náhrad vkladatelům označil Jean-Claude Trichet jako velmi důležité a klíčové v rámci efektivního pojištění vkladů. To však podle něj znamená zavést taková opatření, aby byly prostředky opravdu promptně k dispozici, a je potřeba stanovit také postupy v případech, kdy dojde k úpadku banky působící ve více členských státech. Evropská centrální banka proto navrhla prozkoumat možnosti dalšího sbližování financování systémů pojištění vkladů v jednotlivých státech, aby mohly být náhrady vypláceny co nejefektivněji (Evropská centrální banka, Stanovisko Evropské centrální banky 2008/C314/01). Jako největší překážky pro promptní vyplácení odškodnění se dle dřívějšího průzkumu Komise ukázaly být nedostatečný přístup k informacím o vkladech, pomalý přístup k finančním prostředkům, nedostačující pracovní síla a úskalí plynoucí z mezinárodních dohod o dodatečném pojištění vkladů (European Commission, Joint Research Centre, 2008a). Kromě toho, že je dodatečné pojištění problematické pro oba státy, které se na výplatě podílejí (z hlediska předávání informací mezi systémy pojištění vkladů), přináší také řadu obtíží vkladatelům, kteří musí o uznání svých nároků žádat u dvou institucí a mnohdy čelí jazykové bariéře (European Commission, 2009a). Výplata odškodnění ze dvou pojistných fondů tak protahuje a komplikuje výplatu pohledávek (Bernet, Walter, 2009).

Význam rychlého odškodnění vkladatelů byl diskutován již před zavedením Směrnice o pojištění vkladů. Jako příklad byl uváděn systém pojištění vkladů v USA, kde již tehdy platila pouze několikadenní lhůta pro výplatu nedostupných vkladů.²¹ Přesto odrážela původní úprava textu směrnice spíše dosavadní úpravy členských zemí (Key, 1992), než názory ekonomů obávající se možného systematického rizika plynoucí z dlouhých výplatních termínů.

3.5.4. Financování systémů pojištění

Téměř všechny členské státy na podzim roku 2008 zvýšily pojistné limity anebo zavedly garance vkladů. V mnoha zemích ale bylo rozšířeno pojistné krytí, aniž by banky začaly platit vyšší pojistné (Feyen, Vittas, 2009). Příspěvky za záruky na vklady byly uvaleny na banky v Irsku a Dánsku (Schich, 2009a). V praxi je určení výše prémie (především těch rizikově odlišených) obtížné a ještě větší problémy přicházejí se zavedením garancí na další závazky bank. Za takové záruky by totiž měly banky platit také nějaké rizikově odlišené příspěvky, v tomto ohledu jsou však zkušenosti velice nedostatečné (Schich, 2008b). Svě doporučení týkající se příspěvků za garance vkladů

vydala Komise v říjnu 2008 (Noia, Micossi, 2009). Kromě příspěvků samotných mohou být banky za poskytnuté garance také povinny dodržovat státem určená kritéria, např. v podobě vyšších kapitálových požadavků (Schich, 2009a). Dlouhodobější poskytování garancí a vyšších pojistných limitů bez zvýšení pojistných sazeb není z hlediska možného snížení disciplíny bank únosné.

Rizikově odlišené příspěvky by měly zahrnovat jak faktor individuálního rizika banky, tak také systematické riziko plynoucí ze struktury bankovního trhu a celého finančního systému dané země. Jsou-li rozdíly mezi sazbami pro méně rizikové banky a pro více rizikové banky pouze malé, nejsou rizikovější banky motivovány své chování změnit. Jsou-li naopak rozdíly velké, hrozí, že banku nepřiměřeně zatěžují a mohou přispět k jejímu případnému úpadku (Key, 1992).

Důležitá je srozumitelnost konstrukce příspěvků a také co nejjednodušší a co nejflexibilnější metoda výpočtu, která může být v případě změn na finančních trzích vbrzku upravena (Bernet, Walter, 2009). Přílišná složitost ohrožuje dosažení tolik důležité transparentnosti (Schich, 2009a). Pojistné m -té banky P_m by mělo být funkcí individuálního rizika banky r_{im} , systematického rizika r_s a vkladů m -té banky podléhajících pojištění VPP_m . Model vyjádřený funkcí $P_m=f(r_s, r_{im}, VPP_m)$, který by splňoval jak teoretické tak praktické požadavky (především požadavek na jednoduchost a srozumitelnost výpočtu) však zatím není k dispozici (Bernet, Walter, 2009).

Evropská komise shrnuje rozhodující nároky na model pro výpočet rizikově odlišeného pojistného takto: jednoduchost, přesnost, přiměřenost (z hlediska potřebných dat), udržitelnost (tj. náklady institucí by měly být přiměřené a neohrožovat jejich životaschopnost), flexibilita (tj. možnost přizpůsobit model podmínkám v jednotlivých státech), transparentnost (aby banky chápaly, z jakého důvodu spadají do které třídy sazeb) a spravedlnost (European Commission, Joint Research Centre, 2009). Testování důsledků zavedení dosud existujících i nově zkonstruovaných modelů ve všech členských státech je limitováno nedostupností potřebných dat. Pracovní skupiny Komise pracují s mnoha předpoklady a odhady, které umožňují vyvozovat jakékoli výsledky jen s velkou dávkou opatrnosti (European Commission, Joint Research Centre, 2009).

Financování systémů pojištění vkladů, co se výše disponibilních prostředků týče, nebylo před krizí vždy adekvátní. V případě, že je systém pojištění vkladů financován ex-ante, je důležité dodržovat určitý poměr mezi prostředky v pojistném fondu

²¹ Lhůta ve Spojených státech amerických nyní čítá pouhé dva dny (European Commission, 2009c).

a množstvím pojištěných vkladů (Schich, 2008). V případě, že velká banka působí na území malého státu, může se stát, že její aktiva nebo i jenom její závazky jsou podstatně vyšší než hrubý domácí produkt dané země. Pojištění vkladů či záruky závazků v tomto případě nemusí být věrohodné, a pokud musí být odškodné vyplaceno, znamená to pro tuto zemi enormní fiskální zátěž (Schich, 2008b). Příkladem systému, jehož prostředky ve fondu neodpovídaly množství pojištěných vkladů, byl islandský systém pojištění vkladů. Island jakožto člen Evropského hospodářského prostoru aplikoval Směrnici 94/19/ES, ale jeho systém nebyl schopen krýt ztráty padajících poboček islandských bank v Evropě (Feyen, Vittas, 2009). Islandský pojistný fond nashromáždil prostředky ve výši 100 mil. eur, přičemž ale jenom vklady v pobočkách v Německu dosahovaly 300 mil. eur. K tomu měly islandské banky pobočky ještě ve Velké Británii a Nizozemí. Vkladatelé byly nakonec odškodněni ve výši 20 000 eur. Tomu předcházela dohoda mezi postiženými státy a Islandem, který se mezitím ocitl ve složitých jednáních o mezinárodní pomoci s Mezinárodním měnovým fondem (Schich, 2008b).

Nedávné události tak opět rozpoutaly diskuzi o možné harmonizaci financování systémů pojištění vkladů na území EU. Výsledky průzkumu Evropské komise z roku 2007 však ukazují, že většina odborné veřejnosti není tomuto kroku nakloněna. Samotná komise si není jista, zda by výhody ex ante financování ve všech členských státech převýšily náklady, které by změnu doprovázely (European Commission, Joint Research Centre, 2007). Větší pozornost bude proto zřejmě věnována rizikově odlišeným sazbám pojistného, jejichž další posouzení si Komise stanovila za cíl (European Commission, Joint Research Centre, 2009).

3.5.5. Vliv rozdílných systémů pojištění vkladů na fungování vnitřního trhu

Kromě nedostatečných prostředků v pojistném fondu poukázal případ islandských poboček ještě na jeden důležitý fakt. Islandské pobočky se v hostitelských státech neúčastnily dodatečného pojištění vkladů, čehož si vkladatelé v hostitelských zemích nebyli vědomi (Groeneveld, 2009, Schich, 2008b). Pobočky islandské Landesbanki v Nizozemsku lákaly vkladatele na velmi vysoké úroky a získané prostředky pak vkládaly do velmi rizikových investic, aniž by se přitom účastnily dodatečného pojištění vkladů. Drobní vkladatelé netušili, že se na jejich vklady vztahuje nižší pojistné krytí než na nizozemské banky. Do těchto poboček však ukládaly

prostředky nejen drobní vkladatelé, ale i některé lokální vládní organizace a autority, které musely o těchto skutečnostech vědět (Groeneveld, 2009).

I tato zkušenost přispěla k diskusi o dalším sbližování systémů pojištění v EU a zlepšení spolupráce orgánů finanční záchranné sítě. Lepší pojištění vkladů (ať již z hlediska vyššího pojistného krytí nebo důvěryhodnosti garancí) může přimět dobře informované vkladatele k přesunům jejich prostředků do jiných zemí či do poboček zahraničních bank. Vyšší pojistné krytí nebo nižší pojistné sazby mohou pro banky daného státu znamenat soutěžní výhodu oproti bankám z jiné členské země. Špatná spolupráce v době neklidu na finančních trzích pak může navýšit náklady spojené s reorganizací či likvidací nesolventní banky a na to doplatí především daňoví poplatníci. Pokud nejsou předem stanovena jasná a závazná pravidla, hrozí, že státy budou jednat především ve svém vlastním zájmu.

4. Empirická analýza

4.1. Možné důvody pro přesuny vkladů

Pokud na trzích panuje nejistota a zvyšuje se riziko úpadku nějaké banky, dá se předpokládat, že zavede-li některý stát vyšší limity (či plné pojištění vkladů), budou vkladatelé, jejichž vklady jsou vyšší než pojistné limity, své peníze přesouvat do subjektů podléhajících vyššímu (či úplnému) pojistnému krytí. Tyto subjekty mohou být v jiných členských státech nebo se může jednat o pobočky zahraničních bank v daném členském státu.

Přesuny vkladů jsou tím pravděpodobnější, čím nižší jsou transakční náklady a pokud nemusí docházet ke konverzi měny a nehrozí tedy kurzové riziko. Větší pravděpodobnost přesunů je tudíž mezi zeměmi evropské měnové unie, kde všechny státy platí eurem (Schich, 2008b). Je samozřejmě možné mít i v zemi mimo Eurozónu vklad vedený v eurech, státy však mohou mít (a ve většině případů z důvodu kurzového rizika mají) uzákoněno vyplácení pojistných náhrad ve své domácí měně (Financial Stability Forum, 2001). Transakční náklady se vztahují především k vyšším poplatkům za bankovní služby (Schich, 2008b). Určitou roli může hrát také výška srážkové daně (Huizinga, Nicodème, 2002).

U velkých vkladatelů (jako jsou velké právnické osoby či jiné finanční instituce) je pravděpodobnější, že se rozhodnou své vklady přesunout do banky, u které jsou vklady plně pojištěny (Schich, 2008b). To proto, že jejich částky běžně převyšují pojistné limity (pokud vůbec jejich vklady v dané zemi do kategorie vkladů, na které se pojištění vztahuje, spadají). Je ale možné, že své úspory budou přesouvat i fyzické osoby, protože v jiné zemi nebo pobočce banky z jiné země může být pojistné krytí vyšší. Dalším důvodem přesunů může být obava, že by se vkladatelé ke svým penězům nemuseli v případě úpadku banky po určitou dobu dostat. Tuto možnost uvažujeme proto, že dle Směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů mělo být odškodnění vyplaceno do tří měsíců. Dle nové úpravy je sice lhůta snížena na 20 pracovních dní, ale data, se kterými pracujeme, se vztahují k původní úpravě.

Laeven a Valencia (2008) ve své empirické analýze docházejí k závěru, že při zavedení garancí klesá výše zahraničních závazků bank podléhajících garanci, tito autoři ale uvažují jednotlivé bankovní krize v jednotlivých státech a ne rozsáhlou finanční krizi, ze které se nyní evropské státy dostávají. Navíc analyzují bankovní krize

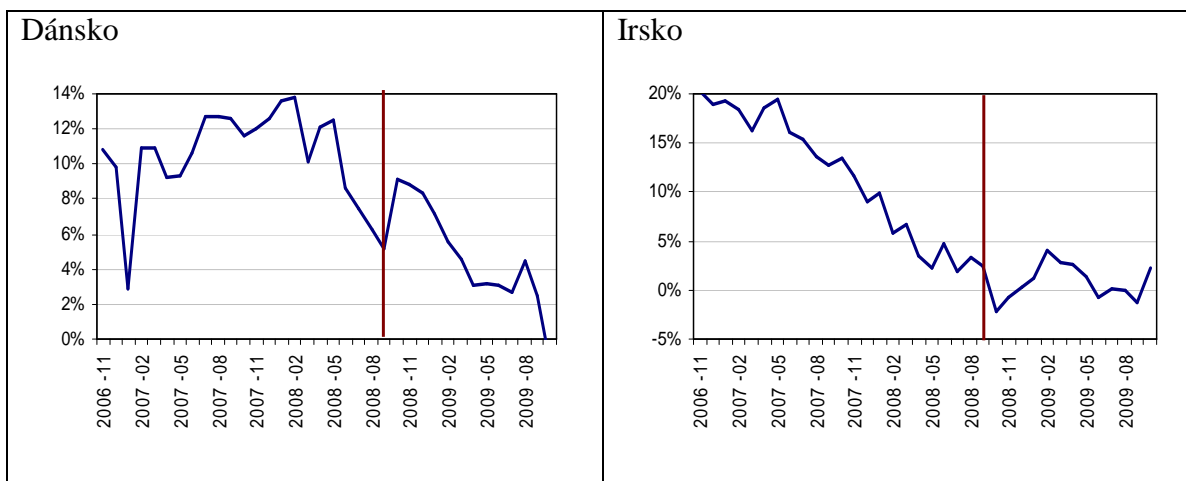
v různých částech světa, od kterých se Evropa v mnoha ohledech liší. Především tím, že zde existuje legislativa zajišťující rovné zacházení s věřiteli ze všech zemí. Ale také proto, že státy Eurozóny platí společnou měnou a prohlášení činitelů vlády je v Evropě zřejmě věrohodnější než např. v Mexiku, Malajsii nebo v Dominikánské republice.

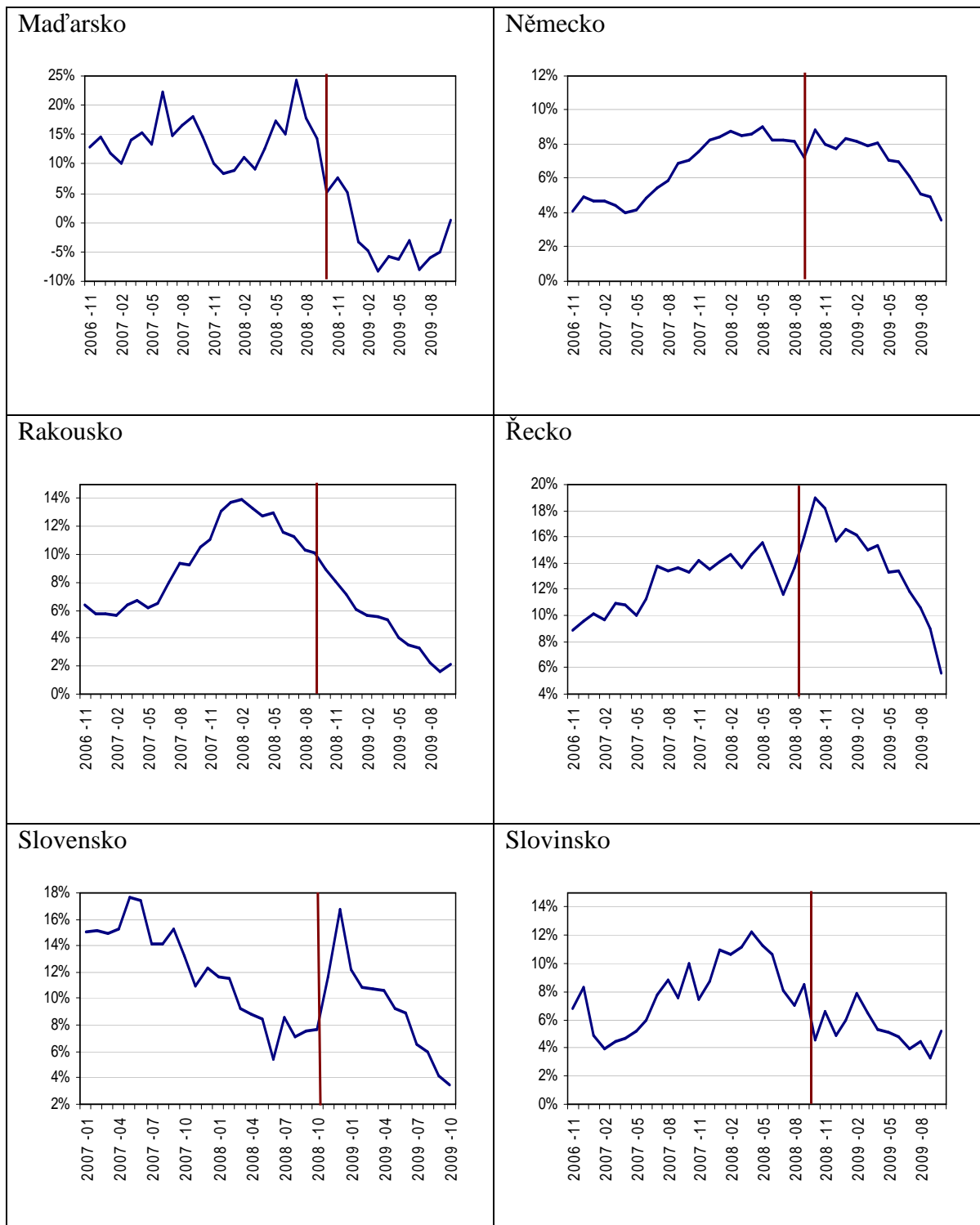
Vliv systému pojištění vkladů na výši zahraničních vkladů nebankovních subjektů zkoumají ve své práci také Huizinga a Nicodème (2002). Pracují se státy, které pravidelně reportují data Bance pro mezinárodní platby. Výsledky jejich empirické analýzy ukazují na vyšší hodnoty zahraničních vkladů nebankovních subjektů v zemích, které zavedly explicitní pojištění vkladů (explicitní pojištění vkladů v EU ale zavedly všechny státy, takže tato informace není pro evropské podmínky příliš přínosná). Dále zjišťují, že vyšší zahraniční vklady nebankovních subjektů vykazují ty země, jejichž systém pojištění vkladů je charakterizován existencí spoluúčasti, je soukromě spravován a banky platí nízké pojistné.

4.2. Záruky na vklady zavedené na podzim roku 2008

Vývoj vkladů v členských státech, které zavedly garance vkladů na podzim roku 2008, ukazuje Tabulka 11. Zdrojem dat je statistická databáze Evropské centrální banky, grafy v tabulce ukazují meziroční tempo růstu vkladů. Jako vklady jsou zde uvažovány celkové vklady členských zemí bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit. Kolmé linky v grafech označují zavedení garancí. Linka je vždy umístěna do grafu k měsíci předcházejícímu zavedení záruky. To proto, že data vyjadřují výši vkladů ke konci měsíce. Uvažujeme nejen země, ve kterých byla záruka uzákoněna, ale i státy, ve kterých garance vkladů spočívá v politickém prohlášení.

Tabulka 11: Vývoj vkladů v zemích, které zavedly záruky na vklady

Zdroj: Vlastní analýza. Zdroje dat: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech (viz. tabulka ve Zdrojích literatury).

Z grafů uvedených v Tabulce 11 je zřejmé, že u všech států mimo Rakouska a Řecka vzrostlo po zavedení garancí tempo růstu vkladů. U Irska a Slovinska však až s určitým zpožděním (vysvětlení ohledně Irska viz. následující odstavec). Kromě

Slovenska se ve všech případech jedná o zvýšení pouze v rámci několika procentních bodů, které nemá dlouhého trvání. Až na Dánsko, Maďarsko a Slovensko jsou to země platící eurem. Právě u Slovenska však mohl být výraznější nárůst způsoben plánovaným přijetím eura od 1.1.2009.

V literatuře je nejčastěji zmiňováno zvýšení tempa růstu vkladů v Irsku. Schich (2008a) i Laeven a Valencia (2008) uvádějí, že po irském zavedení vládní garance na vklady šesti velkých irských bank, došlo na území Velké Británie k přesunu vkladů do poboček irských bank. To ukazují grafy v Tabulce 12, kde kolmá linka u grafu pro Velkou Británii znázorňuje irské přijetí garancí. Pokles resp. nárůst nenásleduje v grafech ihned za linkou. To proto, že přijetí irské garance je datováno k 30.9.2008, což se na výši vkladů ke konci září nemohlo projevit. Pro zachování konzistentního přístupu ale linku dopředu neposunujeme. Samotné zpoždění přesunů vkladů mohlo být způsobeno tím, že Irsko zavedlo nejprve garance pro šest irských bank a teprve později pro banky vlastněné cizinci (Schich, 2009b).

U Dánska mohlo být výraznější zvýšení tempa po zavedení garance dáno rozřešením situace Roskilde Bank, která se dostala do úpadku a velká část jejích poboček byla prodána právě na konci září 2008 (Noia, Micossi, 2009). Účinnost vládních garancí totiž vždy souvisí s důvěryhodností vlád a s vývojem na trzích dané země. Nepříznivé události mohou případné plnění garancí ohrozit, ale přijímá-li země potřebná opatření ve snaze se s důsledky finanční krize vypořádat, jsou záruky o to účinnější.

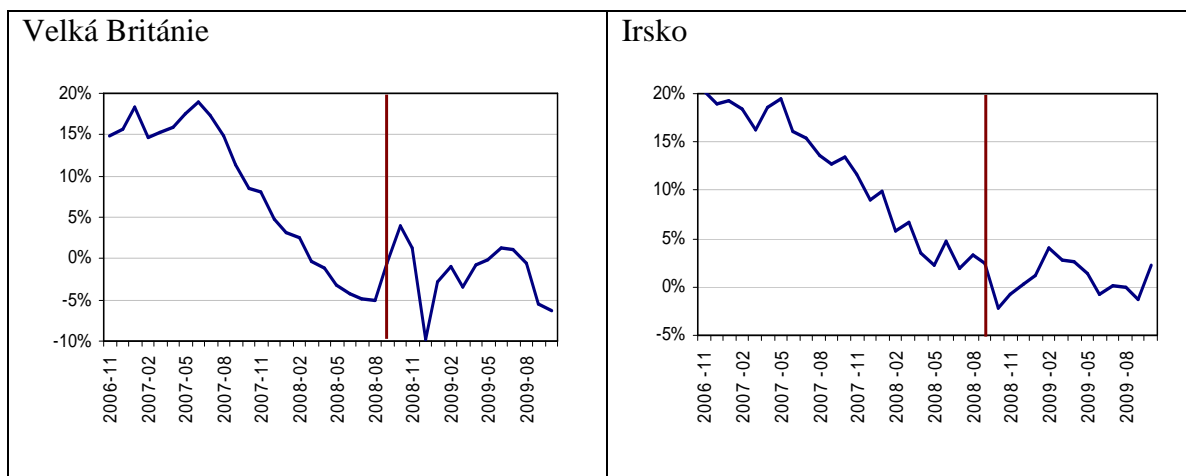
Zvýšení tempa růstu vkladů v Německu je spíše překvapivé, neboť dobrovolná schémata (viz. Box 1) ve skutečnosti zajišťují vyšší ochranu, než je ta, která je dána samotným zákonným pojištěním. Protože ale dobrovolná schémata poskytují ochranu pouze na základě ručení skupiny bank, ale ne ze zákona, je pravděpodobné, že vládní garance bude mít mnohem větší váhu. V případě Německa mohly hrát na nárůstu velkou roli i pobočky německých bank v zahraničí, neboť zahraniční vkladatelé nemusí mít o dobrovolných schématech v Německu dobrý přehled a vládní garance byly oproti tomu silně medializované.

Z grafu popisujícího vývoj vkladů v Rakousku není vliv garance zřejmý. Možným vysvětlením by mohly být výsledky parlamentních voleb, které se konaly na konci září 2008. V těch posílily ultrapravicové strany - Strana Svobodných (FPÖ) pod vedením Heinze Stacheho a Hnutí za budoucnost Rakouska (BZÖ) pod vedením Jörga Heidera. Populistická pravice byla označena za skutečného vítěze těchto voleb

a vyvolala pochybnosti o dalším směřování země (iDnes.cz), což mohlo snížit důvěryhodnost země jako takové.

V případě Řecka se zvyšovalo tempo růstu vkladů výrazně již od července 2008 a růst pokračoval i po vyhlášení záruky. Řecko bylo ještě v létě 2008 prezentováno jako země, která představuje ohromné příležitosti a experti předpovídali, že řecký růst hrubého domácího produktu v důsledku krize pouze mírně zpomalí, avšak zůstane vysoký ve srovnání s dalšími zeměmi EU. Předpokládali, že krize zemi příliš neovlivní (Global Finance). I přes známá rizika působilo Řecko díky příznivým prognózám oproti ostatním zemím prozatím velmi důvěryhodně, což zřejmě přispělo k tomu, že se tempo růstu vkladů se od léta zvyšovalo a pokračovalo v tomto trendu i po zavedení garance.

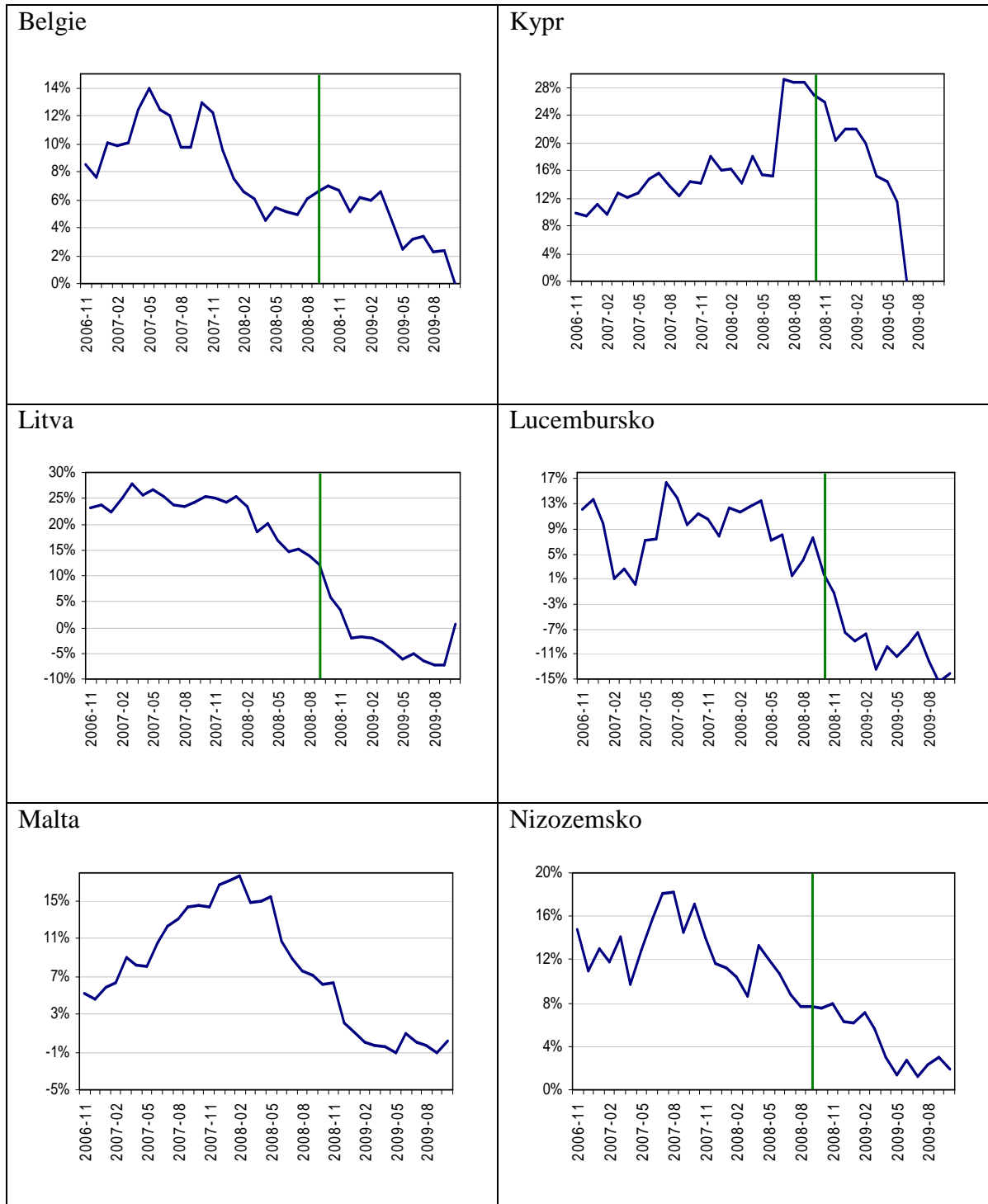
Tabulka 12: Srovnání vývoje vkladů ve Velké Británii a v Irsku

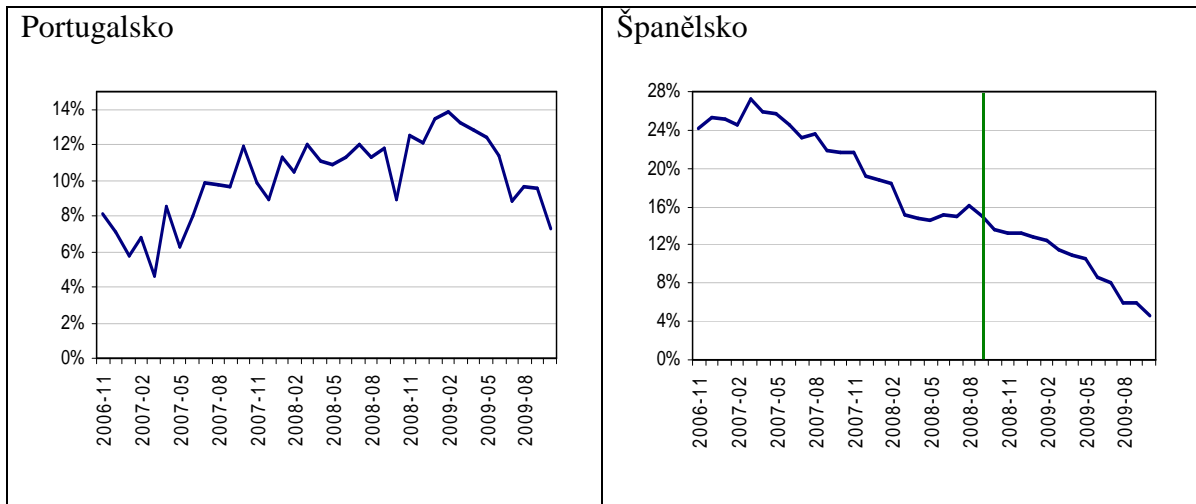

Zdroj: Vlastní analýza. Zdroje dat: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech (viz. tabulka ve Zdrojích literatury).

Některé státy sice nezavedly garance na vklady, ale zvýšily své pojistné limity na 100 000 eur již na konci roku 2008. U Belgie, Kypru, Lucemburska a Nizozemska je z grafů v Tabulce 13 možné vysledovat zpomalení tempa poklesu vkladů v době, kdy byl nový limit zaveden. U Litvy a Španělska se naopak nezdá, že by mělo navýšení nějaký vliv. U těch států, u kterých známe přesné datum zvýšení limitu, je do grafu zakreslena linka. Grafy pro zbývající země Evropské unie jsou uvedeny v Příloze č.1.

Tabulka 13: Vývoj vkladů v zemích, které na podzim 2008 zvýšily limit na 100 000 eur

Zdroj: Vlastní analýza. Zdroje dat: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech (viz. tabulka ve Zdrojích literatury).

Datum zvýšení limitu nemusí být vždy odpovídající, protože vkladatelé mohou reagovat i na samotné oznámení změny. Poté následuje legislativní změna, která může trvat dle státu rozdílně dlouho. Změna limitu se také nemusela projevit proto, že limity zvyšovala většina států a mnohem větší efekt mělo samozřejmě zavedení záruk na vklady. Roli však mohou hrát i jiné faktory. Pokud jsou např. banky příliš velké k úpadku, tak efekt garance či změny limitu na přesuny vkladů nemusí být významný, protože vkladatelé se domnívají, že banka bude tak jako tak zachráněna (Huizinga, Nicodème, 2002).

4.3. *Ekonometrická analýza*

4.3.1. **Specifikace modelu**

Pro testování dopadu zavedených vládních garancí na vývoj vkladů v evropských zemích jsme využili čtvrtletní dynamický panelový model. Ten umožňuje zahrnout do vysvětlujících proměnných také zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (Baltagi, 2005). Předpokládáme totiž, že tempo růstu vkladů by mohlo být ovlivněno svým předchozím vývojem. Koeficienty tohoto modelu je nutno odhadovat robustnější metodou oproti standardní panelové regresi. Pro tento účel byl použit odhad Arellano-Bond. Uvažujeme následující model:

$$\overline{VKL}_{it} = \alpha + \beta_1 \overline{VKL}_{i,t-1} + \beta_2 \overline{VKL}_{i,t-2} + \beta_3 \overline{GDP}_{it} + \beta_4 \overline{GDP}_{i,t-1} + \beta_5 \overline{GDP}_{i,t-2} + \beta_6 \overline{IR}_{it} + \beta_7 \overline{IR}_{i,t-1} + \beta_8 \overline{IR}_{i,t-2} + \beta_9 \overline{GAR}_{it} + \beta_{10} \overline{GAR}_{i,t-1} + \beta_{11} \overline{GAR}_{i,t-2} + u_{it},$$

ve kterém jsou proměnné \overline{VKL}_{it} , \overline{GDP}_{it} a \overline{IR}_{it} definovány následovně:

$$\overline{VKL}_{it} = \frac{VKL_{it} - VKL_{it-4}}{VKL_{it-4}}, \quad \overline{GDP}_{it} = \frac{GDP_{it} - GDP_{it-4}}{GDP_{it-4}} \quad \text{a} \quad \overline{IR}_{it} = IR_{it} - IR_{it-4}. \quad VKL_{it} \text{ je výše}$$

vkladů u bank v dané zemi ke konci daného čtvrtletí (bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit). GDP_{it} je hrubý domácí produkt dané země za dané čtvrtletí. \overline{VKL}_{it} pak představuje meziroční tempo růstu vkladů, \overline{GDP}_{it} meziroční tempo růstu hrubého domácího produktu. Proměnná IR_{it} je úroková míra v daném státě v daném čtvrtletí, \overline{IR}_{it} je diference úrokových měr, tedy změna oproti stejnému čtvrtletí předchozího roku. Z důvodu nedostupnosti úrokových měr na vklady pro všechny státy, používáme úrokové míry peněžního trhu. GAR_{it} je dummy proměnná, která vyjadřuje zavedení garance na vklady. Nabývá hodnoty jedna ve čtvrtletí, ve kterém byla zavedena garance.

Zpožděné hodnoty vysvětlujících proměnných uvažujeme proto, že tempo růstu vkladů může být ovlivňováno hodnotami vysvětlujících proměnných až s určitým zpožděním. Lze totiž předpokládat, že vkladatelé reagují na změnu podmínek s určitým odstupem. Zahrnutím dvou zpoždění kontrolujeme vliv vysvětlovaných veličin po tři čtvrtletí. Mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty i dvě zpožděné hodnoty tempa růstu vkladů, neboť současný růst vkladů může být ovlivněn i jejich předchozím vývojem.

Pro období od 1. čtvrtletní 2005 do 3. čtvrtletní 2009 máme k dispozici čtvrtletní data pro 21 členských států. Ze souboru jsme z důvodu chybějících údajů vyřadili Dánsko, Estonsko, Kypr, Maltu, Rumunsko a Slovensko. Data týkající se výše vkladů v nových členských státech do roku 2004 v databázi Evropské centrální banky bohužel zatím chybí. V těchto letech docházelo v těchto zemích k nejčtenějším změnám limitů z důvodu přizpůsobení národních systémů Směrnici o pojištění vkladů. Nemůžeme proto zkoumat vliv změn limitů a omezíme se pouze na zavedené garance. S problémy s chybějícími daty se ve svých studiích potýká i Evropská komise, jejíž pracovní skupiny se ale pokouší chybějící údaje (pokud je to možné) odhadnout (European

Commission, Joint Research Centre, 2007). V této studii pracujeme jen s dostupnými daty.

Dynamická panelová data jsou charakterizována zahrnutím vysvětlované proměnné na pravou stranu rovnice mezi proměnné vysvětlující, což s sebou přináší několik obtíží. Disturbance u_{it} v modelu Arellano-Bond odpovídají one-way error component modelu. Skládají se ze dvou složek, $u_{it} = \mu_i + v_{it}$, kde složka μ_i je specifická pro každou ze zemí a v_{it} je zbývající efekt. Protože mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné, je proměnná \overline{VKL}_{it} funkcí μ_i a $\overline{VKL}_{i,t-1}$ a $\overline{VKL}_{i,t-2}$ také. Proto jsou zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné zahrnuté mezi vysvětlující proměnná korelovány s disturbancemi. OLS odhad proto nebude nestranný ani vydatný (eficientní). Nevhodné jsou také odhady pomocí fixních (fixed effects) či náhodných efektů (random effects), v obou případech budou vychýlené, u fixních efektů záleží vydatnost odhadu na délce časové řady (Baltagi, 2005).

Obtíže způsobené zahrnutím zpožděné vysvětlované proměnné mezi vysvětlující proměnné na pravou stranu rovnice překonává metoda Arellano-Bond využitím diferencí po sobě v čase následujících rovnic (čímž vyhlazuje působení složek μ_i , které se nemění v čase) a za pomoci instrumentálních proměnných. Za ty jsou postupně voleny další a další zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (přibývající s každou další diferencovanou rovnicí), které však již s diferencí disturbancí korelované nejsou (Baltagi, 2005).

Metoda Arellano-Bond je součástí volně dostupného ekonometrického softwaru Gretl, po úpravě dat dle požadavků programu a aplikováním 1-step Arellano-Bond a 2-step Arellano-Bond metody proto můžeme získat odhady koeficientů našeho modelu.

4.3.2. Výsledky

Nejprve aplikujeme 1-step Arellano-Bond metodu, kterou získáváme následující odhady (odpovídající p-hodnoty jednotlivých koeficientů jsou uvedeny v Tabulce 14):

$$\begin{aligned} \widehat{VKL}_{it} = & 0,0013 + 0,5394 \overline{VKL}_{i,t-1} + 0,0036 \overline{VKL}_{i,t-2} + 0,6253 \overline{GDP}_{it} - 1,0088 \overline{GDP}_{i,t-1} + \\ & + 0,3341 \overline{GDP}_{i,t-2} + 0,0049 \overline{IR}_{it} - 0,0053 \overline{IR}_{i,t-1} + 0,0019 \overline{IR}_{i,t-2} + 0,0106 \overline{GAR}_{it} + \\ & + 0,0259 \overline{GAR}_{i,t-1} - 0,0245 \overline{GAR}_{i,t-2} \end{aligned}$$

Tabulka 14: 1-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00136414	0,539466	0,00362917	0,625347	-1,00885	0,334144
P-hodnota	0,2041	1,69E-11	0,9534	1,93E-05	2,57E-05	0,0049
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	\overline{GAR}_{it}	$\overline{GAR}_{i,t-1}$	$\overline{GAR}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00494568	-0,00533985	0,00191839	0,0106453	0,0259652	-0,0245632
P-hodnota	0,0139	0,1421	0,5007	0,4464	0,0379	0,0174

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz. Příloha č.2).

Na pětiprocentní hladině významnosti jsou signifikantní zpožděná vysvětlovaná proměnná $\overline{VKL}_{i,t-1}$, tempo růstu hrubého domácího produktu \overline{GDP}_{it} a jeho dvě zpoždění, diference úrokových měr \overline{IR}_{it} a dále také proměnné $\overline{GAR}_{i,t-1}$ a $\overline{GAR}_{i,t-2}$.

Dle výsledků 1-step Arellano-Bond odhadu má na tempo růstu vkladů vliv jeho vývoj v předcházejícím čtvrtletí a také nárůst úrokové míry. Znaménka u proměnné \overline{GDP}_{it} a jejích zpoždění se liší. Zdá se, že tempo růstu hrubého domácího produktu má na tempo růstu vkladů rozdílný vliv podle toho, s jakým zpožděním ho uvažujeme. V součtu dávají znaménka u proměnné \overline{GDP}_{it} a jejích zpoždění zápornou hodnotu, což může ukazovat na optimismus vkladatelů, kteří při růstu hrubého domácího produktu více spotřebovávají a nemají potřebu příliš spořit. Pokles HDP může naopak vzbuzovat obavu o další vývoj ekonomiky a podnítit obyvatele spořit více.

Garance mají dle odhadnutých koeficientů na tempo růstu vkladů vliv až se zpožděním jednoho čtvrtletí. Součet koeficientů u garance se zpožděním jednoho čtvrtletí a u garance se zpožděním dvou čtvrtletí dává kladnou hodnotu. Odhadnuté koeficienty ale ukazují nejprve na kladný, později na záporný vliv garancí na tempo růstu vkladů. Prvotní kladné znaménko by mohlo ukazovat na důvěru vkladatelů v nově zavedené garance. Po určité době, kdy jsou garance v platnosti, je však mohou

vkladatelé začít přehodnocovat s tím, jak se v médiích objevují nové zprávy o vývoji finančního sektoru a případné schopnosti států zavedených záruk dostát.

V případě 1-step Arellano-Bond odhadu kontrolujeme autokorelaci prvního řádu a zamítáme nulovou hypotézu že disturbance nejsou korelovány. Mnohem důležitější je však Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, dle kterého nezamítáme nulovou hypotézu, že disturbance v diferencované rovnici netrpí autokorelací druhého řádu, což je důležité proto, aby Arellano-Bond odhad byl konzistentní (Baltagi, 2005). Dle Sarganova testu však zamítáme nulovou hypotézu, že všechny instrumenty jako skupina jsou exogenní (Mileva, 2007). Proto se pokusíme odhadnout model také pomocí 2-step Arellano-Bond metody, která klade na počáteční data nižší nároky²² (Cottrell, Lucchetti, 2008).

Metoda 2-step Arellano Bond dává následující odhady koeficientů (odpovídající p-hodnoty jednotlivých koeficientů jsou opět uvedeny, tentokrát v Tabulce 15):

$$\begin{aligned} \overline{VKL}_{it} = & -0,0073 + 0,1873\overline{VKL}_{i,t-1} - 0,2123\overline{VKL}_{i,t-2} + 0,6877\overline{GDP}_{it} - 0,9462\beta_4\overline{GDP}_{i,t-1} + \\ & + 0,2997\overline{GDP}_{i,t-2} + 0,0049\overline{IR}_{it} - 0,0011\overline{IR}_{i,t-1} - 0,0024\overline{IR}_{i,t-2} + 0,0128\overline{GAR}_{it} + \\ & + 0,0389\overline{GAR}_{i,t-1} - 0,0109\overline{GAR}_{i,t-2} \end{aligned}$$

Tabulka 15: 2-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	-0,00731093	0,187365	-0,212369	0,687766	-0,946290	0,299748
P-hodnota	0,6061	0,7116	0,7021	0,0110	0,1336	0,5993
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	\overline{GAR}_{it}	$\overline{GAR}_{i,t-1}$	$\overline{GAR}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00499601	-0,00111104	-0,00246088	0,0128858	0,0389655	-0,0109679
P-hodnota	0,0642	0,8590	0,7430	0,2430	0,0195	0,7909

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz. Příloha č.3).

Na pětiprocentní hladině významnosti jsou nyní signifikantní pouze tři proměnné: tempo růstu hrubého domácího produktu \overline{GDP}_{it} , diference úrokových měr \overline{IR}_{it} a proměnná $\overline{GAR}_{i,t-1}$. Znaménko koeficientu β_3 je nyní kladné. Podle druhého odhadu tedy vklady rostou s rostoucím HDP. Znaménko pro diference úrokových měr

²² Rezidua původního nediferencovaného modelu nemusí být homoskedastická a nekorelovaná.

se nezměnilo. Vliv garancí je v tomto případě pouze kladný, proměnná $GAR_{i,t-2}$ nyní není signifikantní.

Dle Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, nezamítáme nulovou hypotézu, disturbance tedy ani v tomto modelu netrpí autokorelací druhého řádu. Dle Sarganova testu nyní nulovou hypotézu exogenosti skupiny instrumentálních proměnných nezamítáme.

I když oba odhady metodou Arellano-Bond mohou být mírně zkreslené, protože Arellano-Bond odhad je navržen pro vysoký vzorek jednotlivců (v našem případě států) (Mileva, 2007), ale my pracujeme pouze s 21 zeměmi, jsou garance v obou případech signifikantní. Pro přesnější analýzu vlivu HDP a úrokových měr by zřejmě byl zapotřebí další rozbor. V naší práci jsme se však zaměřili na pojištění vkladů a zaváděné garance na vklady. Z tohoto pohledu odpovídají výsledky naším předpokladům, garance ovlivňují tempa růstu vkladů, ale se zpožděním a mají spíše krátkodobější vliv.

Vliv rozdílných pojistných limitů se nám z důvodu nedostupnosti dat nepodařilo otestovat. Předpokládáme však, že budou hrát roli pouze v dobách neklidu na finančních trzích, budou-li mezi nimi navíc existovat podstatné rozdíly. Pokud totiž bankovní sektory vykazují známky stability a růstu, nemají vkladatelé takovou potřebu zaměřovat se na bezpečnost jejich úspor.

4.4. Závěry empirické části

Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovné soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Přesun prostředků z bank, které nepodléhají garanci, může obecně pro tyto instituce znamenat náhlou potřebu likvidity a tím zvýšit riziko jejich úpadku. Nekoordinovaný postup při zavádění garancí může pomoci jednotlivým národním bankovním sektorům, avšak pro vnitřní trh jako celek může být značně destabilizující. Zda tomu tak ale opravdu bude záleží na celé řadě faktorů, protože záruky jsou (a i během nedávné krize byly) pouze jedním z opatření, které státy zavádí.

Garance nemusely být jedinou příčinou zvýšeného tempa růstu vkladů. Nejistota na finančních trzích vedla také k investicím do bezpečných aktiv a přesunům prostředků uložených u nepojištěných institucí do bank, ve kterých jsou vklady pojištěny. Výsledky empirické analýzy však ukazují, že nekoordinované zavádění garancí nelze brát na lehkou váhu.

5. Dopady zavedených opatření

5.1. Účinnost garancí a jejich rizika

Finanční krize mohou být velice nákladné a právě vysoké náklady na případné restrukturalizace bankovních systémů ospravedlňují institut pojištění vkladů (Chu, 2003). Garance či vysoké limity pojištění jsou odůvodněné tehdy, hrozí-li kolaps platebního systému (Laeven, Valencia, 2008). Jejich úspěch však závisí na tom, zda jsou včas přijaty kroky, které mají pomoci se s příčinami finanční krize vypořádat. Zvýšené limity a garance jsou tím důvěryhodnější, čím dříve jsou nápravná opatření zahájena (Laeven, Valencia, 2008).

Zvýšené pojistné limity a garance přijaté na podzim roku 2008 pomohly zmírnit další zhoršování situace na finančních trzích a posílily důvěru mezi vkladateli a bankami. Jsou ale kromě možných přesunů vkladů do zemí s garancemi spojené s dalšími možnými náklady. Tyto náklady nejsou přímé (pokud nedojde k úpadku banky, na kterou se garance vztahuje) jako v případě jiných opatření, ale pramení ze změny chování účastníků trhu a ze změny jejich očekávání pro další případné finanční krize.

Na straně vkladatelů i na straně bank může růst riziko morálního hazardu a docházet ke zhoršování tržní disciplíny. Pokud se pojištění vkladů nevztahuje na velké vkladatele (velké právnické osoby a institucionální vkladatele), může mizet jejich motivace monitorovat činnost bank. U bank, jejichž činnost je garantována státem, může zase dojít ke zvýšenému podstupování rizik. Největší riziko morálního hazardu vzniká v případě plného pojištění vkladů. Proto je nutné plné pojištění i nově zavedené záruky po odeznění krize opět odstranit. Z tohoto důvodu je nutné v těch případech, kdy se tak dosud nestalo, jasně specifikovat, kdy budou daná opatření opět zrušena. Bez jasného a věrohodného prohlášení autorit o časovém rámci pro tato nadstandardní opatření, by se později mohlo stát velice obtížné se záruk zbavit.

Banky také mohou nabýt dojmu, že zavedená opatření zůstanou v platnosti déle, než státy oznámily. A v tomto ohledu ořesy na finančních trzích zcela nepochybně změnilo očekávání tržních subjektů ohledně vládní pomoci v krizových časech. To může výrazně ovlivnit jejich chování v budoucnosti, především omezit podněty k minimalizaci rizik a opatrnickému chování (Feyen, Vittas, 2009). Pravděpodobnost a hloubka dalších krizí může proto být ovlivněna právě zkušenostmi z krize minulé,

kteřé se promítnou do očekávání tržních subjektů, co se vládní pomoci a zavedených opatření týče (Schich, 2008b). Vládní garance proto podkopávají tržní disciplínu a mohou ohrozit finanční stabilitu v dlouhém období (Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven, 2008).

Náklady spojené s garancemi souvisí dále se zvýšenými náklady na dozor nad bankami podléhajícími zárukám (Garcia, 2000a). Nakolik bude mít morální hazard na straně bank možnost se rozvinout, záleží z velké míry na tom, jak dobře fungují ostatní součásti finanční záchranné sítě. Tržní disciplína je přitom důležitější právě tam, kde jsou regulace a dozor méně účinné (Schich, 2008b). Nedávné otřesy na finančních trzích upozornily ale též na nedostatky těchto institutů na území EU. Odstranění záruk proto musí jít ruku v ruce s opatřeními vedoucími k zlepšení jejich práce (na národní i mezinárodní úrovni). Kritická se ukázala být především spolupráce ohledně finančních institucí působících na území více členských států. Do budoucna je proto nezbytné zajistit efektivní výměnu informací o těchto bankách a stanovit závazné postupy, podle kterých bude s nesolventní institucí působící na území více států naloženo.

Nejnáléhavější se však nyní zdá být potřeba koordinace odstraňování zavedených záruk, protože jinak budou státy s jejich rušením otálet, aby neznevýhodnily své domácí instituce (Feyen, Vittas, 2009). Rychlé odstranění sice může komplikovat ozdravení finančního systému, ale EU se nevrací ke stejným, ale mnohem vyšším limitům pojištění vkladů. Postupné odstraňování záruk by mohlo být zvoleno v těch případech, je-li garantováno více druhů vkladů. Otázkou ovšem je, zda země, které termíny již stanovily, je také dodrží. Pokud by se ukázalo složité záruky odstraňovat, měly by státy za tyto záruky začít alespoň vybírat adekvátní pojistné (Schich, 2008a). To je odůvodněné i tehdy, kdyby měly zdravé banky doplácet na chyby několika málo rizikovějších institucí, protože z finanční stability na daném bankovním trhu nakonec profitují všechny banky, tedy i ty zdravé (Garcia, 2000a).

5.2. Přechod zpět k limitovanému pojištění vkladů

5.2.1. Nové pojistné limity a zveřejňování změn

Přestože v krátkém období mohou přechodná opatření pomoci stabilizovat situaci na trzích v době neklidu, je z hlediska zvyšujícího se rizika morálního hazardu nezbytné, je opět odstranit. Důležitou otázkou však není pouze to, kdy a za jakých

podmínek garance odstranit, ale také to, k jaké výši limitů se vrátit či jaké limity do budoucna považovat za normální.

Autoři často uvádějí, že pojistný limit by měl pokrývat většinu vkladů drobných vkladatelů, většinou už ale nespecifikují, jak velká ta „většina“ má být. Jednou z výjimek je Garcia (2000a), který uvádí, že by pojištění vkladů mělo kryt 80 % vkladů. V současné době platí v členských státech minimální limit 50 000 eur, který by měl být do konce roku zvýšen na 100 000 eur. Oproti Spojeným státům americkým, kde by limit zvýšen dočasně²³ (Schich, 2009b), je evropské zvýšení permanentní. Je ale limit 50 000 či 100 000 eur adekvátní?

Dle odhadů kryje limit 50 000 eur 80 % vkladů (takže dle Garcii (2000a) by měl být tento limit z hlediska procenta pojištěných vkladů přiměřený), limit 100 000 eur pak 90 % (European Commission, 2009a). Jenže toto procento je značně rozdílné pro jednotlivé členské země. Již nižší z limitů kryje v České republice 97 % vkladů (Penize.cz, prohlášení ministra Kalouska v Bruselu).

V rámci průzkumu, který zahájila Komise, se zhruba 50 % respondentů²⁴ vyjádřilo pro ponechání minimálního evropského limitu na výši 100 000 eur (European Commission, 2009c). Během diskuze v Bruselu však mnoho expertů vyjádřilo názor, že minimální limit by mohl být mnohem nižší (European Commission, 2009b). Také Groeneveld (2009) soudí, že 100 000 eur je příliš mnoho. Vysoké pojistné krytí nemotivuje vkladatele hledět na rizikový profil bank, ale uložit peníze do instituce, která nabízí nejvyšší úroky.

Schich (2009b) upozorňuje na specifika dané země a cíle daného systému pojištění vkladů, které by měly být při stanovení nového limitu zohledněny. To je ale v Evropské unii problematické, má-li být brán ohled na soutěžní podmínky na společném trhu. Unie se vydala cestou stanovení minimálního limitu, tedy minimální ochrany drobného věřitele. Ať bude tento limit jakýkoli, nikdy nebude vhodný pro všechny členské státy.

Z pohledu České republiky je limit 100 000 eur přemrštěný, především z pohledu jeho výše ku HPD na obyvatele. Kromě rozdílných HDP na obyvatele však v Evropě hrají mnohem výraznější roli specifika a tradice zemí, takže např. Itálie (jejíž HDP na obyvatele je pouze lehce nadprůměrný) zavedla limit 103 321 eur již dávno

²³ Limit 250 000 USD měl původně platit do konce roku 2009, jeho platnost však byla prodloužena do konce roku 2013 (Schich, 2009b).

před tím, než přišla globální finanční krize. Naopak bohaté Lucembursko do podzimu 2008 uplatňovalo limit jen v základní výši 20 000 eur. Společný minimální limit proto musí být kompromis, který na straně jedné bude brát ohled na vysokou integraci trhů a na straně druhé na možné důsledky rozdílů mezi systémy jednotlivých států.

Zdá se, že bude-li směrnici předepsaný limit vysoký, bude ho jen málo států chtít dále zvyšovat a ochrana věřitele v celé EU bude velmi podobná. Na druhou stranu ale bude neadekvátní především pro chudší členské země, které se budou potýkat s morálním hazardem. V opačném případě, bude-li mnoho států považovat nový limit za nízký, budou členské země své limity zvyšovat (každá pravděpodobně jinak) a ochrana vkladatele v EU bude velmi heterogenní, zdůrazňující problematiku poboček a dceřiných společností na evropském území. Při stanovování jediného minimálního pojistného limitu pro 27 členských států půjde vždy o trade off mezi jednotlivými možnostmi a bude záležet nejen na ekonomické odůvodněnosti, ale také politické síle jednotlivých států.

Nabízí se otázka, zda nezavést kromě minimálního pojistného limitu také limit maximální. To jde sice proti logice zachování minimální ochrany drobného vkladatele, tato možnost by však státům umožnila přizpůsobit limit podmínkám dané země a znemožnila vzniku velikých rozdílů mezi státy s nižším (minimálním) limitem a státy, které by se dobrovolně rozhodly pojistný limit zvýšit nad směrnici stanovenou minimální úroveň. Potom by však měl být takový maximální limit určující i pro dobrovolná schémata, protože jejich limity by v praxi mohly tento maximální limit převyšovat a poskytovat bankám, které se jich účastní, výhodu.

Do konce roku 2010 by měl být ve všech členských státech zaveden minimální limit na úrovni 100 000 eur, další průzkumy ohledně nové podoby pojištění vkladů v EU nicméně stále probíhají. Jakýmkoli změnám, které budou schváleny, musí však rozumět veřejnost. Dosavadní zkušenosti ukazují, že veřejnost institutu pojištění nerozumí (Groeneveld, 2009, Fond pojištění vkladů). Tento fakt není možné přecházet, protože pokud nezačnou lidé více chápat, jakým způsobem pojištění funguje a jaké jsou jeho limity, nemůže v budoucnu sebelepší systém zabránit hromadným výběrům vkladů (European Commission, 2009a). Příklad hromadných výběrů vkladů z důvodu neznalosti institutu pojištění vkladů uvádí Box 2.

²⁴ Respondenty byla odborná veřejnost: bankovní i spotřebitelské asociace, některé z evropských systémů pojištění vkladů, Evropská centrální banka, Mezinárodní měnový fond (European Commission, 2009c).

Box 2: Hromadné výběry vkladů čínskými imigranty z Abacus Federal Saving Bank

Abacus Federal Saving Bank byla založena v New Yorku v roce 1984 finančníky zdejší čínské komunity a od počátku poskytovala bankovní služby především čínským imigrantům. Počet jejích poboček se zvyšoval s tím, jak rostl počet imigrantů a objem obchodu s Čínou (Abacus Federal Saving Bank).

V roce 2003 zveřejnila čínská média zprávu, že jeden z bankovních manažerů zpronevěřil více než 1 milion dolarů, což mezi čínskými imigranty neznajícími americký systém pojištění vkladů vyvolalo paniku. U poboček Abacus Federal Saving Bank v Yorku, New Jersey a Pensylvánii se začaly tvořit fronty a znepokojení vkladatelé spěchali vybrat své úspory, jak nejrychleji mohli (Cechetti, 2007).

Banka byla finančně zdravá, rychle přijala potřebná opatření a během několika dnů se jí podařilo uspokojit všechny vkladatele čekající u jejích poboček. Čínští imigranti, kteří netušili, že ve Spojených státech existuje institut pojištění vkladů, se však při výběrech všech svých prostředků vystavovali riziku, že mohli být o velké částky vybraných peněz při cestě domů oloupeni. Riziko okradení bylo podle policie velmi velké, tedy zřejmě mnohem vyšší než riziko, že by o pojištěné prostředky mohli přijít (Cechetti, 2007).

Příklad ukazuje na to, jak velkou roli hraje informovanost o systému pojištění. I to, že ho neznají pouze některé skupiny obyvatel, může být kritické, neboť jejich chování může za určitých okolností rozšířit paniku, což platí především v době neklidu na finančních trzích.

5.2.2. Možnost dodatečného pojištění vkladů

Velmi sporné se zdá zachování možnosti dodatečného pojištění vkladů v případě poboček působících na území hostitelských států, které mají drobné vkladatele. Nabízí se buď dodatečné pojištění zrušit anebo ho zavést povinně. Ani jedna možnost není optimální. Jednotný přístup by však mohl zabránit nejasnostem. Připomeňme, že při současném uspořádání, kdy se pobočky řídí regulačním rámcem domovské země, která také rozhoduje o její insolvenční a případné likvidační či reorganizační a která je odpovědná za dohled na pobočkami domácích bank v zahraničí, je nemožné, aby pobočky vstoupily do systému pojištění hostitelské země. To proto, že hostitelská země by byla odpovědná za případnou výplatu odškodného vkladatelům, ale neměla by ani možnost dozoru nad danou pobočkou ani možnost rozhodnout o její insolvenční, protože

pobočka není samostatná právní entita. Něco takového by nebylo pro členské státy politicky přijatelné (Key, 1992).

V případě zrušení možnosti dodatečného pojištění by výše limitů uplatňovaná pro danou instituci odpovídala systému pojištění jejího domovského státu. Nebylo by dohadů, zda se instituce dodatečného pojištění účastní či ne. Odpadly by i potíže s výpočtem dodatečného pojištění a v případě úpadku banky také koordinační problémy mezi dvěma systémy pojištění vkladů, tedy potíže s předáváním informací, s výpočty dodatečného odškodného a případnými obtížemi při vyplácení nedostupných vkladů z důvodu jazykové bariéry apod. Na území jednoho státu by však vkladatelé mohli čelit mnoha různým pojistným limitům (teoreticky až 27 různým pojistným limitům, jestliže by každý stát uplatňoval jinou výši).

Pokud by bylo dodatečné pojištění naopak zavedeno povinně, znamenalo by to, že by pobočky zahraničních bank v případě, že by byla výše limitu v jejich domovském státě nižší než ve státě hostitelském, musely v hostitelském státě vstoupit do hostitelského systému pojištění vkladů a platit (v případě financování ex ante) stanovené příspěvky za dodatečné pojištění vkladů. Povinné dodatečné pojištění by tedy v praxi znamenalo, že každý stát by svým vlastním pojistným limitem stanovil minimální ochranu věřitele na území vlastního státu (Key, 1992). Jenže ani to by neznamenalo, že by všechny finanční instituce na území tohoto států poskytovaly stejnou výši pojistného limitu, protože by zde mohly působit ještě zahraniční pobočky bank, v jejichž domovském státě platí pojistný limit vyšší, než ve státě hostitelském. Aby všechny instituce na území jednoho státu poskytovaly stejnou výši pojistného limitu, musely by ještě pobočky z domovských států s vyšším pojistným limitem než ve státě hostitelském být donuceny (zřejmě také pomocí směrnice) aplikovat pojištění vkladů pouze ve výši pojistného limitu hostitelské země (Key, 1992).

5.3. Období po odstranění záruk

Po odstranění záruk musí dát vlády jasně najevo, že platnost garancí již skončila, byla zavedena opatření pro posílení finančního systému a s další státní pomocí již finanční instituce počítat nemohou (Garcia, 2000b). Nová pravidla disciplinující banky musí být uzákoněna a také efektivně kontrolována a případně sankcionována. Systémy pojištění samy o sobě nejsou konstruovány tak, aby se byly schopny vyrovnat s rozsáhlou finanční krizí. Rozšiřování pojistného krytí během času neklidu

na finančních trzích je krok, který se od původních cílů pojištění vkladů vzdaluje a úplná ochrana drobných vkladatelů je především politické gesto.

Do budoucna je nezbytné věnovat větší pozornost rizikovitosti bank a zaměřit se na rizikově odlišené pojistné, u něhož však rozdíly budou dostatečné, aby měly na chování rizikovějších bank vliv (Groeneveld, 2009), avšak neohrozily jejich životaschopnost. Odlišené pojistné by mělo přimět management bank k důslednějšímu posuzování rizik a přispět tak k zajištění finanční stability (European Commission, 2009c). Protože se pro takto odlišené příspěvky vyjádřila většina expertů během diskuzí, které Komise zorganizovala (European Commission, 2009c), zdá se, že je to cesta, kterou se budou členské státy v nejbližší době ubírat.

V literatuře se často objevuje již zmíněná možnost celoevropského pojistného fondu buď pro všechny banky anebo jen pro ty, které jsou činné na území více států (Bernet, Walter, 2009, Mayes, 2006, Goldberg, Sweeney, Wihlborg 2005). Tyto návrhy jsme již diskutovali v kapitole 3.2.2., nyní ovšem můžeme vzít v úvahu i zkušenosti z doby neklidu na finančních trzích a podrobněji zvážit jednotlivé možnosti. Události předminulého roku zdůraznily rozdílnost jednotlivých systémů pojištění, přiměly členské státy přijmout novelu směrnice z roku 1994 a rozpoutaly diskuze o dalším sbližování dosud velmi rozdílných systémů. Finanční krize byla jakousi zkouškou evropských finančních sítí, systémy pojištění vkladů nevyjímaje. I přes to, že zkouška pro ně nedopadla dobře, zůstáváme ohledně další harmonizace systémů pojištění vkladů velmi skeptičtí, neboť politické, národní a kulturní zájmy budou bránit dalšímu sbližování, které by jistě znamenalo krok k další integraci evropských trhů, ale zasáhlo by do suverenity jednotlivých států, což je v Evropě velmi ožehavé téma. „Celoevropský systém pojištění vkladů by mohl vytvořit další článek, který by vytvářel morální hazard, protože některé systémy pojištění by platily za chyby, které způsobily jiné země“ (European Commission, 2009b, str. 5, překlad autorka).

Proto v současnosti vidíme řešení spíše v zesílení spolupráce mezi státy (stanovením konkrétních postupů a závazných dohod) a mezi orgány finančních záchranných sítí, co se činnosti mezinárodně aktivních bank týče, neboť „získané zkušenosti nám připomněly, že jakmile krize propukne, nezbyvá na stanovení či zpřesnění postupů žádný čas“ (Bernet, Walter, 2009, str. 74, překlad autorka). Vzhledem k mnohdy nedostatečné informovanosti systémů pojištění vkladů o bankách, od kterých vybírají pojistné, se také naskýtá možnost přidružení systémů pojištění vkladů k orgánům dohledu, což by mohlo být velmi přínosné nejenom v případě bank

působící na území více států. Nezbytné je také sblížení alespoň některých předpisů týkajících se reorganizace či likvidace bank, jako je např. kritérium, podle kterého se posuzuje solventnost finančních institucí.

V dlouhodobějším horizontu by samozřejmě byla další harmonizace systémů pojištění vkladů optimálním řešením. Realistické je ovšem pouze sblížení systémů pojištění vkladů v těch bodech, které znemožňují či značně komplikují přesahraníční spolupráci.

Závěr

Pojištění vkladů se během posledních desetiletí stalo neodmyslitelnou součástí finančních záchranných sítí vyspělých ekonomik. Bylo zavedeno ve snaze zajistit finanční stabilitu a poskytnout ochranu drobným vkladatelům. Systémy pojištění vkladů nicméně nejsou všelékem na problémy finančních systémů samotných. V případě, že jsou vhodně navrženy a uzpůsobeny podmínkám dané země, mohou zvyšovat důvěryhodnost bankovních systémů a účinně plnit stanovené cíle. Patříčně uzpůsobené systémy mohou podporovat stabilitu finančních systémů v normálních časech a vypořádat se s úpadky jednotlivých bank. Nejsou ale projektovány tak, aby se vyrovnaly se systematickou krizí. V takových situacích je na všech součástech finanční záchranné sítě podílet se na stabilizaci finančního sektoru a přijmout potřebná opatření.

Nedávná finanční krize otestovala fungování evropských finančních záchranných sítí, systémy pojištění vkladů nevyjímaje. Mnohá z dosavadních opatření se ukázala být nedostatečná. Najevo vyšly nedostatky systémů pojištění vkladů v jednotlivých zemích i neuspokojivá spolupráce orgánů na mezinárodní úrovni. Narychlo přijatá opatření pomohla vyhnout se další ztrátě důvěry, čímž vlády jednotlivých zemí získaly čas potřebný k přípravě záchranných politik. Státy zaváděly garance na všechny či některé druhy vkladů a na jaře 2009 byla novelizována Směrnice o pojištění vkladů.

Nebezpečí zavedených garancí spočívá v tom, že mohou vést ke zvýšení rizika morálního hazardu a v případě, že by státy musely zárukám dostát, také k ohromným fiskálním dopadům. Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovné soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Výsledky empirické analýzy potvrzují vliv garancí na přesuny vkladů mezi členskými státy. Nekoordinovaný postup při zavádění a rušení garancí proto nelze brát na lehkou váhu. Novelizovaná Směrnice o pojištění vkladů se dotýká jen některých charakteristik evropských systémů pojištění vkladů. Dlouhodobé problémy systémů pojištění vkladů na území Evropské unie ovšem neřeší. Bez předem stanovených pravidel, podle kterých by státy během systematických krizí postupovaly, budou i nadále vznikat konflikty mezi orgány finanční záchranné sítě, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni.

Přestože význam či samotná existence institutu pojištění vkladů jsou ze strany některých autorů zpochybňovány, nedá se předpokládat, že se ho státy budou v budoucnu zbavovat. A to ani potom, co finanční krize odhalila některé jeho vady a slabiny. Pojištění vkladů se stalo nedílnou součástí moderní finanční záchranné sítě a otázkou spíše zůstává, jak současné systémy pojištění reformovat, aby mohly co nejlépe sloužit svým cílům a přitom se co nejméně projevovaly jejich nepříznivé doprovodné jevy. Z pohledu Evropské unie je nutné zajistit, aby systémy pojištění vkladů nevytvářely nerovné podmínky na vnitřním trhu a aby byl v dobách neklidu na finančních trzích zaručen koordinovaný postup při změnách limitů, zavádění garancí a při likvidaci či reorganizaci mezinárodně aktivních bank.

Použité zdroje

Použitá literatura:

BALTAGI, B. H. *Econometric Analysis of Panel Data*. 2005.

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS. *Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems*. Bank for International Settlements. June 2009. 20 s.

BECK, T. *The Incentive-Compatible Design of Deposit Insurance and Bank Failure Resolution*. The World Bank. Policy Research Working Paper No. 3043. May 2003.

BERNET, B., WALTER, S. *Design, Structure and Implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme*. SUERF. 2009. ISBN-13: 978-3-902109-50-7.

BRADLEY, Ch. M. *A Historical Perspective on Deposit Insurance Coverage*. FDIC Banking Review. 2000. 25 s.

CECHETTI, S. G. *The supreme series, part 2: Deposit insurance and the lender of last resort*. Bank for International Settlements and CEPR. 2007.

COTTRELL, A., LUCCHETTI, R. *Gretl User's Guide*. 2008

DEMIRGÜC-KUNT, A., HUIZINGA, H. *Market Discipline and Financial Safety Net Design*. Development Research Group, the World Bank, and Department of Economics, Tilburg University and CEPR. 1999. 44 s.

DEMIRGÜC-KUNT, KANE, E. J., LAEVEN, L. *Determinants of Deposit-Insurance Adoption and Design*. 2007. 47 s.

DEMIRGÜC-KUNT, KANE, E. J., LAEVEN, L. *Deposit insurance around the World: Issues of Design and Implementation*. The World Bank. 2008.

EISENBEIS, R.A., KAUFMAN G.G. *Cross-Border Banking: Challenges for Deposit Insurance and Financial Stability in the European Union*. Federal Reserve Bank of Atlanta working paper series. Working paper 2006-15a. January 2007. 53 s.

EUROPEAN COMMISSION. *State aid: Overview of national rescue measures and deposit guarantee schemes*. Brusel. 2008.

EUROPEAN COMMISSION (2009a). *Consultation Document: Review of Directive 94/19/EC on Deposit-Guarantee Schemes (DGS)*. 2009.

EUROPEAN COMMISSION (2009b). *Draft Minutes: Informal Experts Roundtable on Deposit Guarantee Schemes (DGS) on 31 March 2009 in Brussels*. 2009.

EUROPEAN COMMISSION (2009c). *Review of Directive 94/19/EC on Deposit Guarantee Schemes: Summary of the results of the public consultation in spring/summer 2009*. 2009.

EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE (2008a). *Investigating the efficiency of EU Deposit Guarantee Schemes*. 2008.

EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE. *Possible models for risk-based contributions to EU Deposit Guarantee Schemes*. June 2009.

EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE (2008b). *Risk-based contributions in EU Deposit Guarantee Schemes: current practices*. 2008.

EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE. *Scenario Analysis: Estimating the effects of changing the funding mechanisms of EU Deposit Guarantee Schemes*. 2007.

EUROPEAN FORUM OF DEPOSIT INSURERS (EFDI): *Deposit Guarantee Systems: EFDI'S First Report*. Řím. 2006.

EUROPEAN FORUM OF DEPOSIT INSURERS (EFDI): *Report on the scope of cover under national Deposit Guarantee Schemes (DGS): „Deposits“ and „Depositors“*. 2008

FEYEN, E., VITTAS, D. *Blanket Guarantee: Necessary during the Crisis, but What Next?* The World Bank. 2009.

FINANCIAL STABILITY FORUM. *Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems*. September 2001. 60 s.

GARCIA (2000a), G. *Deposit Insurance and Crisis Management*. International Monetary Fund. Working Paper WP/00/57. March 2000. 80 s.

GARCIA (2000b), G. *Deposit Insurance: Actual and Good Practices*. Washington D. C. International Monetary Fund. 2000. ISBN 1-55775-948-0.

GARCIA, G. H., NIETO, M. J. *Banking crisis management in the European Union: Multiple regulators and resolution authorities*. 2005.

GOLDBERG, L. G., SWEENEY, R. J., WIHLBORG, C. *From Subsidiary to Branch Organization of International Banks: New Challenges and Opportunities to Regulators*. 2005.

GROENEVELD, H. *Towards a Balanced Deposit Guarantee System in Europe*. Forum Financier/Revue Bancaire et Financière. 2009.

GROPP, R., VESALA J. *Deposit Insurance, Moral Hazard and Market Monitoring*. European Central Bank. Working Paper No. 302. February 2004. 47 s.

HLAVÁČEK, JIŘÍ. *Systém pojištění vkladů v české republice: Problémy a porovnání s EU*. Příspěvek na workshop IES FSV UK. 24.11.2006.

HOELSCHER, D. S., TAYLOR, M., KLUEH, U.H. *The Design and Implementation of Deposit Insurance Systems*. Washington D.C. International Monetary Fund. 2006. ISBN 1-58906-503-4.

HUIZINGA, H., NICODÈME, G. *Deposit Insurance and International Bank Deposits*. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Economic Paper No. 164. February 2002.

CHU, K. H. *Deposit Insurance and Banking Crises in the Short and Long Run*. Cato Journal, Vol. 23, No. 2. Fall 2003.

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS (2009a). *Deposit Insurance Coverage Discussion Paper*. August 2009. 47 s.

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS (2009b). *Funding of Deposit Insurance Systems Guidance Paper*. May 2009. 37 s.

KEY, J. S. *Deposit-Protection: Issues for an EC Directive*. 1992. ISBN 92-9079-150-0.
KRIMMIGER, M. H. *Deposit Insurance and Bank Insolvency in a Changing World: Synergies and Challenges*. May 2004. 21 s.

LAEVEN, L., VALENCIA, F. *The Use of Blanket Guarantees in Banking Crises*. IMF Working Paper WP/08/250. 2008.

LAEVEN, L. *The Political Economy of Deposit Insurance*. World Bank Policy Research Working Paper 3247. March 2004. 42 s.

MAYES, D. G. *The Role of the Safety Net in Resolving Large Financial Institutions*. Bank of Finland. Paper prepared for the Federal Reserve Bank of Chicago Conference. Fall 2004. 21 s.

MAYES, D. G. *Banking Crisis Resolution Policy-Lessons from Recent Experience: Which element are needed for robust and efficient crisis resolution?* CESinfo Working Paper No.2823. 2009

MAYES, D. G., NIETO, M. J., WALL, L. *Multiple Safety Net Regulators and Agency Problems in the EU: Is Prompt Corrective Action Partly the Solution?* Banco de España. 2008.

MILEVA, E. *Using Arellano-Bond Dynamic Panel GMM Estimators in Stata: Tutorial with Examples using Stata 9.0.* Fordham University. 2007.

MORRISON, A. D., WHITE, L. *Is Deposit Insurance Good Thing, and if So, Who Should Pay for It?* National Centre of Competence in Research Financial Valuation and Risk Management. Working Paper No. 367. June 2006. 26 s.

NIOA, C., MICOSSI, S. *Keep It Simple: Policy Responses to the Financial Crisis.* CEPS. 2009. ISBN 978-92-9079-863-7.

REVENDA, Z. *Centrální Bankovníctví.* Praha. Management Press. 2001. ISBN 80-7261-051-1.

SEIB, CH. *Deposit Insurance Depends on Location: European countries' deposit guarantees vary considerably.* Times Online. 7.10.2008.

http://business.timesonline.co.uk/tol/business/industry_sectors/banking_and_finance/article4894084.ece

SCHICH (2008a), S. *Financial Turbulence: Some lessons regarding Deposit Insurance.* OECD. 2008.

SCHICH (2008b), S. *Challenges Associated with the Expansion of Deposit Insurance Coverage during Fall 2008.* OECD. Paris. February 2009. 20 s.

SCHICH (2009a), S. *Expanded Guarantees for Banks: Benefits, Costs and Exit Issues.* OECD. 2009.

SCHICH (2009b), S. *Expanded Guarantees for Bank Liabilities: Selected issues.* OECD. 2009.

THIES, C. F., GERLOWSKI, D. A. *Deposit Insurance: A History of Failure*. Cato Journal, Vol. 8, No. 3. 1989.

WHEELLOCK, D. C., KUMBHAKER S. C. *Which Banks Choose Deposit Insurance? Evidence of Adverse Selection and Moral Hazard in a Voluntary Insurance System*. The Federal Reserve Bank of St. Louis. Working Paper 1991-05B.

WYPLOSZ, CH. *International Financial Instability*. Graduate Institute of International Studies, Geneva and CEPR, London. July 1998. 36 s.

Internetové zdroje a databáze dostupné v období prosinec 2009 až duben 2010

ABACUS FEDERAL SAVING BANK

<https://www.abacusbank.com/index.asp>

BANK OF JAPAN

www.boj.or.jp

BBC NEWS

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7654647.stm>

CESinfo

www.cesinfo-group.de

DEUTSCHE BUNDESBANK (Monatsbericht Juli 2000)

www.bundesbank.de

EURLEX, Portál umožňující přístup k právu EU (Směrnice č.94/19/ES, Směrnice č.97/9/ES, Směrnice č.2001/24/ES, Směrnice č.2009/14/ES)

<http://eur-lex.europa.eu/>

EUROSTAT

www.europa.eu/eurostat

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA (Stanovisko Evropské centrální banky
2008/C314/01)

www.ecb.eu

GLOBAL FINANCE

<http://www.gfmag.com/archives/27-june2008/413-features.html>

IDNES.CZ

[http://zpravy.idnes.cz/rakouske-volby-vyhral-krajne-pravicovy-populismus-fhx-
/zahranicni.asp?c=A080928_171245_zahranicni_zra](http://zpravy.idnes.cz/rakouske-volby-vyhral-krajne-pravicovy-populismus-fhx-/zahranicni.asp?c=A080928_171245_zahranicni_zra)

KONTO.COM

<http://www.konto.com/einlagensicherung/landesbank/sparkasse.html>

PENÍZE.CZ

<http://www.penize.cz/44664-jak-je-to-s-pojistenim-vkladu-v-ceske-republice>

Informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých zemích Evropské Unie

Stát	Informace o systému pojištění vkladů	Internetová stránka
Belgie	BANKING, FINANCE AND INSURANCE COMMISSION	www.cbfa.be
	DEPOSIT AND FINANCIAL INSTRUMENT PROTECTION FUND	www.protectionfund.be
Bulharsko	BULGARIAN DEPOSIT INSURANCE FUND	www.dif.bg
Česká republika	FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	www.fpv.cz
	ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE	www.czech-ba.cz
Dánsko	THE GUARANTEE FUND FOR DEPOSITORS AND INVESTORS	www.gii.dk
Estonsko	TAGATISFOND	www.tf.ee
Finsko	FEDERATION OF FINNISH FINANCIAL SERVICES	www.fkl.fi
Francie	FOND DE GARANTIE DES DEPÔTS	www.garantiedesdepots.fr
Irsko	IRISH DEPARTMENT OF FINANCE	www.finance.gov.ie
	FINANCIAL REGULATOR: ITS YOUR MONEY	www.itsyourmoney.ie

Itálie	FONDO INTERBANCARIO DI FUTELA DEI DEPOSITI	www.fitd.it
Kypr	CENTRAL BANK OF CYPRUS	www.centralbank.gov.cy
Litva	STATE COMPANY DEPOSIT AND INVESTMENT INSURANCE	www.iidraudimas.lt
Lotyšsko	FINANCIAL AND CAPITAL MARKET COMMISSION	www.fktk.lv
Lucembursko	ASSOCIATION POUR LA GARANTIES DES DEPÔTS LUXEMBOURG	www.agdl.lu
Maďarsko	NATIONAL DEPOSIT INSURANCE FUND OF HUNGARY	www.oba.hu
Malta	DEPOSIT COMPENSATION SCHEME	www.compensationschemes.org.mt
Německo	BUNDESVERBAND ÖFFENTLICHER BANKEN DEUTSCHLANDS BUNDESVERBAND DEUTSCHER BANKEN BUNDESANSTALT FÜR FINANZDIENSTLEISTUNGS AUFSICHT	www.voeb.de www.bdb.de www.bafin.de
Nizozemsko	DE NEDERLANDSHCE BANK	www.dnb.nl
Polsko	BANK GZARANTEE FUND	www.bfg.pl
Portugalsko	DEPOSIT GUARANTEE FUND	www.fgd.bportugal.pt
Rakousko	EINLAGENSICHERUNG DER BANKEN & BANKIERS G. M. B. H.	www.einlagensicherung.at
Rumunsko ²⁵	FONDUL DE GARANTARE A DEPOZITELOR IN SISTEMUL BANCAR	www.fgdb.ro
Řecko	HELLENIC DEPOSIT & INVESTMENT GUARANTEE FUND	www.hdgf.gr
Slovensko	FOND OCHRANY VKLADOV	www.fovsvr.sk
Slovinsko	BANKA SLOVENIJE	www.bsi.si
Španělsko	FONDOS DE GARANTÍA DE DEPÓSITOS	www.fgd.es
Švédsko	INSÄTTINGSGARANTIN	www.ign.se
Velká Británie	FINANCIAL SERVICES COMPENSATION SCHEME FINANCIAL SERVICES AUTHORITY	www.fscs.org.uk www.fsa.gov.uk

²⁵ Pojistný fond Rumunska je uveden pouze pro úplnost, protože internetové stránky nejsou dostupné v angličtině a na dotazy zasláné na uvedený e-mail jsme neobdrželi žádnou odpověď.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vývoj vkladů v zemích, které na podzim 2008 zvedly pojistné limity pouze na 50 000 eur nebo je neupravovaly vůbec (tabulka)

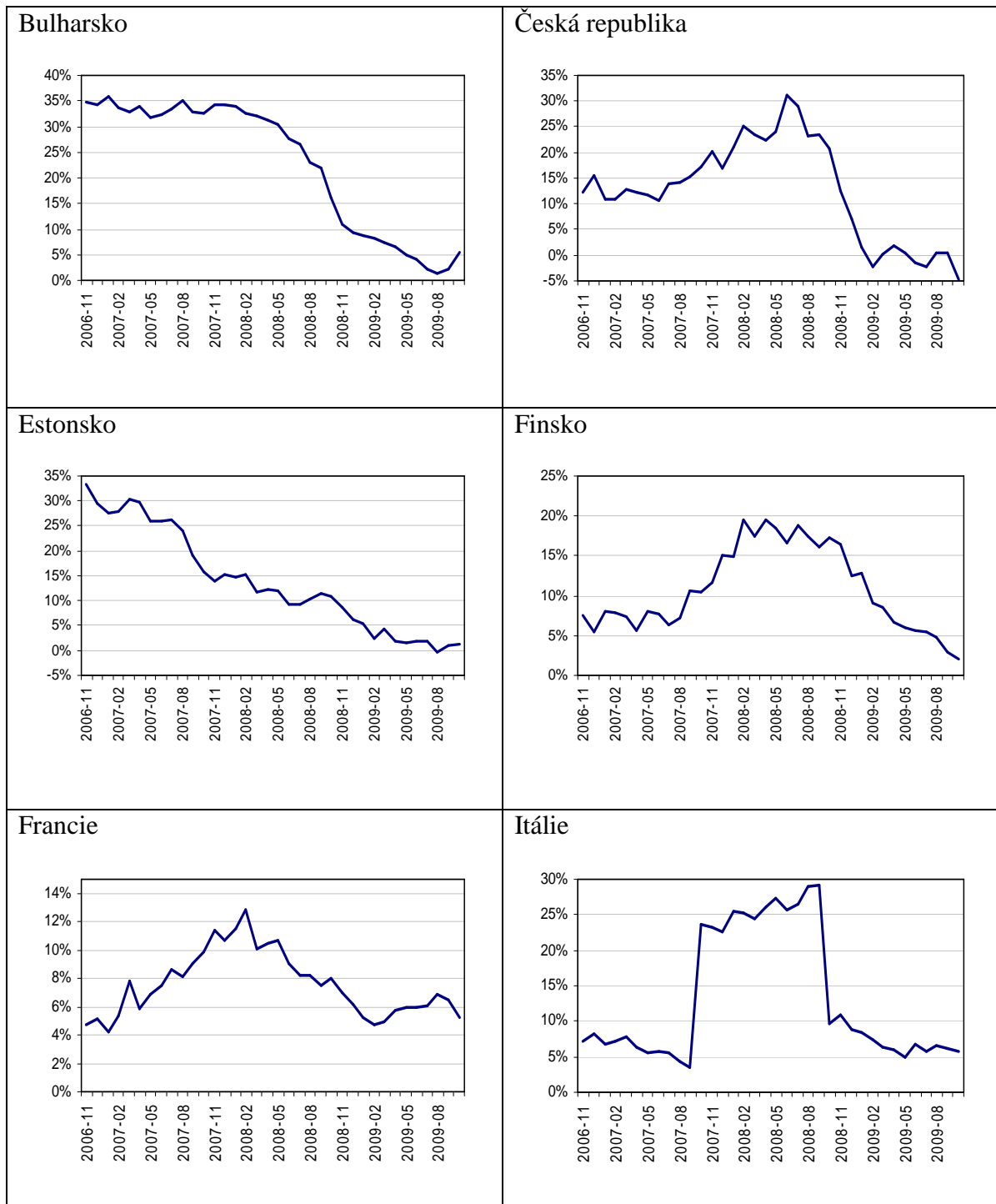
Příloha č. 2: 1-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

Příloha č. 3: 2-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

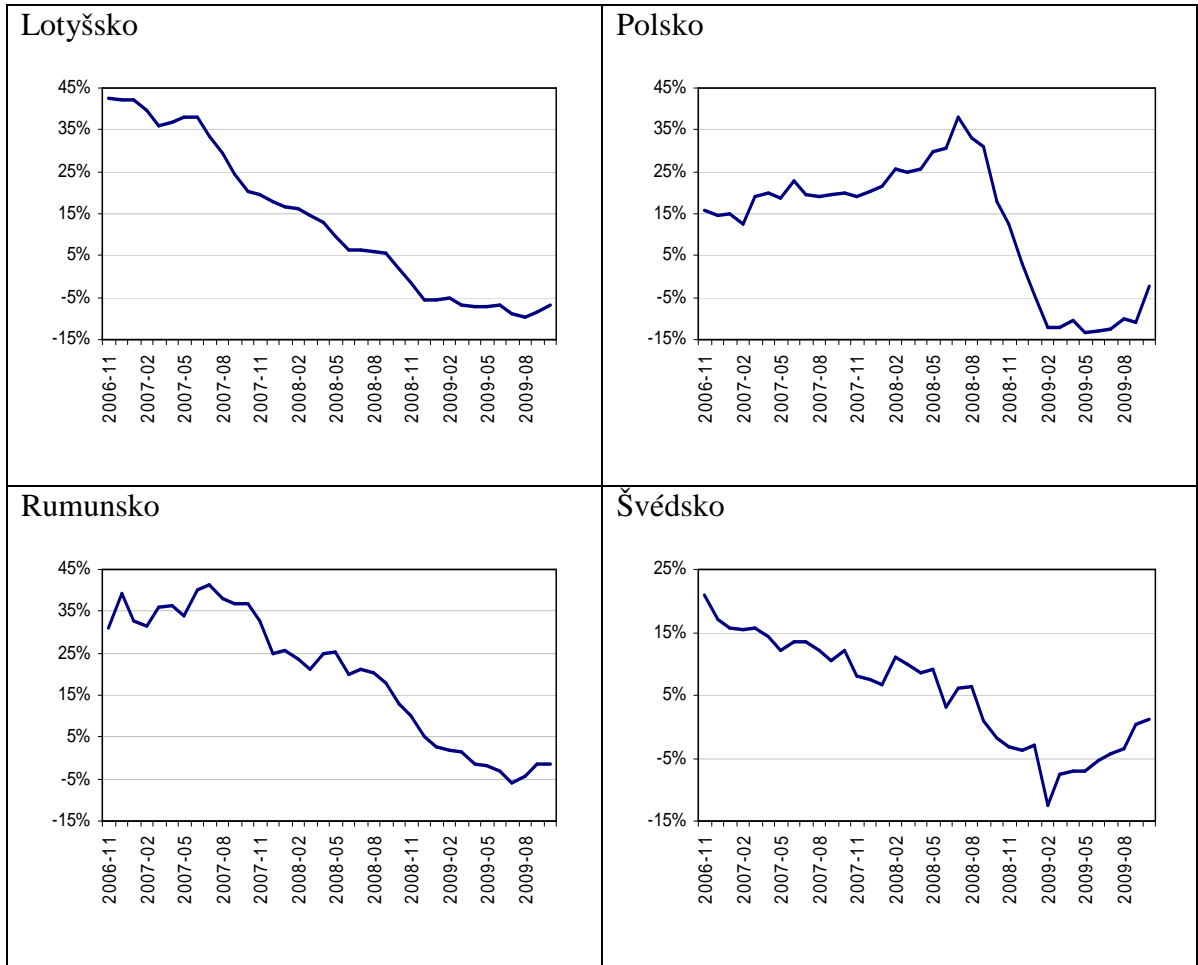
Příloha č. 4: Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008 (IES Working Paper)

Přílohy

Příloha č. 1: Vývoj vkladů v zemích, které na podzim 2008 zvedly pojistné limity pouze na 50 000 eur nebo je neupravovaly vůbec (tabulka)²⁶

²⁶ Není zde uveden graf pro Velkou Británií, který je zobrazen v kapitole 4.2.

Zdroj: Vlastní analýza. Zdroje dat: Evropská centrální banka.

Příloha č. 2: 1-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

Model 1: 1-step Arellano-Bond estimates using 336 observations

Included 21 cross-sectional units

Dependent variable: VKLtempo

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
DVKLtempo(-1)	0,539466	0,0801484	6,731	1,69E-011	***
DVKLtempo(-2)	0,00362917	0,0620747	0,05846	0,9534	
const	0,00136414	0,00107427	1,270	0,2041	
GDPtempo	0,625347	0,146347	4,273	1,93E-05	***
GDPtempo_1	-1,00885	0,239700	-4,209	2,57E-05	***
GDPtempo_2	0,334144	0,118697	2,815	0,0049	***
INTRATEdif	0,00494568	0,00201014	2,460	0,0139	**
INTRATEdif_1	-0,00533985	0,00363768	-1,468	0,1421	
INTRATEdif_2	0,00191839	0,00284856	0,6735	0,5007	
GAR	0,0106453	0,0139810	0,7614	0,4464	
GAR_1	0,0259652	0,0125083	2,076	0,0379	**
GAR_2	-0,0245632	0,0103322	-2,377	0,0174	**

Sum of squared residuals = 0,783286

Standard error of the regression = 0,0491686

Test for AR(1) errors: z = -3,44906 (p-value 0,0006)

Test for AR(2) errors: z = 0,229057 (p-value 0,8188)

Sargan over-identification test:

Chi-square(150) = 240,371 (p-value 0,0000)

Wald (joint) test:

Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)

Příloha č. 3: 2-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

Model 2: 2-step Arellano-Bond estimates using 336 observations

Included 21 cross-sectional units

Dependent variable: VKLtempo

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
DVKLtempo(-1)	0,187365	0,506823	0,3697	0,7116
DVKLtempo(-2)	-0,212369	0,555235	-0,3825	0,7021
const	-0,00731093	0,0141793	-0,5156	0,6061
INTRATEdif	0,00499601	0,00269936	1,851	0,0642 *
INTRATEdif_1	-0,00111104	0,00625284	-0,1777	0,8590
INTRATEdif_2	-0,00246088	0,00750420	-0,3279	0,7430
GAR	0,0128858	0,0110372	1,167	0,2430
GAR_1	0,0389655	0,0166841	2,335	0,0195 **
GAR_2	-0,0109679	0,0413612	-0,2652	0,7909
GDPtempo	0,687766	0,270617	2,541	0,0110 **
GDPtempo_1	-0,946290	0,630781	-1,500	0,1336
GDPtempo_2	0,299748	0,570464	0,5254	0,5993

Sum of squared residuals = 0,640575

Standard error of the regression = 0,0444644

Test for AR(1) errors: $z = -1,06723$ (p-value 0,2859)ok

Test for AR(2) errors: $z = 0,395985$ (p-value 0,6921)ok

Sargan over-identification test:

Chi-square(150) = 10,8252 (p-value 1,0000)ok

Wald (joint) test:

Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)

Příloha č. 4: Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008 (IES Working Paper)

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences
Charles University in Prague

Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008

Veronika Holá
Petr Jakubík

IES Working Paper: 5/2011

Institute of Economic Studies,
Faculty of Social Sciences,
Charles University in Prague

[UK FSV – IES]

Opletalova 26
CZ-110 00, Prague
E-mail : ies@fsv.cuni.cz
<http://ies.fsv.cuni.cz>

Institut ekonomických studií
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova v Praze

Opletalova 26
110 00 Praha 1

E-mail : ies@fsv.cuni.cz
<http://ies.fsv.cuni.cz>

Disclaimer: The IES Working Papers is an online paper series for works by the faculty and students of the Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague, Czech Republic. The papers are peer reviewed, but they are *not* edited or formatted by the editors. The views expressed in documents served by this site do not reflect the views of the IES or any other Charles University Department. They are the sole property of the respective authors. Additional info at: ies@fsv.cuni.cz

Copyright Notice: Although all documents published by the IES are provided without charge, they are licensed for personal, academic or educational use. All rights are reserved by the authors.

Citations: All references to documents served by this site must be appropriately cited.

Bibliographic information:

Holá, V., Jakubík, P. (2011). “Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008” IES Working Paper 5/2011. IES FSV. Charles University.

This paper can be downloaded at: <http://ies.fsv.cuni.cz>

Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008

Veronika Holá*

Petr Jakubík#

* Ernst & Young, s.r.o. and
IES, Charles University Prague
E-mail: veronika.hola@cz.ey.com

European Central Bank and
IES, Charles University Prague
E-mail: petr.jakubik@ecb.int

January 2011

Abstract:

Tato studie se zabývá otázkou, zda nekoordinovaná opatření některých států měnící parametry národních systémů pojištění vkladů zavedená v polovině roku 2008 mohla vést k přesunu vkladů mezi členskými státy Evropské unie. Pozornost je věnována především důsledkům zavedení neomezené výše pojistných limitů a možnému přesunu vkladů do zemí, které je zavedly. Detailně jsou rozebrány změny z podzimu 2008 a novelizovaná Směrnice o pojištění vkladů. Provedená empirická analýza naznačuje vliv zavedených garancí na tempa růstu vkladů v jednotlivých zemích. Studie se dále soustřeďuje na důsledky zavedených opatření a posuzuje možnosti budoucího vývoje.

Keywords: pojištění vkladů, pojistný limit, Evropská unie, státní garance, finanční krize, morální hazard

JEL: G01, G21, G38

Acknowledgements:

Uvedené výsledky, jejich interpretace a závěry, jsou názory autorů a nemusí se nutně shodovat s názory uvedených institucí. Tato práce byla podporována výzkumným záměrem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MSM-T 0021620841, Grantovou agenturou Karlovy univerzity GAUK 2009/47509 a Grantovou agenturou České republiky GAČR 403/10/1235.

Úvod

V dobách finanční nestability roste zájem o institut pojištění vkladů. To potvrdily i nedávné události na finančních trzích, kdy změny systémů pojištění vkladů posloužily jako jedno z klíčových opatření. Globální finanční krize byla pro systémy pojištění vkladů zatěžkávací zkouškou, která prověřila jejich funkčnost v období prudkého poklesu důvěry v národní bankovní systémy. Od vzniku systémů pojištění vkladů v jednotlivých zemích uplynula dlouhá doba, aniž by došlo k jejich zásadnější revizi. Mezitím se zvýšila integrace finančních trhů a vzrostl počet finančních institucí působících na území více států. Naskytla se otázka, zda mohou systémy pojištění vkladů navržené původně pouze podle charakteristik národních trhů fungovat i za těchto nových podmínek. Čerstvé události naznačily nutnost určitých modifikací.

Situace v Evropské unii je specifická tím, že národní systémy pojištění vkladů členských států podléhají minimální harmonizaci. Některé jejich základní charakteristiky jsou upraveny směrnici, v ostatních rysech se však velmi odlišují. A právě odlišnosti neupravené či nedostatečně upravené směrnici Evropské unie jsou předmětem našeho zájmu. V roce 2009 prošla Směrnice o pojištění vkladů prvními změnami od roku 1994, kdy vstoupila v platnost. V současné době probíhá diskuze o dalším možném sblížení národních systémů. Situace v Evropské unii je v mnoha ohledech velmi zmatečná. Drobní vkladatelé institutu pojištění příliš nerozumí, k čemuž přispívá především rozdílný přístup k pobočkám a dceřiným společnostem evropských bank. Liší se výše pojistných limitů a druhy pojištěných vkladů, některé evropské státy stále aplikují záruky na vklady zavedené na podzim roku 2008. To vytváří nerovné podmínky na společném vnitřním trhu. Systémům pojištění vkladů se věnujeme především v těchto ohledech a v širším kontextu finančních záchranných sítí se snažíme identifikovat nejpalčivější problémy současného uspořádání. Práce je strukturována do čtyř základních kapitol a zakončena závěrečným shrnutím. První kapitola obsahuje stručný přehled literatury týkající se pojištění vkladů a uvádí zdroje, se kterými pracujeme. Druhá kapitola se věnuje systémům pojištění vkladů v Evropské unii. Nejprve zkoumá jejich vývoj, poté se zabývá zvyšováním limitů a zaváděním garancí na podzim roku 2008. Obsahem třetí kapitoly je empirická analýza. Ta se zaměřuje na možné přesuny vkladů mezi členskými státy z titulu zavedených záruk na vklady. Čtvrtá kapitola shrnuje dopady zavedených opatření a definuje naléhavé otázky budoucího směřování systémů pojištění vkladů v Evropě. Poslední kapitola pak shrnuje závěry této studie.

1. Přehled související literatury a zdrojů

Současné zdroje literatury týkající se pojištění vkladů je možné rozčlenit do několika více či méně spolu souvisejících skupin. Tyto skupiny se liší pojetím pojištění vkladů především s ohledem na šíři kontextu, metodu výzkumu a zdroje dat.

První okruh literatury tvoří instrukce vytvořené mezinárodními organizacemi. Ty si kladou za cíl poskytnout jasný a přehledný souhrn mezinárodně využívané praxe systémů pojištění vkladů. Jsou určeny jak pro státy, které zamýšlejí systémy pojištění vkladů zavést, tak pro státy, které se rozhodly z nějakých důvodů své systémy reformovat. Zdrojem informací jsou praktické zkušenosti jednotlivých zemí, často získávané např. na základě dotazníků. Výsledkem jsou manuály vycházející z konkrétní osvědčené praxe. Mnohdy je zdůrazňována potřeba nespolehat se jen na zkušenosti jiných států, ale nutnost zaměřit se zejména na požadavky dané země s ohledem na stav její ekonomiky či institucionálního prostředí. Součástí některých publikací jsou i statistické přílohy dokumentující situaci v jednotlivých zemích. Mezi nejnovější literaturu tohoto druhu patří základní principy publikované Bankou pro mezinárodní platby a Mezinárodní asociací pojistitelů vkladů (Basel Committee on

Banking Supervision, International Association of Deposit Insurers, 2009a). Podobné studie vydává také Světová banka, Evropské fórum pojistitelů, Mezinárodní měnový fond či Fórum finanční stability.

Druhý okruh literatury se zaměřuje na systémy pojištění vkladů v širším kontextu finančních záchranných sítí či krizového managementu. Liší se v tom, co jednotliví autoři do finančních záchranných sítí zahrnují a jakou roli každému z jednotlivých opatření přiřkládají. Schich (2008a) nebo Hoelscher, Taylor, Klueh (2006) zmiňují pojištění vkladů, důslednou bankovní regulaci a dohled, funkci věřitele poslední instance a postup při likvidaci či reorganizaci problémové finanční instituce. Rozsáhlá část soudobé literatury se v souvislosti s pojištěním vkladů věnuje rychlému vyřešení situace v případě úpadku bank, a to nejen co se odškodnění vkladatelů týče, ale i z hlediska rozdílných právních úprav v jednotlivých zemích a problémů, které s právními odlišnostmi v případě likvidace banky působící ve více státech souvisí. Např. Krimmiger (2004) se zaměřuje na nesoulad mezi sblížením regulace finančních subjektů a naprosto rozdílnými právními rámci, v kterých tyto subjekty působí. Existuje totiž pouze minimum mezinárodně uznávaných pravidel uplatňovaných v případech, kdy se finanční instituce působící ve více zemích stane nesolventní. Do této skupiny literatury patří jak práce teoretické (např. Morrison, White, 2006) a analyticko deskriptivní (např. Mayes, 2004), tak i některé empirické výzkumy. Demirgüç-Kunt a Huizinga (1999) ve své práci docházejí na základě ekonometrické analýzy k závěru, že vysoké limity pojištění vkladů a systémy, které jsou explicitní¹ a vládou financované, snižují tržní disciplínu. To je ale v rozporu s výsledky analýzy autorů Groppa a Vesaly (2004), ze které plyne, že explicitní pojištění vkladů tržní disciplínu naopak zvyšuje. Obě dvojice testují své hypotézy na jiných skupinách států, ale i tak je zřejmé, že výsledky empirických analýz v této oblasti nejsou prozatím jednoznačné. Hoelscher, Taylor a Klueh (2006) srovnávají větší množství empirických analýz k tomuto tématu a vyvozují, že systém pojištění vkladů je pouze součástí širší záchranné finanční sítě, a zpochybňují možnost zkoumat ho nezávisle na dalších opatřeních. Tyto práce poukazují na fakt, že samotné pojištění vkladů není všelékem a že může dobře a efektivně fungovat pouze tehdy, pokud se lze spolehnout na další opatření v systému finanční záchranné sítě.

Do třetí skupiny literatury patří práce, které se zabývají konkrétními systémy pojištění vkladů v jednotlivých zemích či srovnáním systémů v několika státech. Zaměřují se na konkrétní znaky daných systémů, důsledky jejich změn, důvody jejich selhání či na celkový historický vývoj. Některé práce jsou čistě popisné (např. Bradley, 2000, Thies, Gerlowski, 1989), další si kladou za cíl ověřit hypotézy na konkrétních datech. Wheelock, Kumbhakar (1995) ve své analýze nacházejí důkazy existence morálního hazardu i nepříznivého výběru po zavedení dobrovolného systému pojištění vkladů v americkém státě Kansas v letech 1909-1929. Užitečné srovnání pak ve své práci provedl Beck (2003), který srovnával systémy Německa, Brazílie a Ruska, tedy tři naprosto rozdílně vyspělé státy, s odlišnou stabilitou finančních systémů a institucionálními podmínkami. Výsledkem je zjištění, že při stanovení vhodného systému pojištění vkladů pro danou zemi je nutné vzít v úvahu všechny relevantní charakteristiky státu (jako jsou institucionální podmínky, makroekonomické charakteristiky, struktura bankovního sektoru, další součásti finanční záchranné sítě, právní vyspělost, vynutitelnost práva apod.) a není možné v jedné zemi dobře fungující model jednoduše aplikovat na jiný rozdílně vyspělý stát.

¹ Explicitní pojištění vkladů je založeno na předem určených pravidlech ukotvených v zákonech, kde jsou přesně specifikovány výše, rozsah a podmínky vyplacení vkladů v případě úpadku banky. Aplikuje-li stát explicitní pojištění vkladů, platí banky jasně určené pojistné. Existuje-li naopak pouze implicitní pojištění, nejsou dopředu určena žádná pravidla a o případné výplatě a o tom, zda bude vůbec uskutečněna, se rozhoduje až tehdy, když se konkrétní finanční instituce dostane do nesnází (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006).

Další skupina literatury se zaměřuje na situaci v Evropské unii, kde jsou systémy pojištění vkladů částečně harmonizovány. Evropská situace je typická tím, že všechny členské státy musely zavést systémy pojištění vkladů a tyto systémy se v minimálních charakteristikách daných evropskou legislativou shodují. Autoři se zaměřují na sporné body této harmonizace, především na problémy vznikající z rozdílných systémů (výše limitů pojištění, jiný rozsah pojištění apod.) při činnosti finančních institucí na území více členských států (např. Mayes 2004, Eisenbeis, Kaufman, 2007). Změnám v souvislosti s navýšením limitů v roce 2008 se věnuje např. Schich (2008a). Garance a jejich účinnost během bankovních krizí zkoumají Laeven a Valencia (2008).

Aktuální informace o systémech pojištění v EU je však možné najít pouze na internetových stránkách jednotlivých pojistných fondů či jiných agentur, které systém pojištění vkladů v dané zemi spravují. Tyto stránky proto slouží jako hlavní zdroj informací o současných charakteristikách jednotlivých systémů. Mnohé studie je možné najít také na stránkách Evropské komise. K přístupu k evropské legislativě je používán portál Eurlax.

Další práce k tématice pojištění vkladů není možno jednoznačně přiřadit do žádné z předcházejících skupin. Zajímavá je práce Laevena (2004), který pracuje s modelem politické ekonomie. Výsledky jeho ekonometrické analýzy podporují hypotézu, že soukromé zájmy jsou signifikantní vysvětlující proměnnou pro rozsah pojištění vkladů v dané zemi. Pojištění vkladů je vyšší v zemích, kde jsou hojně zastoupeny špatně kapitalizované, a tedy rizikovější banky. Několik málo prací se věnuje tomu, nakolik rozdíly mezi systémy pojištění vkladů ovlivňují toky vkladů nebankovních subjektů mezi zeměmi. Vyšší limity pojištěných vkladů, nižší sazby pojistného a širší pojetí pojištění (ve smyslu zahrnutí více druhů vkladů) by totiž mělo být pro vkladatele přitažlivější. Huizinga a Nicodème (2002) testují tuto hypotézu na datech Banky pro mezinárodní platby a jejich výsledky potvrzují, že systémy s explicitním pojištěním vkladů, spoluúčastí, s nízkou sazbou pojistného a soukromou správou systému jsou pro mezinárodní nebankovní vkladatele přitažlivější. Huizingova a Nicodèмова (2002) práce slouží jako inspirace pro empirickou část této studie.

Informace jsou ale výběrově čerpány ze všech uvedených okruhů literatury. Především starší údaje o systémech pojištění vkladů byly čerpány ze souhrnných tabulek, které jsou často přílohami odborných prací. V některých případech jsme od systémů pojištění vkladů obdrželi informace také jako odpovědi na e-mailem zaslané dotazy. Ostatní data (hrubý domácí produkt, úrokové míry, výše vkladů) jsou získána z volně dostupné databáze Eurostat anebo z webových stránek Evropské centrální banky.

2. Pojištění vkladů v Evropské unii a jeho vývoj v souvislosti s finanční krizí

2.1. Sbližování systémů pojištění v EU (Směrnice č. 94/19/ES)

Do roku 1994 nebyly charakteristiky pojištění vkladů v rámci evropské legislativy nijak řešeny. První doporučení ze strany Evropské komise přišlo v roce 1986 (Bernet, Walter, 2009), ale trvalo další osm let, než byla přijata příslušná směrnice. Již před rokem 1994 však byly v téměř všech tehdejších členských zemích zavedeny národní systémy pojištění vkladů. Fungování těchto systémů však vycházelo pouze z tradic a podmínek dané země. Roky založení fondů pojištění vkladů v jednotlivých státech EU uvádí následující Tabulka 1.

Tabulka 1: Roky založení fondů pojištění vkladů v zemích EU

Německo	1966	Dánsko	1988	Litva	1996
Finsko	1969	Irsko	1989	Rumunsko	1996
Belgie	1974	Lucembursko	1989	Švédsko	1996
Španělsko	1977	Portugalsko	1992	Bulharsko	1998
Nizozemsko	1979	Řecko	1993	Estonsko	1998
Rakousko	1979	Maďarsko	1993	Lotyšsko	1998
Francie	1980	Česká republika	1994	Kypr	2000
Velká Británie	1982	Polsko	1995	Slovinsko	2001
Itálie	1987	Slovensko	1996	Malta	2003

Zdroj: Hoelscher, Taylor, Klueh (2006)

Nové státy Evropské unie začaly systémy pojištění zavádět od poloviny 90. let, přičemž je konstruovaly tak, aby vyhovovaly požadavkům evropské Směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů.² Systémy ve starých členských státech musely být modifikovány.

Cílem směrnice bylo posílit stabilitu bankovní soustavy a zajistit ochranu věřitelů. Definovala pojmy jako vklad, společný účet, úvěrová instituce či pobočka. Stanovila, že souhrn všech vkladů vkladatele u téže úvěrové instituce musí být pojištěn do výše 20 000 eur. Toto pojištění mohlo být dle směrnice omezeno na určité procento z výše vkladů, to však muselo představovat nejméně 90 % všech vkladů, pokud částka, jež měla být vyplacena z pojištění, nedosáhla 20 000 eur. Z ochrany byly vyjmuty vklady uskutečněné úvěrovými institucemi, vklady související s trestnou činností a vklady, na které se vztahuje definice vlastního kapitálu úvěrových institucí. Členské státy mohly vyjmout další vkladatele nebo vklady, uvedené v příloze směrnice. V tomto seznamu lze najít např. anonymní vklady, vklady finančních institucí, vklady pojišťoven, států, krajských či regionálních orgánů, vklady ředitelů a vedoucích pracovníků úvěrových institucí apod. (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

Směrnice se také zaměřila na problematiku bank působících ve více státech. Banka se řídí systémem pojištění a regulací státu ve kterém získala licenci. Vzhledem k tomu, že směrnice stanovila pouze minimální limit pojištění, mohly si státy s vyšší ochranou své limity ponechat. To však v případě bankovní pobočky působící v jiném než svém domovském státě znamená, že může čelit jiným soutěžním podmínkám, než ostatní banky v hostitelské zemi. Protože vklady u pobočky zahraniční banky licencované v některém z ostatních států EU již jsou pojištěny tak, že splňují minimální požadavky stanovené Směrnicí 94/19/ES, nemůže být pobočka nucena přijmout pravidla hostitelské země (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

To, že pobočky působící na území hostitelského států podléhají systému pojištění vkladů domovské země, se zdá být logické. Pobočky jsou právně součástí úvěrové instituce a jejich solventnost a likvidita nemůže být oddělena (EURLEX, Směrnice č. 2001/24/ES). Domácí

² V roce 1997 byla přijata také Směrnice o systémech pro odškodnění investorů (EURLEX, Směrnice č. 97/9/ES) a v některých státech jsou systémy pojištění vkladů a pojištění investorů (a případně i jejich prostředky) spravovány v rámci jedné právnické osoby (European Commission, Joint Research Centre, 2008).

vkladatelé při pohybu po členských státech navíc předpokládají, že pobočka jejich banky v jiné zemi bude mít pojištěné vklady ve stejném rozsahu, jaký nabízí domovská instituce (International Association of Deposit Insurers, 2009a). Pokud je ale ochrana v hostitelské zemi vyšší či většího rozsahu než v její domácí zemi, může se pobočka rozhodnout pro dodatečnou ochranu vyplývající ze systému pojištění hostitelské země (za předpokladu, že přijme a bude splňovat podmínky tohoto systému). Tím mohou pobočky nabídnout svým vkladatelům stejnou ochranu, jakou nabízejí systémy zemí, v nichž se nacházejí (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

Aby se předešlo možným nejasnostem vyplývajících z odškodnění vkladatelů v případě pobočky působící v hostitelské zemi, která se rozhodla pro dodatečnou ochranu vkladů, definovala směrnice také rozdělení odpovědnosti mezi systémy pojištění v domovské a hostitelské zemi. Z důvodu usnadnění výpočtu doplňkového pojistného, může systém hostitelského členského státu předpokládat, že jeho závazek je za všech okolností omezen na rozdíl mezi výší pojištění, které poskytuje, a výší pojištění poskytovaného domovským členským státem, bez ohledu na to, zda domovský členský stát ve skutečnosti vyplatí nějakou náhradu za vklady uložené na území hostitelského státu (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES). Pro pobočky zřízené úvěrovou institucí, která má sídlo mimo Společenství, mohou členské státy stanovit, že se tyto pobočky musí připojit k systému pojištění vkladů hostitelského státu (EURLEX, Směrnice č. 94/19/ES).

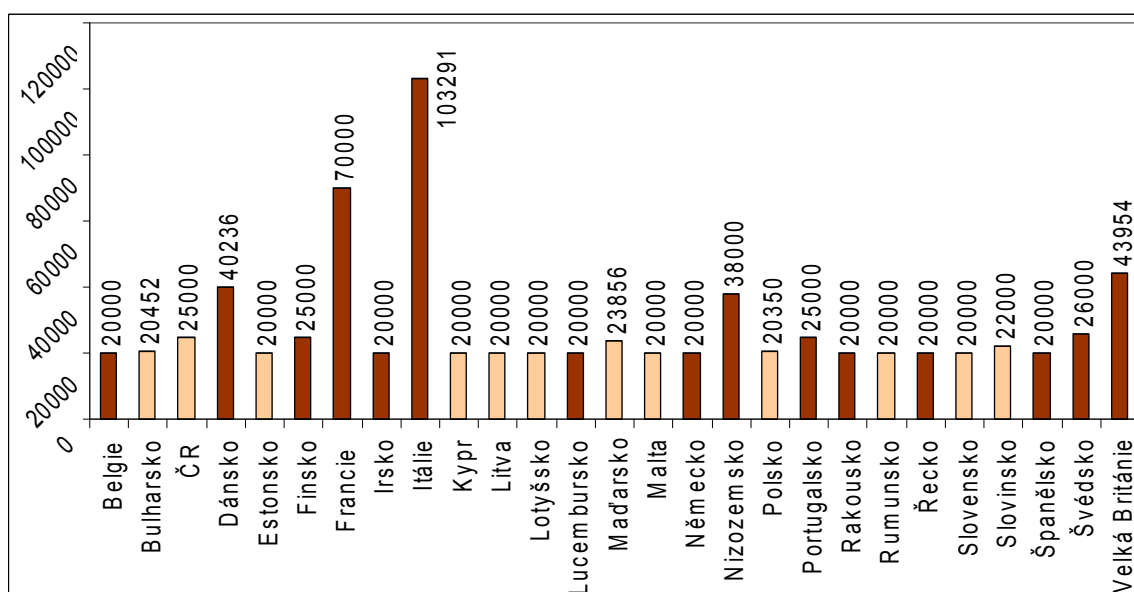
2.2. Pojistné krytí

Systémy pojištění vkladů v zemích EU se v letech 2000-2008 příliš neměnily. Nově byly systémy zavedeny pouze na Kypru (v roce 2000), ve Slovinsku (v roce 2001) a na Maltě (v roce 2003) (Hoelscher, Taylor, Klueh, 2006). Nejvíce docházelo ke změnám u systémů nově přístupujících zemí, protože musely splňovat požadavky Směrnice č. 94/19/ES. Jejich pojistné limity byly proto postupně zvyšovány a měnil se rozsah pojistného krytí. Staré členské státy kromě Velké Británie a Nizozemska své limity neupravovaly.³

Srovnání maximálních limitů výplaty zákonného pojištění v zemích EU v roce 2008 zobrazuje následující Graf 1. Je nutné zdůraznit, že se opravdu jedná o maximální limity výplaty (payout limits) a ne o limity před uplatněním spoluúčasti (coverage levels). K nedorozumění ohledně těchto dvou konceptů dochází i na úrovni členských států (European Commission, Joint Research Centre, 2007) a bohužel ani v rámci některých prací nejsou pojmy striktně odděleny. Staré členské státy jsou v grafu označeny tmavší barvou.

³ V některých státech kromě zákonného pojištění vkladů fungovalo a funguje také dobrovolné pojištění. A tak např. v Německu, Rakousku a Velké Británii jsou někteří klienti pojištěni i prostřednictvím soukromých pojišťoven. Dále uváděné údaje dobrovolné pojištění nezahrnují, pracujeme pouze se zákonným pojištěním, i když konečné pojistné krytí může být z důvodu dobrovolného pojištění vyšší.

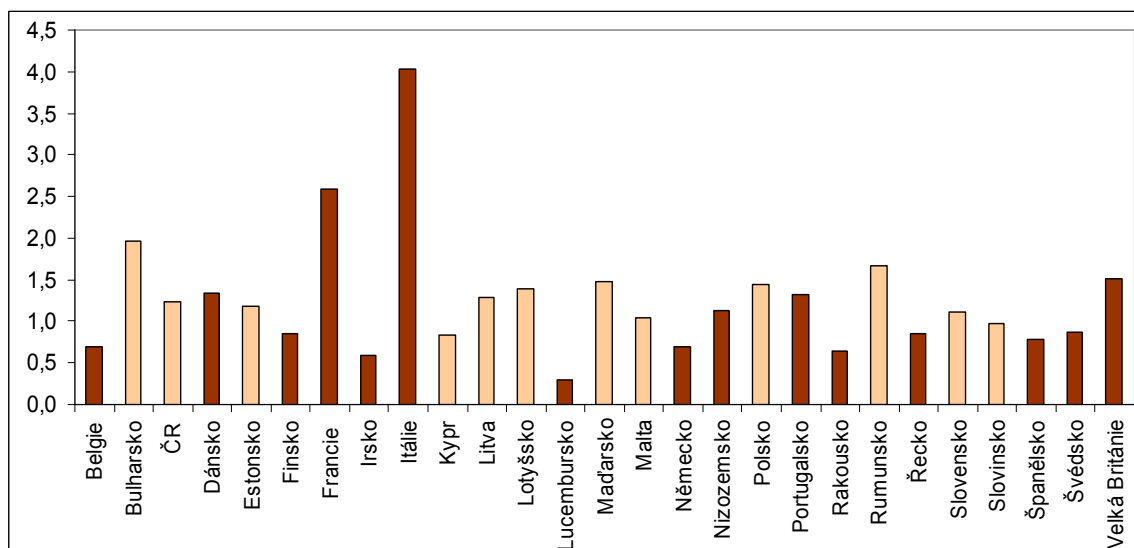
Graf 1: Limity výplaty pojistného krytí v zemích EU v polovině roku 2008 (v EUR)

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, CESinfo, Schich, 2008a.

Před změnami systémů pojištění na podzim roku 2008 měly nejvyšší limity výplaty Itálie (103 291 eur) a Francie (70 000 eur), nadprůměrné platily také ve Velké Británii (43 954 eur), v Dánsku (40 236 eur) a v Nizozemí (38 000 eur). Limity ostatních států se pohybovaly v rozmezí od 20 000 do 26 000 eur. Kromě výše limitů samotných je však zajímavé i porovnání limitů vzhledem k hrubému domácímu produktu na obyvatele, které pro rok 2008 zobrazuje Graf 2. Staré členské státy jsou opět označeny tmavší barvou.

Graf 2: Limity pojistného krytí ku HDP na obyvatele v roce 2008 (před změnami limitů)

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění, CESinfo, Eurostat, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a, vlastní propočty.

I v tomto porovnání zůstává Itálie a Francie na špičce. Mezi státy vykazující nadprůměrné pojistné krytí ku hrubému domácímu produktu na hlavu ale nyní patří mnoho nových členských států: Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko. Nebýt minimální hranice limitu upravené Směrnicí č. 94/19/ES, pojistné limity nově přistoupivších států by pravděpodobně zůstaly na nižší úrovni.

Kromě výše pojistných limitů rozhoduje o celkovém pojistném krytí také to, jaké druhy vkladů jsou pojištěny. Zpráva pracovní skupiny Evropského fóra pojistitelů z roku 2008 uvádí, že i když mezi státy existují rozdíly, co se uplatňování výjimek povolených Směrnicí č. 94/19/ES týče, nejsou rozdíly v rozsahu pojistného krytí výrazné. Protože se v jednotlivých státech liší životní úroveň obyvatel, je ospravedlnitelný i rozdílný rozsah pojistného krytí (EFDI, 2008). Problematické však může být pojetí pojmu „vklad“, protože v některých případech je hranice mezi vkladem a investicí nejasná. Investice jsou sice také pojištěny (dle Směrnice o systémech pro odškodnění investorů), ale rozdílné pojetí zhoršuje srovnatelnost dat (EFDI, 2008). Sama Směrnice č. 94/19/ES navíc nechává prostor k poměrně kreativnímu výkladu některých výjimek, takže i v případě, kdy státy uplatňují stejné výjimky a pojištěny by tedy měly být stejné druhy vkladů, se může výsledné pojistné krytí jednotlivých členských států lišit. Pracovní skupina Evropského fóra pojistitelů proto Komisi doporučila dobrovolné výjimky jasněji interpretovat (EFDI, 2008).

2.3. Financování a administrace systémů pojištění vkladů

Podíváme-li se dále na financování systémů pojištění vkladů v EU, zjistíme, že u žádného systému se v letech 2000-2008 způsob financování nezměnil. Převážná většina členských států se spoléhá na financování ex ante (Belgie, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Portugalsko, Rumunsko,⁴ Řecko, Slovensko, Španělsko, Švédsko). U pěti států se jedná o financování ex post (Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko a Slovinsko) a ve zbylých pěti zemích funguje smíšené financování (Dánsko, Polsko, Kypr, Velká Británie, Malta).

Ani administrace systémů pojištění není v zemích EU jednotná. Nalezneme jak veřejnoprávní, tak čistě soukromé varianty. V případě Irska, Nizozemska, Portugalska a Slovinska tento institut spravují centrální banky. K centrální bance je pojistný fond částečně přidružen také v Dánsku, Lotyšsku a ve Španělsku. Orgány dozoru spravují systém pojištění v Belgii, Finsku a Německu (Garcia, Nieto, 2005). V České republice funguje Fond pojištění vkladů jako samostatná právnická osoba. Je řízen pětičlennou správní radou, kterou jmenuje a odvolává ministr financí. Nejméně jeden člen je jmenován z řad zaměstnanců České národní banky a nejméně dva z řad členů představenstva bank. Funkční období členů správní rady je pětileté, každý rok je jmenován jeden nový člen (Fond pojištění vkladů).

2.4. Zvyšování limitů a zavádění garancí v EU

Obavy z možného šíření systémového rizika v Evropské unii se rozšířily po pádu banky Lehman Brothers v září 2008. S prohlubující se krizí a zvyšující se nejistotou většina evropských států kromě vydatné podpory likvidity přistoupila také k rozšíření pojištění vkladů, aby zabránila hromadným výběrům vkladů velkých vkladatelů (Feyen, Vittas, 2009). Členské státy v otázce rozšiřování pojištění vkladů postupovaly nejprve jednotlivě, ale zvyšující se nervozita v září a říjnu 2008 je přiměla, aby začaly jednat také společně. Na začátku října 2008 se ministři financí států EU dohodli na zvýšení minimálních limitů na 50 000 eur a novelizaci Směrnice o pojištění vkladů, ke které došlo v březnu 2009. Kromě zvýšení původního minimálního limitu na 50 000 eur bylo naplánováno i další zvýšení z 50 000 na 100 000 eur do 31.12.2010. To bylo vázáno na stanovisko Evropské komise (EURLEX, Směrnice č.2009/14/ES). Záporný posudek se nám na stránkách Komise nepodařilo najít, je tedy pravděpodobné, že toto další zvýšení bude od všech členských států vyžadováno do konce roku 2010.

⁴ V případě některých zemí není zařazení jednoznačné, a tak např. Evropská komise řadí Rumunsko do skupiny financované smíšeně (European Commission, Joint Research Centre, 2007), ale Bernet a Walter (2009) do skupiny financované ex ante.

Dle dohody zvedly pojistné limity na podzim roku 2008 všechny státy, jejichž limity byly dříve nižší než 50 000 eur. I přes novou úpravu legislativy se rozsah opatření jednotlivých zemí velmi liší, protože na evropské úrovni byla sjednocena pouze některá ustanovení a stejně jako ve směrnici z roku 1994 se jedná především o minimální limit pojistného krytí. Některé země se na podzim roku 2008 rozhodly zvýšit limity rovnou na 100 000 eur, jiné zvolily plné krytí určitých typů vkladů. Svě limity zvedly všechny státy Evropské unie kromě Itálie a Francie. Itálie i Francie ale už dříve zavedly limity převyšující novou minimální úroveň ve výši 50 000 eur, Itálie ve výši 103 291 eur, Francie ve výši 70 000 eur, přičemž evropský průměr v polovině roku 2008 činil 28 264 eur. Původní limity před změnami na podzim roku 2008 a nové limity po těchto změnách jsou uvedeny v příloze č. 2, příloha č. 3 pak uvádí přehled záruk na vklady zavedených v reakci na finanční krizi.

3. Empirická analýza

3.1. Možné důvody pro přesuny vkladů

Pokud na trzích panuje nejistota a zvyšuje se riziko úpadku některé banky, dá se předpokládat, že zavede-li některý stát vyšší limity (či plné pojištění vkladů), budou vkladatelé, jejichž vklady jsou vyšší než pojistné limity, své peníze přesouvat do subjektů podléhajících vyššímu (či úplnému) pojistnému krytí. Tyto subjekty mohou být v jiných členských státech nebo se může jednat o pobočky zahraničních bank v dané členské zemi.

Přesuny vkladů jsou tím pravděpodobnější, čím nižší jsou transakční náklady a pokud nemusí docházet ke konverzi měny a nehrozí tedy kurzové riziko. Větší pravděpodobnost přesunů je tudíž mezi zeměmi evropské měnové unie (Schich, 2008b). Ačkoli je možné mít vklad vedený v eurech i v zemi mimo Eurozónu, státy mohou mít (a ve většině případů z důvodu kurzového rizika mají) uzákoněno vyplácení pojistných náhrad ve své domácí měně (Financial Stability Forum, 2001). Transakční náklady se vztahují především k vyšším poplatkům za bankovní služby (Schich, 2008b). Určitou roli může hrát také výška srážkové daně (Huizinga, Nicodème, 2002).

U velkých vkladatelů (jako jsou velké právnické osoby či jiné finanční instituce) je pravděpodobnější, že se rozhodnou své vklady přesunout do banky, u které jsou vklady plně pojištěny (Schich, 2008b). To proto, že jejich částky běžně převyšují pojistné limity (pokud vůbec jejich vklady v dané zemi do kategorie vkladů, na které se pojištění vztahuje, spadají). Je ale možné, že své úspory budou přesouvat i fyzické osoby, protože v jiné zemi nebo pobočce banky z jiné země může být pojistné krytí vyšší. Dalším důvodem přesunů může být obava, že by se vkladatelé ke svým penězům nemuseli v případě úpadku banky po určitou dobu dostat. Podle směrnice č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů by mělo být odškodnění vyplaceno do tří měsíců. Dle nové úpravy je sice lhůta snížena na 20 pracovních dní, ale data, se kterými pracujeme, se vztahují k původní úpravě.

Laeven a Valencia (2008) ve své empirické analýze docházejí k závěru, že při zavedení garancí klesá výše zahraničních závazků bank podléhajících garanci, tito autoři ale uvažují jednotlivé bankovní krize v jednotlivých státech a ne rozsáhlou finanční krizi, ze které se nyní evropské státy zotavují. Navíc analyzují bankovní krize v různých částech světa, od kterých se Evropa v mnoha ohledech liší. Především tím, že zde existuje legislativa zajišťující rovné zacházení s věřiteli ze všech zemí.

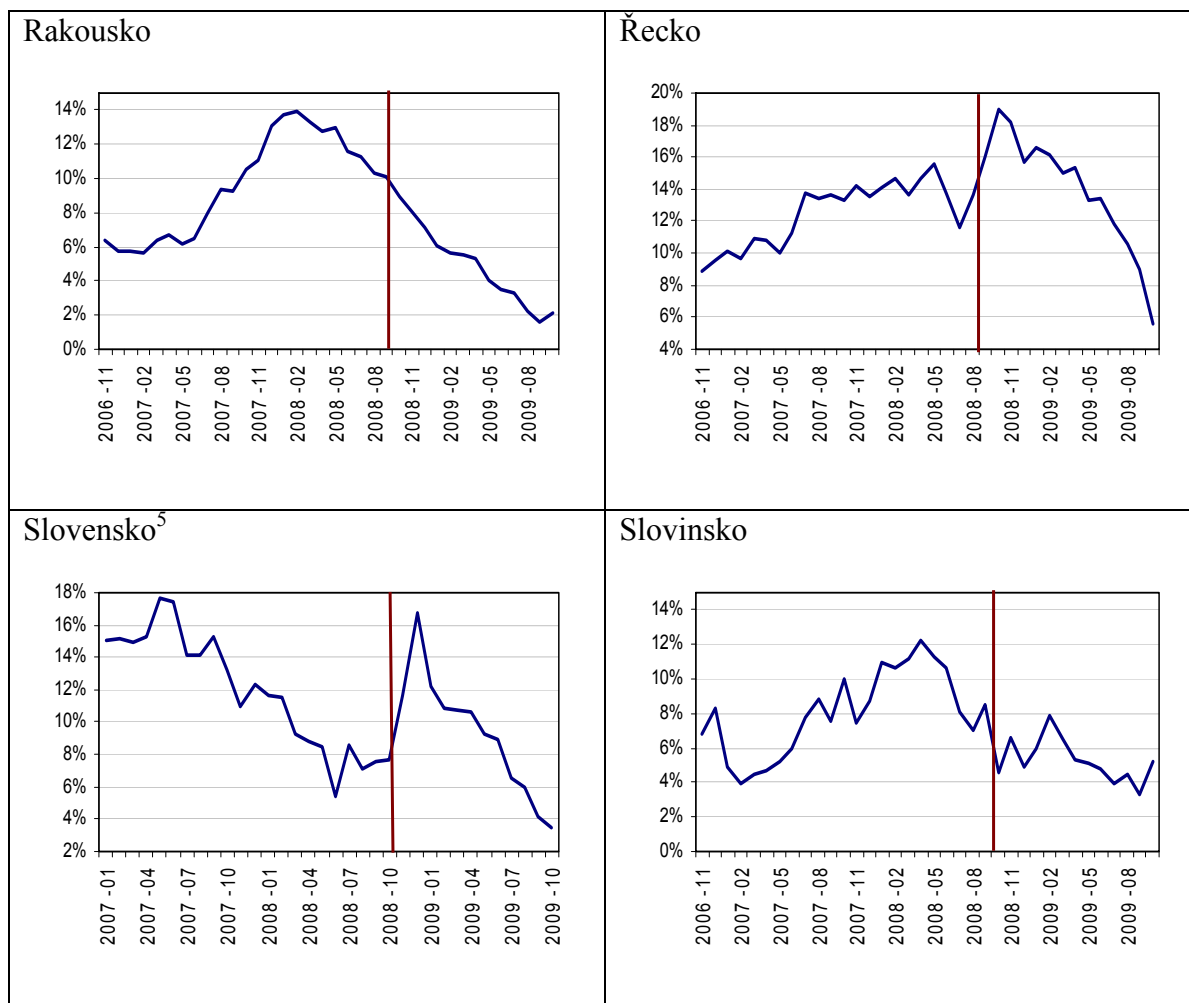
3.2. Vliv záruk na tempa růstu vkladů

Vývoj vkladů v členských státech, které zavedly garance vkladů na podzim roku 2008, ukazuje Tabulka 2. Zdrojem dat je statistická databáze Evropské centrální banky, grafy v tabulce ukazují meziroční tempo růstu vkladů. Jako vklady jsou zde uvažovány celkové

vklady členských zemí bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit. Vertikální čáry v grafech označují zavedení garancí a vztahují se k měsíci předcházejícímu zavedení záruky, protože data vyjadřují výši vkladů ke konci měsíce. Uvažujeme i státy, ve kterých garance vkladů spočívala v politickém prohlášení, protože to, zda byly garance uzákoněny či nikoli, se stát od státu liší. Takže např. německá záruka spočívá pouze v prohlášení kancléřky Angely Merkelové, zatímco irská a slovenská záruka byly uzákoněny. V případě Maďarska a Řecka nejsou garance uvedeny na oficiálních stránkách pojistných fondů daných zemí a na internetu jsou těžko dohledatelné (vlastní šetření), ale více zdrojů, se kterými pracujeme jejich zavedení potvrzuje (viz příloha č.3).

Tabulka 2: Vývoj vkladů v zemích, které zavedly záruky na vklady

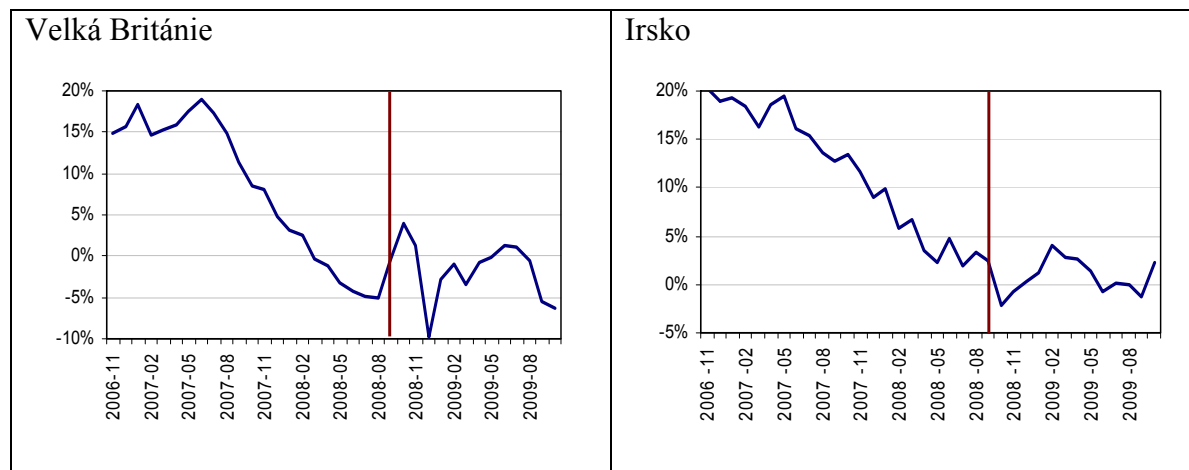
Zdroj: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech

Z grafů uvedených v Tabulce 2 je zřejmé, že u všech států mimo Rakouska a Řecka vzrostlo po zavedení garancí tempo růstu vkladů. U Irska a Slovinska však až s určitým zpožděním (vysvětlení ohledně Irska viz. následující odstavec). Kromě Slovenska se ve všech případech jedná o zvýšení pouze v rámci několika procentních bodů, které nemá dlouhého trvání. Až na Dánsko, Maďarsko a Slovensko jsou to země platící eurem. Právě u Slovenska však mohl být výraznější nárůst způsoben plánovaným přijetím eura od 1.1.2009.

V literatuře je nejčastěji zmiňováno zvýšení tempa růstu vkladů v Irsku. Schich (2008a) i Laeven a Valencia (2008) uvádějí, že po irském zavedení vládní garance na vklady šesti velkých irských bank, došlo na území Velké Británie k přesunu vkladů do poboček irských bank. To ukazují grafy v Tabulce 3, kde vertikální kolmá čára u grafu pro Velkou Británii znázorňuje irské přijetí garancí. Pokles resp. nárůst nenásleduje v grafech ihned za tímto označením, protože přijetí irské garance je datováno k 30.9.2008, což se na výši vkladů ke konci září nemohlo projevit. Samotné zpoždění přesunů vkladů mohlo být způsobeno tím, že Irsko zavedlo nejprve garance pro šest irských bank a teprve později pro banky vlastněné cizinci (Schich, 2009b).

⁵ Časová osa začíná z důvodu nedostupnosti části dat později než v případě ostatních grafů.

Tabulka 3: Srovnání vývoje vkladů ve Velké Británii a v Irsku

Zdroj: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech.

U Dánska mohlo být výraznější zvýšení tempa po zavedení garance dáno vyřešením situace Roskilde Bank, která se dostala do úpadku a velká část jejích poboček byla prodána právě na konci září 2008 (Noia, Micossi, 2009). Účinnost vládních garancí souvisí s důvěryhodností vlád a s vývojem na trzích dané země. Nepříznivé události mohou případné plnění garancí ohrozit, ale přijímá-li země potřebná opatření ve snaze se s důsledky finanční krize vypořádat, jsou záruky účinnější, protože rozhodné kroky jsou pro veřejnost důvěryhodnější.

Zvýšení tempa růstu vkladů v Německu je spíše překvapivé, neboť dobrovolná schémata⁶ ve skutečnosti zajišťují vyšší ochranu, než je ta, která je dána samotným zákonným pojištěním. Protože ale dobrovolná schémata poskytují ochranu pouze na základě ručení skupiny bank, ale ne ze zákona, je pravděpodobné, že vládní garance bude mít mnohem větší váhu. V případě Německa mohly hrát na nárůstu velkou roli i pobočky německých bank v zahraničí, neboť zahraniční vkladatelé nemusí mít o dobrovolných schématech v Německu dobrý přehled a vládní garance byly oproti tomu silně medializované.

Z grafu popisujícího vývoj vkladů v Rakousku není vliv garance zřejmý. Možným vysvětlením by mohly být výsledky parlamentních voleb, které se konaly na konci září 2008. V těch posílily ultrapravicové strany - Strana Svobodných (FPÖ) pod vedením Heinz Stacheho a Hnutí za budoucnost Rakouska (BZÖ) pod vedením Jörga Haidera. Populistická pravice byla označena za skutečného vítěze těchto voleb a vyvolala pochybnosti o dalším směřování země, což mohlo snížit důvěryhodnost země jako takové.

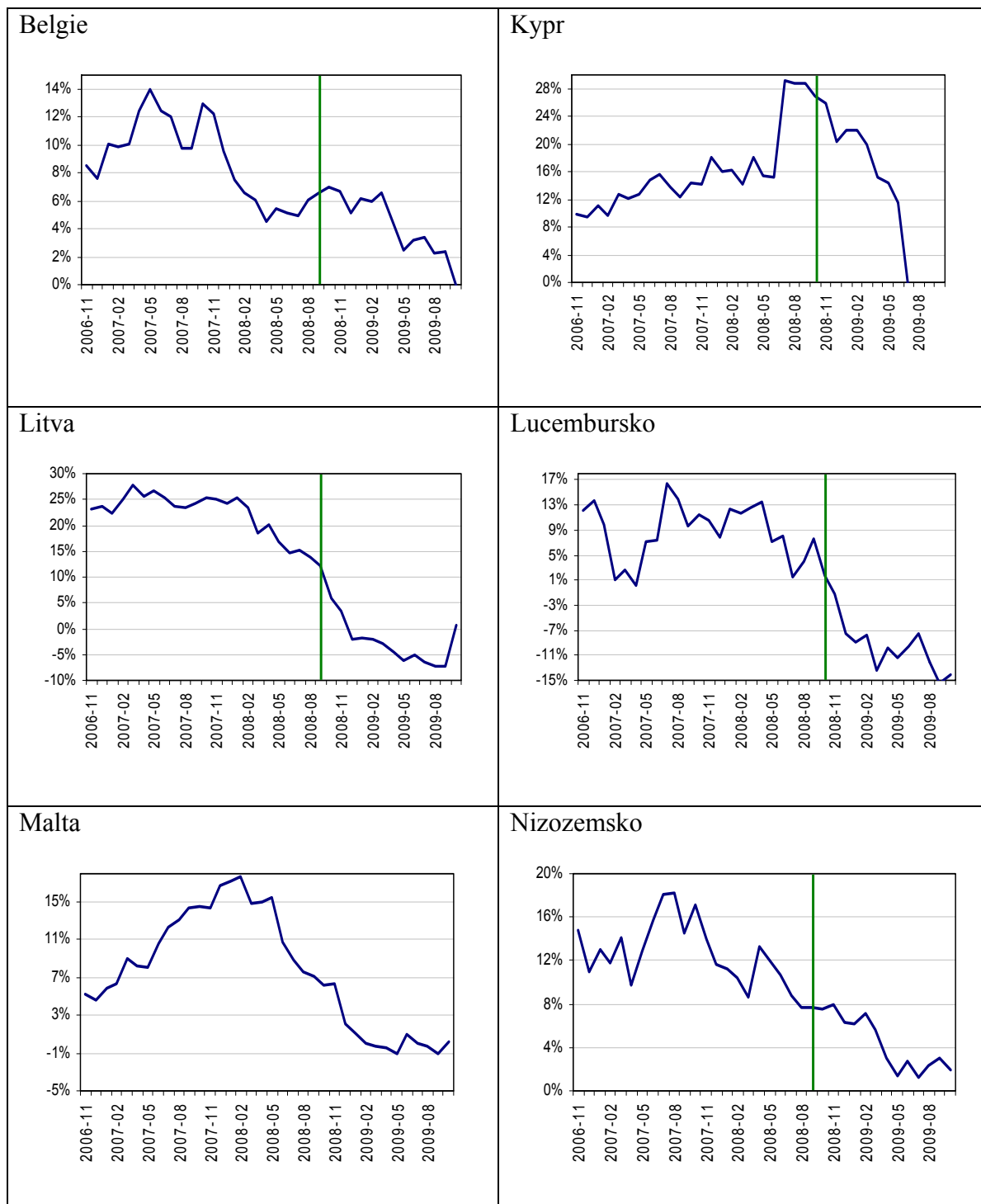
V případě Řecka se zvyšovalo tempo růstu vkladů výrazně již od července 2008 a růst pokračoval i po vyhlášení záruky. Řecko bylo ještě v létě 2008 prezentováno jako země, která představuje ohromné příležitosti a experti předpovídali, že řecký růst hrubého domácího produktu v důsledku krize pouze mírně zpomalí, avšak zůstane vysoký ve srovnání s dalšími zeměmi EU. I přes známá rizika působilo Řecko díky příznivým prognózám oproti ostatním zemím v této době relativně důvěryhodně, což zřejmě přispělo k tomu, že se tempo růstu vkladů se od léta zvyšovalo a pokračovalo v tomto trendu i po zavedení garance.

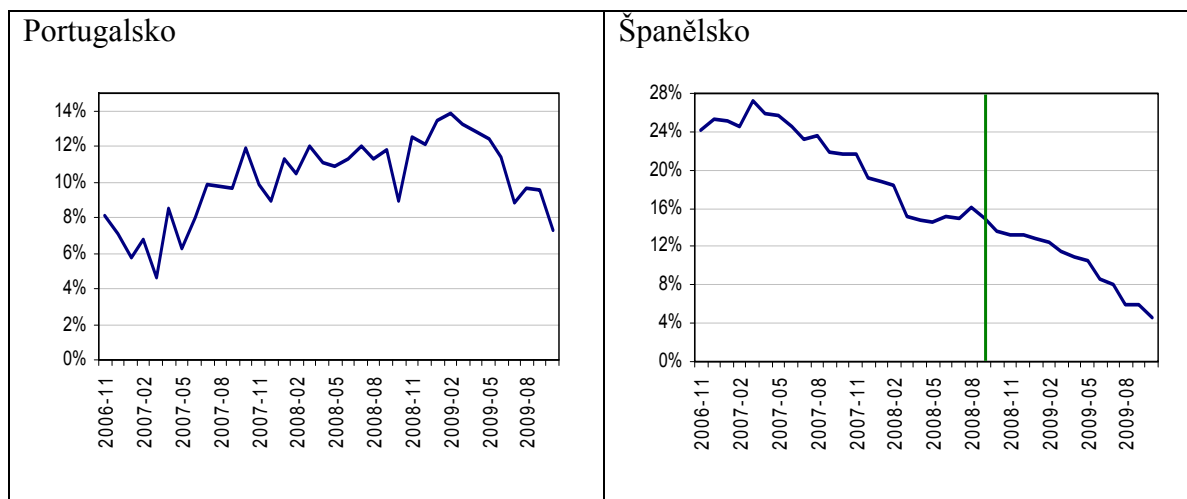
Některé státy sice nezavedly garance na vklady, ale zvýšily své pojistné limity na 100 000 eur již na konci roku 2008. U Belgie, Kypru, Lucemburska a Nizozemska je z grafů v Tabulce 4

⁶ V Německu existují kromě zákonného pojištění vkladů také dobrovolná schémata, která zajišťují ochranu věřitele nad zákonný limit (dříve 20 000, dnes 100 000 eur). Je zde několik dobrovolných schémat pro jednotlivé druhy finančních institucí, založených zejména na vzájemném ručení institucí stejného druhu mezi sebou navzájem. Dozor nad těmito schématy vykonává Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami (Bafin).

možné vysledovat zpomalení tempa poklesu vkladů v době, kdy byl nový limit zaveden. U Litvy a Španělska se naopak nezdá, že by mělo navýšení nějaký vliv. U těch států, u kterých známe přesné datum zvýšení limitu, je do grafu zakreslena linka.

Tabulka 4: Vývoj vkladů v zemích, které na podzim 2008 zvýšily limit na 100 000 eur

Zdroj: Evropská centrální banka, informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých členských státech

Datum zvýšení limitu nemusí být vždy odpovídající, protože vkladatelé mohou reagovat i na samotné oznámení změny. Poté následuje legislativní změna, která může trvat dle státu rozdílně dlouho. Změna limitu se také nemusela projevit proto, že limity zvyšovala většina států a mnohem větší efekt mělo zavedení záruk na vklady. Roli však mohou hrát i jiné faktory. Pokud jsou např. banky příliš velké, tak efekt garance či změny limitu na přesuny vkladů nemusí být významný, protože vkladatelé se domnívají, že banka bude tak jako tak zachráněna (Huizinga, Nicodème, 2002).

3.2 Ekonometrická analýza

3.2.1 Specifikace modelu

Pro testování dopadu zavedených vládních garancí na vývoj vkladů v evropských zemích jsme využili čtvrtletní dynamický panelový model. Ten umožňuje zahrnout do vysvětlujících proměnných také zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (Baltagi, 2005). Předpokládáme totiž, že tempo růstu vkladů by mohlo být ovlivněno svým předchozím vývojem. Koeficienty tohoto modelu je nutno odhadovat robustnější metodou oproti standardní panelové regresi. Pro tento účel byl použit odhad Arellano-Bond. Uvažujeme následující model:

$$\overline{VKL}_{it} = \alpha + \beta_1 \overline{VKL}_{i,t-1} + \beta_2 \overline{VKL}_{i,t-2} + \beta_3 \overline{GDP}_{it} + \beta_4 \overline{GDP}_{i,t-1} + \beta_5 \overline{GDP}_{i,t-2} + \beta_6 \overline{IR}_{it} + \beta_7 \overline{IR}_{i,t-1} + \beta_8 \overline{IR}_{i,t-2} + \beta_9 \overline{GAR}_{it} + \beta_{10} \overline{GAR}_{i,t-1} + \beta_{11} \overline{GAR}_{i,t-2} + u_{it},$$

ve kterém jsou proměnné \overline{VKL}_{it} , \overline{GDP}_{it} a \overline{IR}_{it} definovány následovně:

$$\overline{VKL}_{it} = \frac{VKL_{it} - VKL_{it-4}}{VKL_{it-4}}, \quad \overline{GDP}_{it} = \frac{GDP_{it} - GDP_{it-4}}{GDP_{it-4}} \quad \text{a} \quad \overline{IR}_{it} = IR_{it} - IR_{it-4}.$$

\overline{VKL}_{it} je výše vkladů u bank v dané zemi ke konci daného čtvrtletí (bez vkladů finančních institucí, vládních orgánů a municipalit). \overline{GDP}_{it} je roční hrubý domácí produkt dané země v daném čtvrtletí (kumulativní součet čtyř posledních čtvrtletí). \overline{GDP}_{it} pak představuje meziroční tempo růstu vkladů, \overline{GDP}_{it} meziroční tempo růstu hrubého domácího produktu. Proměnná \overline{IR}_{it} je úroková míra v daném státě v daném čtvrtletí, \overline{IR}_{it} je diference úrokových měr, tedy změna oproti stejnému čtvrtletí předchozího roku. Z důvodu nedostupnosti úrokových měr na vklady pro všechny státy, používáme úrokové míry peněžního trhu. \overline{GAR}_{it} je dummy proměnná, která vyjadřuje zavedení garance na vklady. Nabývá hodnoty jedna ve čtvrtletí, ve kterém byla zavedena garance.

Zpožděné hodnoty vysvětlujících proměnných uvažujeme proto, že tempo růstu vkladů může být ovlivňováno hodnotami vysvětlujících proměnných až s určitým zpožděním. Lze totiž předpokládat, že vkladatelé reagují na změnu podmínek s určitým odstupem. Zahrnutím dvou zpoždění kontrolujeme vliv vysvětlovaných veličin po tři čtvrtletí. Mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty i dvě zpožděné hodnoty tempa růstu vkladů, neboť současný růst vkladů může být ovlivněn i jejich předchozím vývojem.

Pro období od 1. čtvrtletní 2005 do 3. čtvrtletní 2009 máme k dispozici čtvrtletní data pro 21 členských států. Z datového souboru jsme z důvodu chybějících údajů vyřadili Dánsko, Estonsko, Kypr, Maltu, Rumunsko a Slovensko. Data týkající se výše vkladů v nových členských státech do roku 2004 v databázi Evropské centrální banky bohužel zatím chybí. V těchto letech docházelo v těchto zemích k nejčtenějším změnám limitů z důvodu přizpůsobení národních systémů Směrnici o pojištění vkladů. Nemůžeme proto zkoumat vliv změn limitů a omezíme se pouze na zavedené garance. S problémy s chybějícími daty se ve svých studiích potýká i Evropská komise, jejíž pracovní skupiny se ale pokouší chybějící údaje (pokud je to možné) odhadnout (European Commission, Joint Research Centre, 2007). V této studii pracujeme jen s dostupnými daty.

Dynamická panelová data jsou charakterizována zahrnutím vysvětlované proměnné na pravou stranu rovnice mezi proměnné vysvětlující, což s sebou přináší několik obtíží. Disturbance u_{it} v modelu Arellano-Bond odpovídají one-way error component modelu. Skládají se ze dvou složek, $u_{it} = \mu_i + \nu_{it}$, kde složka μ_i je specifická pro každou ze zemí a ν_{it} je zbývající efekt. Protože mezi vysvětlujícími proměnnými jsou zahrnuty zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné, je proměnná \overline{VKL}_{it} funkcí μ_i a $\overline{VKL}_{i,t-1}$ a $\overline{VKL}_{i,t-2}$ také. Proto jsou zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné zahrnuté mezi vysvětlující proměnné korelovány s disturbancemi u_{it} . OLS odhad proto nebude nestranný ani vydatný (eficientní). Nevhodné jsou také odhady pomocí fixních (fixed effects) či náhodných efektů (random effects), v obou případech budou vychýlené, u fixních efektů záleží vydatnost odhadu na délce časové řady (Baltagi, 2005).

Obtíže způsobené zahrnutím zpožděné vysvětlované proměnné mezi vysvětlující proměnné na pravou stranu rovnice překonává metoda Arellano-Bond využitím diferencí po sobě v čase následujících rovnic (čímž vyhlazuje působení složek μ_i , které se nemění v čase) a za pomoci instrumentálních proměnných. Za ty jsou postupně voleny další a další zpožděné hodnoty vysvětlované proměnné (přibývající s každou další diferencovanou rovnicí), které však již s diferencí disturbancemi korelované nejsou (Baltagi, 2005).

Metoda Arellano-Bond je součástí volně dostupného ekonometrického softwaru Gretl, po úpravě dat dle požadavků programu a aplikováním 1-step Arellano-Bond a 2-step Arellano-Bond metody proto můžeme získat odhady koeficientů našeho modelu.

3.2.2. Výsledky

Nejprve aplikujeme 1-step Arellano-Bond metodu, kterou získáváme následující odhady (odpovídající p-hodnoty jednotlivých koeficientů jsou uvedeny v Tabulce 5):

$$\begin{aligned} \overline{VKL}_{it} = & 0,0013 + 0,5394 \overline{VKL}_{i,t-1} + 0,0036 \overline{VKL}_{i,t-2} + 0,6253 \overline{GDP}_{it} - 1,0088 \overline{GDP}_{i,t-1} + \\ & + 0,3341 \overline{GDP}_{i,t-2} + 0,0049 \overline{IR}_{it} - 0,0053 \overline{IR}_{i,t-1} + 0,0019 \overline{IR}_{i,t-2} + 0,0106 \overline{GAR}_{it} + \\ & + 0,0259 \overline{GAR}_{i,t-1} - 0,0245 \overline{GAR}_{i,t-2} \end{aligned}$$

Tabulka 5: 1-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00136414	0,539466	0,00362917	0,625347	-1,00885	0,334144
P-hodnota	0,2041	1,69E-11	0,9534	1,93E-05	2,57E-05	0,0049
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	\overline{GAR}_{it}	$\overline{GAR}_{i,t-1}$	$\overline{GAR}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00494568	-0,00533985	0,00191839	0,0106453	0,0259652	-0,0245632
P-hodnota	0,0139	0,1421	0,5007	0,4464	0,0379	0,0174

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz. Příloha č.1)

Na pětiprocentní hladině významnosti jsou signifikantní zpožděná vysvětlovaná proměnná $\overline{VKL}_{i,t-1}$, tempo růstu hrubého domácího produktu \overline{GDP}_{it} a jeho dvě zpoždění, difference úrokových měr \overline{IR}_{it} a dále také proměnné $\overline{GAR}_{i,t-1}$ a $\overline{GAR}_{i,t-2}$.

Dle výsledků 1-step Arellano-Bond odhadu má na tempo růstu vkladů vliv jeho vývoj v předcházejícím čtvrtletí a také nárůst úrokové míry. Znaménka u proměnné \overline{GDP}_{it} a jejich zpoždění se liší. Zdá se, že tempo růstu hrubého domácího produktu má na tempo růstu vkladů rozdílný vliv podle toho, s jakým zpožděním ho uvažujeme. V součtu dávají znaménka u proměnné \overline{GDP}_{it} a jejich zpoždění zápornou hodnotu, což může ukazovat na optimismus vkladatelů, kteří při růstu hrubého domácího produktu více spotřebovávají a nemají potřebu příliš spořit. Pokles HDP může naopak vzbuzovat obavu o další vývoj ekonomiky a podnitit obyvatele spořit více.

Garance mají dle odhadnutých koeficientů na tempo růstu vkladů vliv až se zpožděním jednoho čtvrtletí. Součet koeficientů u garance se zpožděním jednoho čtvrtletí a u garance se zpožděním dvou čtvrtletí dává kladnou hodnotu. Odhadnuté koeficienty ale ukazují nejprve na kladný, později na záporný vliv garancí na tempo růstu vkladů. Prvotní kladné znaménko by mohlo ukazovat na důvěru vkladatelů v nově zavedené garance. Po určité době, kdy jsou garance v platnosti, je však mohou vkladatelé začít přehodnocovat s tím, jak se v médiích objevují nové zprávy o vývoji finančního sektoru a případné schopnosti států zavedených záruk dostát.

V případě 1-step Arellano-Bond odhadu kontrolujeme autokorelaci prvního řádu a zamítáme nulovou hypotézu že disturbance nejsou korelovány. Mnohem důležitější je však Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, dle kterého nezamítáme nulovou hypotézu, že disturbance v diferencované rovnici netrpí autokorelací druhého řádu, což je důležité proto, aby Arellano-Bond odhad byl konzistentní (Baltagi, 2005). Dle Sarganova testu však zamítáme nulovou hypotézu, že všechny instrumenty jako skupina jsou exogenní (Mileva, 2007). Proto se pokusíme odhadnout model také pomocí 2-step Arellano-Bond metody, která klade na počáteční data nižší nároky⁷ (Cottrell, Lucchetti, 2008).

Metoda 2-step Arellano Bond dává následující odhady koeficientů (odpovídající p-hodnoty jednotlivých koeficientů jsou opět uvedeny, tentokrát v Tabulce 6):

⁷ Rezidua původního nediferencovaného modelu nemusí být homoskedastická a nekorelovaná.

$$\begin{aligned} \overline{VKL}_{it} = & -0,0073 + 0,1873\overline{VKL}_{i,t-1} - 0,2123\overline{VKL}_{i,t-2} + 0,6877\overline{GDP}_{it} - 0,9462\beta_4\overline{GDP}_{i,t-1} + \\ & + 0,2997\overline{GDP}_{i,t-2} + 0,0049\overline{IR}_{it} - 0,0011\overline{IR}_{i,t-1} - 0,0024\overline{IR}_{i,t-2} + 0,0128\overline{GAR}_{it} + \\ & + 0,0389\overline{GAR}_{i,t-1} - 0,0109\overline{GAR}_{i,t-2} \end{aligned}$$

Tabulka 6: 2-step Arellano-Bond odhad (odhadnuté koeficienty a příslušné p-hodnoty)

Proměnná	Konstanta	$\overline{VKL}_{i,t-1}$	$\overline{VKL}_{i,t-2}$	\overline{GDP}_{it}	$\overline{GDP}_{i,t-1}$	$\overline{GDP}_{i,t-2}$
Koeficient	-0,00731093	0,187365	-0,212369	0,687766	-0,946290	0,299748
P-hodnota	0,6061	0,7116	0,7021	0,0110	0,1336	0,5993
Proměnná	\overline{IR}_{it}	$\overline{IR}_{i,t-1}$	$\overline{IR}_{i,t-2}$	\overline{GAR}_{it}	$\overline{GAR}_{i,t-1}$	$\overline{GAR}_{i,t-2}$
Koeficient	0,00499601	-0,00111104	-0,00246088	0,0128858	0,0389655	-0,0109679
P-hodnota	0,0642	0,8590	0,7430	0,2430	0,0195	0,7909

Zdroj: Vlastní analýza, výstup z programu Gretl (viz. Příloha č.1)

Na pětiprocentní hladině významnosti jsou nyní signifikantní pouze tři proměnné: tempo růstu hrubého domácího produktu \overline{GDP}_{it} , diference úrokových měr \overline{IR}_{it} a proměnná $\overline{GAR}_{i,t-1}$. Znaménko koeficientu β_3 je nyní kladné. Podle druhého odhadu tedy vklady rostou s rostoucím HDP. Znaménko pro diference úrokových měr se nezměnilo. Vliv garancí je v tomto případě pouze kladný, proměnná $\overline{GAR}_{i,t-2}$ nyní není signifikantní.

Dle Arellano-Bond test autokorelace druhého řádu, nezamítáme nulovou hypotézu, disturbance tedy ani v tomto modelu netrpí autokorelací druhého řádu. Dle Sarganova testu nyní nulovou hypotézu exogenosti skupiny instrumentálních proměnných nezamítáme.

I když oba odhady metodou Arellano-Bond mohou být mírně zkreslené, protože Arellano-Bond odhad je navržen pro vysoký vzorek jednotlivců (v našem případě států) (Mileva, 2007), ale my pracujeme pouze s 21 zeměmi, jsou garance v obou případech signifikantní. Pro přesnější analýzu vlivu HDP a úrokových měr by zřejmě byl zapotřebí další rozbor. V naší práci jsme se však zaměřili na pojištění vkladů a zaváděné garance na vklady. Z tohoto pohledu odpovídají výsledky našim předpokladům, garance ovlivňují tempa růstu vkladů, ale se zpožděním a mají spíše krátkodobější vliv.

Vliv rozdílných pojistných limitů se nám z důvodu nedostupnosti dat nepodařilo otestovat. Předpokládáme však, že budou hrát roli pouze v dobách neklidu na finančních trzích, budou-li mezi nimi navíc existovat podstatné rozdíly. Pokud totiž bankovní sektory vykazují známky stability a růstu, nemají vkladatelé takovou potřebu zaměřovat se na bezpečnost jejich úspor.

3.2.3 Závěry empirické části

Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovné soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Přesun prostředků z bank, které nepodléhají garanci, může obecně pro tyto instituce znamenat náhlou potřebu likvidity a tím zvýšit riziko jejich úpadku. Nekoordinovaný postup při zavádění garancí může pomoci jednotlivým národním bankovním sektorům, avšak pro vnitřní trh jako celek může být značně destabilizující. Zda tomu tak ale opravdu bude záleží na celé řadě faktorů, protože záruky jsou (a i během nedávné krize byly) pouze jedním z opatření, které státy zavádí.

Garance nemusely být jedinou příčinou zvýšeného tempa růstu vkladů. Nejistota na finančních trzích vedla také k investicím do bezpečných aktiv a přesunům prostředkům uložených u nepojištěných institucí do bank, ve kterých jsou vklady pojištěny. Výsledky empirické analýzy však ukazují, že nekoordinované zavádění garancí nelze brát na lehkou váhu.

4. Dopady zavedených opatření

4.1. Účinnost garancí a jejich rizika

Se zvyšující se integrací evropských finančních trhů vzrostla potřeba koordinace změn parametrů systémů pojištění vkladů mezi členskými státy. Nekoordinované zavádění vysokých pojistných limitů či garancí na vklady může dle výsledků naší empirické analýzy zvýhodňovat banky některých členských států. Národní systémy pojištění fungují především v zájmu svých zemí, a proto může nekoordinovaný postup podněcovat soutěž mezi jednotlivými státy a také vést ke zvyšování pojistných limitů, které již nemusí být z hlediska zvyšujícího se morálního hazardu a z hlediska výše prostředků v pojistných fondech udržitelné.

Garance či vysoké limity pojištění jsou odůvodnitelné tehdy, hrozí-li kolaps platebního systému (Laeven, Valencia, 2008). Vzhledem k tomu, že národní systémy pojištění vkladů fungují vždy především v zájmu své země, budou mít jednotlivé státy v případě neexistující koordinace změn tendenci zvýhodnit své banky prostřednictvím vyšších limitů. Takový postup pak může mít negativní dopad na banky jiných členských států, pro které bude přesun vkladů do zvýhodněných bank znamenat úbytek likvidity. To může v období krize přivést do problémů i relativně zdravé banky.

V důsledku vysoké provázanosti trhů v Evropské unii může pád dostatečně velké banky ohrozit stabilitu finančního sektoru ve více členských zemích. Především v dobách neklidu na finančních trzích je koordinace zvyšování pojistných limitů či zavádění garancí nezbytná k tomu, aby mohly systémy pojištění vkladů plnit svůj cíl v podobě zajištění finanční stability nejen v jednotlivých zemích, ale i Společenství jako celku. Nicméně i v případě dostatečné koordinace závisí úspěch těchto opatření na tom, zda jsou současně přijaty kroky, které mají pomoci se s příčinami finanční krize vypořádat.

Zvýšené pojistné limity a garance přijaté na podzim roku 2008 pomohly zmírnit další zhoršování situace na finančních trzích a posílily důvěru mezi vkladateli a bankami. Jsou ale kromě možných přesunů vkladů do zemí s garancemi spojené s dalšími možnými náklady. Tyto náklady nejsou přímé (pokud nedojde k úpadku banky, na kterou se garance vztahuje) jako v případě jiných opatření, ale pramení ze změny chování účastníků trhu a ze změny jejich očekávání pro další případné finanční krize v budoucnu.

Na straně vkladatelů i na straně bank může růst riziko morálního hazardu a docházet ke zhoršování tržní disciplíny. Státní garance mohou také znamenat zvýšené podstupování rizik bankami. Největší riziko morálního hazardu vzniká v případě plného pojištění vkladů, proto je ho nutné spolu s nově zavedenými zárukami po odeznění krize opět co nejdříve odstranit. Banky také mohou počítat s tím, že zavedená opatření zůstanou v platnosti déle, než státy oznámily. V tomto ohledu otřesy na finančních trzích zcela nepochybně změnily očekávání tržních subjektů ohledně vládní pomoci v krizových časech. To může výrazně ovlivnit jejich chování v budoucnu, především omezit podněty k minimalizaci rizik a obezřetnému chování (Feyen, Vittas, 2009). Pravděpodobnost a rozsah dalších krizí může být proto ovlivněn právě zkušenostmi z minulé krize, které se promítnou do očekávání tržních

subjektů v oblasti vládní pomoci a zavedených opatření (Schich, 2008b). Z tohoto důvodu vládní garance podkopávají tržní disciplínu a mohou ohrozit finanční stabilitu v dlouhém období (Demirgüç-Kunt, Kane, Laeven, 2008).

Náklady spojené s garancemi souvisí dále se zvýšenými náklady na dozor nad bankami podléhajícími zárukám (Garcia, 2000a). Nakolik bude mít morální hazard na straně bank možnost se rozvinout, záleží z velké míry na tom, jak dobře fungují ostatní součásti finanční záchranné sítě. Tržní disciplína je přitom důležitější právě tam, kde jsou regulace a dozor méně účinné (Schich, 2008b). Nedávné otřesy na finančních trzích upozornily též na nedostatky těchto institutů na území EU. Odstranění záruk proto musí jít ruku v ruce s opatřeními vedoucími k zlepšení jejich práce (na národní i mezinárodní úrovni). Kritická se ukázala být především spolupráce ohledně finančních institucí působících na území více členských států. Do budoucna je proto nezbytné zajistit efektivní výměnu informací o těchto bankách a stanovit závazné postupy, podle kterých bude s nesolventní institucí působící na území více států nakládáno.

4.2. Přejchod zpět k limitovanému pojištění vkladů

4.2.1. Nové pojistné limity a zveřejňování změn

Nezbytnost odstranění přechodných opatření již byla diskutována. Důležitou otázkou ovšem zůstává, nejen kdy a za jakých podmínek by ke zrušení garancí mělo dojít, ale také to, k jaké výši limitů se vrátit či jaké limity do budoucna považovat za normální.

Autoři často uvádějí, že pojistný limit by měl pokrývat většinu vkladů drobných vkladatelů, většinou už ale nespecifikují, jak velká ta „většina“ má být. Jednou z výjimek je Garcia (2000a), který uvádí, že by pojištění vkladů mělo krýt 80 % vkladů. V současné době platí v členských státech minimální limit 50 000 eur, který by měl být do konce roku zvýšen na 100 000 eur. Oproti Spojeným státům americkým, kde by limit zvýšen dočasně⁸ (Schich, 2009b), je evropské zvýšení permanentní. Otázkou ovšem zůstává, zdali je limit 50 000 či 100 000 eur adekvátní.

Dle odhadů kryje limit 50 000 eur 80 % vkladů (takže dle Garcii (2000a) by měl být tento limit z hlediska procenta pojištěných vkladů přiměřený), limit 100 000 eur pak 90 % (European Commission, 2009a). Jenže toto procento je značně rozdílné pro jednotlivé členské země. Již nižší z limitů kryje v České republice 97 % vkladů (prohlášení ministra Kalouska v Bruselu, říjen 2008).

V rámci průzkumu, který zahájila Evropská komise, se zhruba 50 % respondentů⁹ vyjádřilo pro ponechání minimálního evropského limitu na výši 100 000 eur (European Commission, 2009c). Během diskuze v Bruselu však mnoho expertů vyjádřilo názor, že minimální limit by mohl být mnohem nižší (European Commission, 2009b). To je v souladu též s Groeneveld (2009). Vysoké pojistné krytí nemotivuje vkladatele hledět na rizikový profil bank, ale uložit peníze do instituce, která nabízí nejvyšší úroky.

Schich (2009b) upozorňuje na nutnost zohlednění specifík dané země a cíle daného systému pojištění vkladů při stanovení nového limitu. To je ale v Evropské unii problematické, má-li být brán ohled na soutěžní podmínky na společném trhu. Unie se vydala cestou stanovení minimálního limitu, tedy minimální ochrany drobného věřitele. Ať bude tento limit jakýkoli, nikdy nemůže stoprocentně vyhovovat všem členským státům. Společný minimální limit musí

⁸ Limit 250 000 USD měl původně platit do konce roku 2009, jeho platnost však byla prodloužena do konce roku 2013 (Schich, 2009b).

⁹ Respondenty byla odborná veřejnost: bankovní i spotřebitelské asociace, některé z evropských systémů pojištění vkladů, Evropská centrální banka, Mezinárodní měnový fond (European Commission, 2009c).

být kompromis, který na straně jedné bude brát ohled na vysokou integraci trhů a na straně druhé na možné důsledky rozdílů mezi systémy jednotlivých států.

Zdá se, že bude-li směrnici předepsaný limit vysoký, bude ho jen málo států chtít dále zvyšovat a ochrana věřitele v celé EU bude velmi podobná. Na druhou stranu ale bude neadekvátní především pro chudší členské země, které se budou potýkat s morálním hazardem. V opačném případě, bude-li mnoho států považovat nový limit za nízký, budou členské země své limity zvyšovat (každá pravděpodobně jinak) a ochrana vkladatele v EU bude velmi heterogenní, zdůrazňující problematiku poboček a dceřiných společností na evropském území. Při stanovování jediného minimálního pojistného limitu pro 27 členských států půjde vždy o kompromis a bude záležet nejen na ekonomických aspektech, ale také politické síle jednotlivých států.

Nabízí se otázka, zda nezavést kromě minimálního pojistného limitu také limit maximální. To jde sice proti logice zachování minimální ochrany drobného vkladatele, tato možnost by však státům umožnila přizpůsobit limit podmínkám dané země a znemožnila vzniku velkých rozdílů mezi státy s nižším (minimálním) limitem a státy, které by se dobrovolně rozhodly pojistný limit zvýšit nad směrnici stanovenou minimální úroveň. Potom by však měl být takový maximální limit určující i pro dobrovolná schémata, protože jejich limity by v praxi mohly tento maximální limit převyšovat a poskytovat výhodu bankám, které se jich účastní.

4.2.2 Možnost dodatečného pojištění vkladů

Velmi sporné se zdá zachování možnosti dodatečného pojištění vkladů v případě poboček působících na území hostitelských států. Nabízí se buď dodatečné pojištění zrušit anebo ho zavést povinně. Ani jedna možnost není optimální. Jednotný přístup by však mohl zabránit nejasnostem. Připomeňme, že při současném uspořádání, kdy se pobočky řídí regulačním rámcem domovské země, která také rozhoduje o její insolvenční a případné likvidaci či reorganizaci a která je odpovědná za dohled nad pobočkami domácích bank v zahraničí, je nemožné, aby pobočky vstoupily do systému pojištění hostitelské země. To proto, že hostitelská země by byla odpovědná za případnou výplatu odškodného vkladatelům, ale neměla by možnost dozoru nad danou pobočkou ani možnost rozhodnout o její insolvenční (pobočka není samostatná právní entita). Něco takového by nebylo pro členské státy politicky přijatelné (Key, 1992).

V případě zrušení možnosti dodatečného pojištění by výše limitů uplatňovaná pro danou instituci odpovídala systému pojištění jejího domovského státu. V tomto případě by odpadly dohady, zda se instituce dodatečného pojištění účastní či ne. Dále by se zabránilo potížím s výpočtem dodatečného pojištění a v případě úpadku banky také koordinačním problémům mezi dvěma systémy pojištění vkladů, tedy potížím s předáváním informací, s výpočty dodatečného odškodného a případným obtížím při vyplácení nedostupných vkladů z důvodu jazykové bariéry apod. Na území jednoho státu by však vkladatelé mohli čelit mnoha různým pojistným limitům (teoreticky až 27 různým pojistným limitům, pokud by každý stát uplatňoval jinou výši).

Pokud by bylo dodatečné pojištění naopak zavedeno povinně, znamenalo by to, že by pobočky zahraničních bank v případě, že by byla výše limitu v jejich domovském státě nižší než ve státě hostitelském, musely v hostitelském státě vstoupit do hostitelského systému pojištění vkladů a platit (v případě financování ex ante) stanovené příspěvky za dodatečné pojištění vkladů. Povinné dodatečné pojištění by tedy v praxi znamenalo, že každý stát by svým vlastním pojistným limitem stanovil minimální ochranu věřitele na území vlastního státu (Key, 1992). Jenže ani to by neznamenalo, že by všechny finanční instituce na území tohoto státu poskytovaly stejnou výši pojistného limitu, protože by zde mohly působit ještě zahraniční pobočky bank, v jejichž domovském státě platí pojistný limit vyšší, než ve státě

hostitelském. Aby všechny instituce na území jednoho státu poskytovaly stejnou výši pojistného limitu, musely by ještě pobočky z domovských států s vyšším pojistným limitem než ve státě hostitelském být donuceny (zřejmě také pomocí směrnice) aplikovat pojištění vkladů pouze ve výši pojistného limitu hostitelské země (Key, 1992).

4.3. Období po odstranění záruk

Po odstranění záruk musí dát vlády jasně najevo, že platnost garancí již skončila, byla zavedena opatření pro posílení finančního systému a s další státní pomocí již finanční instituce počítat nemohou (Garcia, 2000b). Nová pravidla disciplinující banky musí být uzákoněna a také efektivně kontrolována a případně sankcionována. Systémy pojištění samy o sobě nejsou konstruovány tak, aby se byly schopny vyrovnat s rozsáhlou finanční krizí. Rozšiřování pojistného krytí během času krize na finančních trzích je krok, který se od původních cílů pojištění vkladů vzdaluje a úplná ochrana drobných vkladatelů je především politické gesto.

Do budoucna je nezbytné věnovat větší pozornost rizikovosti bank a zaměřit se na rizikově odlišené pojistné, u něhož budou rozdíly dostatečné, aby měly vliv na chování rizikovějších subjektů (Groeneveld, 2009), současně však nesmí ohrozit jejich životaschopnost. Odlišené pojistné by mělo přimět management bank k důslednějším posuzování rizik a přispět tak k zajištění finanční stability (European Commission, 2009c). Pro takto odlišené příspěvky se vyjádřila většina expertů během diskuzí, které Evropská komise organizovala (European Commission, 2009c). Odsud lze vyvozovat, že by to mohla být cesta, kterou se budou členské státy v nejbližší době ubírat.

V literatuře se často objevuje možnost celoevropského pojistného fondu buď pro všechny banky anebo jen pro ty, které jsou činné na území více států (Bernet, Walter, 2009, Mayes, 2004, Goldberg, Sweeney, Wihlborg 2005). Nedávné události zdůraznily rozdílnost jednotlivých systémů pojištění, přiměly členské státy přijmout novelu směrnice z roku 1994 a rozpoutaly diskuze o dalším sbližování dosud velmi rozdílných systémů. Finanční krize byla jakousi zkouškou evropských finančních sítí, systémy pojištění vkladů nevyjímaje. I přes to, že zkouška pro ně nedopadla dobře, zůstáváme ohledně další harmonizace systémů pojištění vkladů velmi skeptičtí. Politické, národní a kulturní zájmy budou bránit dalšímu sbližování, které by znamenalo krok k další integraci evropských trhů a zasáhlo do suverenity jednotlivých států. „Celoevropský systém pojištění vkladů by mohl vytvořit další článek, který by vytvářel morální hazard, protože některé systémy pojištění by platily za chyby, které způsobily jiné země“ (European Commission, 2009b, str. 5).

Z tohoto důvodu v současnosti vidíme řešení spíše v zesílení spolupráce mezi státy (stanovením konkrétních postupů a závazných dohod) a mezi orgány finančních záchranných sítí. „Získané zkušenosti nám připomněly, že v momentě propuknutí krize, není čas na stanovení či zpřesnění postupů“ (Bernet, Walter, 2009, str. 74). Vzhledem k mnohdy nedostatečné informovanosti systémů pojištění vkladů o bankách, od kterých vybírají pojistné, se také naskytá možnost přidružení systémů pojištění vkladů k orgánům dohledu. To by mohlo být velmi přínosné nejenom v případě bank působící na území více států. Nezbytné je také sbližování alespoň některých předpisů týkajících se reorganizace či likvidace bank, jako je např. kritérium, podle kterého se posuzuje solventnost finančních institucí.

V dlouhodobějším horizontu by samozřejmě byla další harmonizace systémů pojištění vkladů optimálním řešením. Realistické je ovšem pouze sbližování systémů pojištění vkladů v těch bodech, které znemožňují či značně komplikují přeshraniční spolupráci.

Závěr

Pojištění vkladů se během posledních desetiletí stalo neodmyslitelnou součástí finančních záchranných sítí vyspělých ekonomik. Bylo zavedeno ve snaze zajistit finanční stabilitu a poskytnout ochranu drobným vkladatelům. Systémy pojištění vkladů nicméně nejsou všelékem na problémy finančních systémů samotných. V případě, že jsou vhodně navrženy a uzpůsobeny podmínkám dané země, mohou zvyšovat důvěryhodnost bankovních systémů a účinně plnit stanovené cíle. Patříčně uzpůsobené systémy mohou podporovat stabilitu finančních systémů v normálních časech a vypořádat se s úpadky jednotlivých bank. Nejsou ale projektovány tak, aby se vyrovnaly se systémovou krizí. V takových situacích je na všech součástech finanční záchranné sítě podílet se na stabilizaci finančního sektoru a přijmout potřebná opatření.

Nedávná finanční krize otestovala fungování evropských finančních záchranných sítí, systémy pojištění vkladů nevyjímaje. Mnohá z dosavadních opatření se ukázala být nedostatečná. Najevo vyšly nedostatky systémů pojištění vkladů v jednotlivých zemích i neuspokojivá spolupráce orgánů na mezinárodní úrovni. Narychlo přijatá opatření pomohla vyhnout se další ztrátě důvěry, čímž vlády jednotlivých zemí získaly čas potřebný k přípravě záchranných politik. Státy zaváděly garance na všechny či některé druhy vkladů a na jaře 2009 byla novelizována Směrnice o pojištění vkladů.

Nebezpečí zavedených garancí spočívá v tom, že mohou vést ke zvýšení rizika morálního hazardu a v případě, že by státy musely zárukám dostát, také ke značným fiskálním dopadům. Z hlediska vnitřního trhu Evropské unie způsobují garance zavedené pouze v některých členských zemích nerovné soutěžní podmínky a znevýhodňují finanční instituce, které ze záruk profitovat nemohou. Výsledky empirické analýzy potvrzují vliv garancí na přesuny vkladů mezi členskými státy, proto by zavádění a rušení garancí v jednotlivých zemích mělo být koordinováno. Novelizovaná Směrnice o pojištění vkladů se dotýká jen některých charakteristik evropských systémů pojištění vkladů. Dlouhodobé problémy systémů pojištění vkladů na území Evropské unie ovšem neřeší. Bez předem stanovených pravidel, podle kterých by státy během systémových krizí postupovaly, budou i nadále vznikat konflikty mezi orgány finanční záchranné sítě, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni.

Ačkoli význam či samotná existence institutu pojištění vkladů jsou ze strany některých autorů zpochybňovány, nedá se předpokládat, že by ho státy v budoucnu opustily, a to ani poté, co finanční krize odhalila některé jeho vady a slabiny. Pojištění vkladů se stalo nedílnou součástí moderní finanční záchranné sítě a otázkou spíše zůstává, jak současné systémy pojištění reformovat, aby mohly co nejlépe sloužit svým cílům a přitom se co nejméně projevovaly jejich nepříznivé doprovodné jevy. Z pohledu Evropské unie je nutné zajistit, aby systémy pojištění vkladů nevytvářely nerovné podmínky na vnitřním trhu a aby byl v dobách neklidu na finančních trzích zaručen koordinovaný postup při změnách limitů, zavádění garancí a při likvidaci či reorganizaci mezinárodně aktivních bank.

Použitá literatura

BALTAGI, B. H. *Econometric Analysis of Panel Data*. 2005.

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS. *Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems. Bank for International Settlements*. June 2009. 20 s.

BECK, T. *The Incentive-Compatible Design of Deposit Insurance and Bank Failure Resolution*. The World Bank. Policy Research Working Paper No. 3043. May 2003.

- BERNET, B., WALTER, S. *Design, Structure and Implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme*. SUERF. 2009. ISBN-13: 978-3-902109-50-7.
- BRADLEY, Ch. M. *A Historical Perspective on Deposit Insurance Coverage*. FDIC Banking Review. 2000. 25 s.
- COTTRELL, A., LUCCHETTI, R. *Gretl User`s Guide*. 2008
- DEMIRGÜC-KUNT, A., HUIZINGA, H. *Market Discipline and Financial Safety Net Design*. Development Research Group, the World Bank, and Department of Economics, Tilburg University and CEPR. 1999. 44 s.
- DEMIRGÜC-KUNT, KANE, E. J., LAEVEN, L. *Deposit insurance around the World: Issues of Design and Implementation*. The World Bank. 2008.
- EISENBEIS, R.A., KAUFMAN G.G. *Cross-Border Banking: Challenges for Deposit Insurance and Financial Stability in the European Union*. Federal Reserve Bank of Atlanta working paper series. Working paper 2006-15a. January 2007. 53 s.
- EUROPEAN COMMISSION. *State aid: Overview of national rescue measures and deposit guarantee schemes*. Brusel. 2008.
- EUROPEAN COMMISSION (2009a). *Consultation Document: Review of Directive 94/19/EC on Deposit-Guarantee Schemes (DGS)*. 2009.
- EUROPEAN COMMISSION (2009b). *Draft Minutes: Informal Experts Roundtable on Deposit Guarantee Schemes (DGS) on 31 March 2009 in Brussels*. 2009.
- EUROPEAN COMMISSION (2009c). *Review of Directive 94/19/EC on Deposit Guarantee Schemes: Summary of the results of the public consultation in spring/summer 2009*. 2009.
- EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE (2008). *Investigating the efficiency of EU Deposit Guarantee Schemes*. 2008.
- EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH CENTRE. *Scenario Analysis: Estimating the effects of changing the funding mechanisms of EU Deposit Guarantee Schemes*. 2007.
- EUROPEAN FORUM OF DEPOSIT INSURERS (EFDI): *Report on the scope of cover under national Deposit Guarantee Schemes (DGS): „Deposits“ and „Depositors“*. 2008
- FEYEN, E., VITTAS, D. *Blanket Guarantee: Necessary during the Crisis, but What Next?* The World Bank. 2009.
- FINANCIAL STABILITY FORUM. *Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems*. September 2001. 60 s.
- GARCIA (2000a), G. *Deposit Insurance and Crisis Management*. International Monetary Fund. Working Paper WP/00/57. March 2000. 80 s.
- GARCIA (2000b), G. *Deposit Insurance: Actual and Good Practices*. Washington D. C. International Monetary Fund. 2000. ISBN 1-55775-948-0.
- GARCIA, G. H., NIETO, M. J. *Banking crisis management in the European Union: Multiple regulators and resolution authorities*. 2005.
- GOLDBERG, L. G., SWEENEY, R. J., WIHLBORG, C. *From Subsidiary to Branch Organization of International Banks: New Challenges and Opportunities to Regulators*. 2005.
- GROENEVELD, H. *Towards a Balanced Deposit Guarantee System in Europe*. Forum Financier/Revue Bancaire et Financière. 2009.

- GROPP, R., VESALA J. *Deposit Insurance, Moral Hazard and Market Monitoring*. European Central Bank. Working Paper No. 302. February 2004. 47 s.
- HOELSCHER, D. S., TAYLOR, M., KLUEH, U.H. *The Design and Implementation of Deposit Insurance Systems*. Washington D.C. International Monetary Fund. 2006. ISBN 1-58906-503-4.
- HUIZINGA, H., NICODÈME, G. *Deposit Insurance and International Bank Deposits*. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Economic Paper No. 164. February 2002.
- INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS (2009a). *Deposit Insurance Coverage Discussion Paper*. August 2009. 47 s.
- INTERNATIONAL ASSOCIATION OF DEPOSIT INSURERS (2009b). *Funding of Deposit Insurance Systems Guidance Paper*. May 2009. 37 s.
- KEY, J. S. *Deposit-Protection: Issues for an EC Directive*. 1992. ISBN 92-9079-150-0.
- KRIMMIGER, M. H. *Deposit Insurance and Bank Insolvency in a Changing World: Synergies and Challenges*. May 2004. 21 s.
- LAEVEN, L., VALENCIA, F. *The Use of Blanket Guarantees in Banking Crises*. IMF Working Paper WP/08/250. 2008.
- LAEVEN, L. *The Political Economy of Deposit Insurance*. World Bank Policy Research Working Paper 3247. March 2004. 42 s.
- MAYES, D. G. *The Role of the Safety Net in Resolving Large Financial Institutions*. Bank of Finland. Paper prepared for the Federal Reserve Bank of Chicago Conference. Fall 2004. 21 s.
- MILEVA, E. *Using Arellano-Bond Dynamic Panel GMM Estimators in Stata: Tutorial with Examples using Stata 9.0*. Fordham University. 2007.
- MORRISON, A. D., WHITE, L. *Is Deposit Insurance Good Thing, and if So, Who Should Pay for It?* National Centre of Competence in Research Financial Valuation and Risk Management. Working Paper No. 367. June 2006. 26 s.
- NIOA, C., MICOSSI, S. *Keep It Simple: Policy Responses to the Financial Crisis*. CEPS. 2009. ISBN 978-92-9079-863-7.
- SCHICH (2008a), S. *Financial Turbulence: Some lessons regarding Deposit Insurance*. OECD. 2008.
- SCHICH (2008b), S. *Challenges Associated with the Expansion of Deposit Insurance Coverage during Fall 2008*. OECD. Paris. February 2009. 20 s.
- SCHICH (2009a), S. *Expanded Guarantees for Banks: Benefits, Costs and Exit issues*. OECD 2009.
- SCHICH (2009b), S. *Expanded Guarantees for Bank Liabilities: Selected issues*. OECD. 2009.
- THIES, C. F., GERLOWSKI, D. A. *Deposit Insurance: A History of Failure*. Cato Journal, Vol. 8, No. 3. 1989.
- WHEELOCK, D. C., KUMBHAKAR S. C. *Which Banks Choose Deposit Insurance? Evidence of Adverse Selection and Moral Hazard in a Voluntary Insurance System*. The Federal Reserve Bank of St. Louis. Working Paper 1991-05B.

Internetové zdroje

CESinfo: www.cesinfo-group.de

EURLEX: <http://eur-lex.europa.eu/>

EUROSTAT: www.europa.eu/eurostat

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA: www.ecb.eu

Přílohy

Příloha č. 1: 1-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

Model 1: 1-step Arellano-Bond estimates using 336 observations

Included 21 cross-sectional units

Dependent variable: VKLtempo

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
DVKLtempo(-1)	0,539466	0,0801484	6,731	1,69E-011	***
DVKLtempo(-2)	0,00362917	0,0620747	0,05846	0,9534	
const	0,00136414	0,00107427	1,270	0,2041	
GDPtempo	0,625347	0,146347	4,273	1,93E-05	***
GDPtempo_1	-1,00885	0,239700	-4,209	2,57E-05	***
GDPtempo_2	0,334144	0,118697	2,815	0,0049	***
INTRATEDif	0,00494568	0,00201014	2,460	0,0139	**
INTRATEDif_1	-0,00533985	0,00363768	-1,468	0,1421	
INTRATEDif_2	0,00191839	0,00284856	0,6735	0,5007	
GAR	0,0106453	0,0139810	0,7614	0,4464	
GAR_1	0,0259652	0,0125083	2,076	0,0379	**
GAR_2	-0,0245632	0,0103322	-2,377	0,0174	**

Sum of squared residuals = 0,783286

Standard error of the regression = 0,0491686

Test for AR(1) errors: z = -3,44906 (p-value 0,0006)

Test for AR(2) errors: z = 0,229057 (p-value 0,8188)

Sargan over-identification test:

Chi-square(150) = 240,371 (p-value 0,0000)

Wald (joint) test:

Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)

2-step Arellano-Bond odhad (výstup z programu Gretl)

Model 2: 2-step Arellano-Bond estimates using 336 observations

Included 21 cross-sectional units

Dependent variable: VKLtempo

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value	
DVKLtempo(-1)	0,187365	0,506823	0,3697	0,7116	
DVKLtempo(-2)	-0,212369	0,555235	-0,3825	0,7021	
const	-0,00731093	0,0141793	-0,5156	0,6061	
INTRATEDif	0,00499601	0,00269936	1,851	0,0642	*
INTRATEDif_1	-0,00111104	0,00625284	-0,1777	0,8590	
INTRATEDif_2	-0,00246088	0,00750420	-0,3279	0,7430	
GAR	0,0128858	0,0110372	1,167	0,2430	
GAR_1	0,0389655	0,0166841	2,335	0,0195	**
GAR_2	-0,0109679	0,0413612	-0,2652	0,7909	
GDPtempo	0,687766	0,270617	2,541	0,0110	**
GDPtempo_1	-0,946290	0,630781	-1,500	0,1336	
GDPtempo_2	0,299748	0,570464	0,5254	0,5993	

Sum of squared residuals = 0,640575

Standard error of the regression = 0,0444644

Test for AR(1) errors: z = -1,06723 (p-value 0,2859)

Test for AR(2) errors: z = 0,395985 (p-value 0,6921)

Sargan over-identification test:

Chi-square(150) = 10,8252 (p-value 1,0000)

Wald (joint) test:

Chi-square(11) = 2492,3 (p-value 0,0000)

Příloha č. 2: Limity pojištění jednotlivých států EU před a po změnách na podzim 2008

(Pro převod limitů z národních měn na eura byly použity roční průměrné kurzy)

Stát	limit před změnou (EUR)	limit po změně (EUR)
Belgie	20 000	100 000
Bulharsko	20 452	51 130
Česká republika	25 000	50 000
Dánsko	40 236	bez omezení
Estonsko	20 000	50 000
Finsko	25 000	50 000
Francie	70 000	70 000
Irsko	2 0000	bez omezení
Itálie	103 291	103 291
Kypr	20 000	100 000
Litva	20 000	100 000
Lotyšsko	20 000	50 000
Lucembursko	20 000	100 000
Maďarsko	23 856	50 000
Malta	20 000	100 000
Německo	20 000	bez omezení
Nizozemsko	38 000	100 000
Polsko	20 350	50 000
Portugalsko	25 000	100 000
Rakousko	20 000	bez omezení
Rumunsko	20 000	50 000
Řecko	20 000	bez omezení
Slovensko	20 000	bez omezení
Slovinsko	22 000	bez omezení
Španělsko	20 000	100 000
Švédsko	26 000	50 000
Velká Británie	43 954	56 120
Směrnice EU	20 000	50 000

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých systémů pojištění, CESinfo, European Commission, 2008, Groeneveld, 2009, International Association of Deposit Insurers, 2009a, Schich, 2008a.

Poznámka: Pokud je v tabulce uveden limit bez omezení, znamená to, že na určité typy vkladů (nejčastěji na soukromé vklady či na vklady, které podléhají zákonnému pojištění) byly zavedeny garance státu nad limity zákonného pojištění. Zda však byly garance uzákoněny či nikoli se stát od státu liší (Schich, 2008b).

Příloha č. 3: Přehled záruk na vklady zavedených v reakci na finanční krizi

Stát	druhy vkladů, na které se vztahuje garance státu	plánované ukončení garance
Dánsko	neomezená garance všech vkladů	30.10.2010
Irsko	garantovány soukromé, korporátní, institucionální, mezibankovní vklady	září 2010
Maďarsko	premiér vyslovil garanci všech vkladů	informace není k dispozici
Německo	neomezená garance soukromých vkladů	nespecifikováno
Rakousko	neomezená garance soukromých vkladů	31.12.2009 ukončeno
Řecko	politický příslib garantovat vklady všech občanů	informace není k dispozici
Slovensko	neomezená garance vkladů fyzických osob a některých typů vkladů právnických osob	nespecifikováno
Slovinsko	neomezená garance vkladů	31.12.2010

Zdroj: European Commission, 2008, Schich, 2008b, Schich, 2009a, Einlagensicherung der Banken & Bankier, Bundesverband öffentlicher Banken Deutschlands, BBC News.

Příloha č.4: Informace o systémech pojištění vkladů v jednotlivých zemích EU

Stát	Informace o systému pojištění vkladů	Internetová stránka
Belgie	BANKING, FINANCE AND INSURANCE COMMISSION	www.cbfa.be
	DEPOSIT AND FINANCIAL INSTRUMENT PROTECTION FUND	www.protectionfund.be
Bulharsko	BULGARIAN DEPOSIT INSURANCE FUND	www.dif.bg
Česká republika	FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ	www.fpv.cz
	ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE	www.czech-ba.cz
Dánsko	THE GUARANTEE FUND FOR DEPOSITORS AND INVESTORS	www.gii.dk
Estonsko	TAGATISFOND	www.tf.ee
Finsko	FEDERATION OF FINNISH FINANCIAL SERVICES	www.fkl.fi
Francie	FOND DE GARANTIE DES DEPÔTS	www.garantiedesdepots.fr
Irsko	IRISH DEPARTMENT OF FINANCE	www.finance.gov.ie
	FINANCIAL REGULATOR: ITS YOUR MONEY	www.itsyourmoney.ie
Itálie	FONDO INTERBANCARIO DI TUTELA DEI DEPOSITI	www.fitd.it
Kypr	CENTRAL BANK OF CYPRUS	www.centralbank.gov.cy
Litva	STATE COMPANY DEPOSIT AND INVESTMENT INSURANCE	www.iidraudimas.lt
Lotyšsko	FINANCIAL AND CAPITAL MARKET COMMISSION	www.fktk.lv
Lucembursko	ASSOCIATION POUR LA GARANTIES DES DEPÔTS LUXEMBOURG	www.agdl.lu
Maďarsko	NATIONAL DEPOSIT INSURANCE FUND OF HUNGARY	www.oba.hu
Malta	DEPOSIT COMPENSATION SCHEME	www.compensationschemes.org.mt
Německo	BUNDESVERBAND ÖFFENTLICHER BANKEN DEUTSCHLANDS	www.voeb.de
	BUNDESVERBAND DEUTSCHER BANKEN	www.bdb.de
	BUNDESANSTALT FÜR FINANZDIENSTLEISTUNGSAUFSICHT	www.bafin.de
Nizozemsko	DE NEDERLANDSHCE BANK	www.dnb.nl
Polsko	BANK GZARANTEE FUND	www.bfg.pl

Portugalsko	DEPOSIT GUARANTEE FUND	www.fgd.bportugal.pt
Rakousko	EINLAGENSICHERUNG DER BANKEN & BANKIERS G. M. B. H.	www.einlagensicherung.at
Rumunsko ¹⁰	FONDUL DE GARANTARE A DEPOZITELOR IN SISTEMUL BANCAR	www.fgdb.ro
Řecko	HELLENIC DEPOSIT & INVESTMENT GUARANTEE FUND	www.hdgf.gr
Slovensko	FOND OCHRANY VKLADOV	www.fovsr.sk
Slovinsko	BANKA SLOVENIJE	www.bsi.si
Španělsko	FONDOS DE GARANTÍA DE DEPÓSITOS	www.fgd.es
Švédsko	INSÄTTINGSGARANTIN	www.ign.se
Velká Británie	FINANCIAL SERVICES COMPENSATION SCHEME	www.fscs.org.uk
	FINANCIAL SERVICES AUTHORITY	www.fsa.gov.uk

¹⁰ Pojistný fond Rumunska je uveden pouze pro úplnost, protože internetové stránky nejsou dostupné v angličtině a na dotazy zaslané na uvedený e-mail jsme neobdrželi žádnou odpověď.

IES Working Paper Series

2010

1. Petra Benešová, Petr Teplý : *Main Flaws of The Collateralized Debt Obligation's Valuation Before And During The 2008/2009 Global Turmoil*
2. Jiří Witzany, Michal Rychnovský, Pavel Charamza : *Survival Analysis in LGD Modeling*
3. Ladislav Kristoufek : *Long-range dependence in returns and volatility of Central European Stock Indices*
4. Jozef Barunik, Lukas Vacha, Miloslav Vosvrda : *Tail Behavior of the Central European Stock Markets during the Financial Crisis*
5. Onřej Lopusník : *Různá pojetí endogenity peněz v postkeynesovské ekonomii: Reinterpretace do obecnější teorie*
6. Jozef Barunik, Lukas Vacha : *Monte Carlo-Based Tail Exponent Estimator*
7. Karel Bába : *Equity Home Bias in the Czech Republic*
8. Petra Kolouchová : *Cost of Equity Estimation Techniques Used by Valuation Experts*
9. Michael Princ : *Relationship between Czech and European developed stock markets: DCC MVGARCH analysis*
10. Juraj Kopecsni : *Improving Service Performance in Banking using Quality Adjusted Data Envelopment Analysis*
11. Jana Chvalkovská, Jiří Skuhrovec : *Measuring transparency in public spending: Case of Czech Public e-Procurement Information System*
12. Adam Geršl, Jakub Seidler : *Conservative Stress Testing: The Role of Regular Verification*
13. Zuzana Iršová : *Bank Efficiency in Transitional Countries: Sensitivity to Stochastic Frontier Design*
14. Adam Geršl, Petr Jakubík : *Adverse Feedback Loop in the Bank-Based Financial Systems*
15. Adam Geršl, Jan Zápál : *Economic Volatility and Institutional Reforms in Macroeconomic Policymaking: The Case of Fiscal Policy*
16. Tomáš Havránek, Zuzana Iršová : *Which Foreigners Are Worth Wooing? A Meta-Analysis of Vertical Spillovers from FDI*
17. Jakub Seidler, Boril Šopov : *Yield Curve Dynamics: Regional Common Factor Model*
18. Pavel Vacek : *Productivity Gains From Exporting: Do Export Destinations Matter?*
19. Pavel Vacek : *Panel Data Evidence on Productivity Spillovers from Foreign Direct Investment: Firm-Level Measures of Backward and Forward Linkages*
20. Štefan Lyócsa, Svatopluk Svoboda, Tomáš Výrost : *Industry Concentration Dynamics and Structural Changes: The Case of Aerospace & Defence*
21. Kristýna Ivanková : *Isobars and the Efficient Market Hypothesis*
22. Adam Geršl, Petr Jakubík : *Relationship Lending, Firms' Behaviour and Credit Risk: Evidence from the Czech Republic*
23. Petr Gapko, Martin Šmíd : *Modeling a Distribution of Mortgage Credit Losses*
24. Jesús Crespo Cuaresma, Adam Geršl, Tomáš Slačík : *Global Financial Crisis and the Puzzling Exchange Rate Path in CEE Countries*
25. Kateřian Pavloková : *Solidarita mezi generacemi v systémech veřejného zdravotnictví v Evropě*
26. Jaromír Baxa, Roman Horváth, Bořek Vašíček : *How Does Monetary Policy Change? Evidence on Inflation Targeting Countries*

27. Radovan Parrák, Jakub Seidler : *Mean-Variance & Mean-VaR Portfolio Selection: A Simulation Based Comparison in the Czech Crisis Environment*
28. Vladimír Benáček : *Aspekty efektivnosti při volbě profese a školy: Přizpůsobují se pražské střední školy potřebám podniků?*
29. Kamila Fialová : *Labor Institutions and their Impact on Shadow Economies in Europe*
30. Terezie Výprachtická : *Could the Stability and Growth Pact Be Substituted by the Financial Markets?*

2011

1. Roman Horváth, Jakub Matějů : *How Are Inflation Targets Set?*
2. Jana Procházková, Lenka Šťastná : *Efficiency of Hospitals in the Czech Republic*
3. Terezie Výprachtická : *The Golden Rule of Public Finance and the Productivity of Public Capital*
4. Martina Mysíková : *Income Inequalities within Couples in the Czech Republic and European Countries*
5. Veronika Holá, Petr Jakubík : *Dopady změn parametrů pojištění vkladů v roce 2008*

All papers can be downloaded at: <http://ies.fsv.cuni.cz>

